

51940

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ve OTELCİLİK ANA BİLİM DALI

TERMAL KÜR MERKEZLERİNİN REKREATİF AMAÇLI
GELİŞİMİ ve ÖRNEK BİR UYGULAMA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HAZIRLAYAN

Aydın ÇEVİRGEN

DANIŞMAN

Doç. Dr. Bedriye TUNÇSİPER

BALIKESİR, Eylül 1996

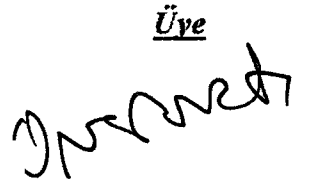
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.....Turizm İşletmeciliği ve Otelsilik
Anabilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans / Doktora tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday
.....Aydemir CEVİRGEN....., 24/09/1996 tarihinde tez savunma sınavına alınmış ve
yapılan sınav sonucunda, sunulan tezin ...Başarılı..... olduğuna oy
.....birliği..... ile karar verilmiştir.

BASKAN

Üye

Üye

TÜRKÇE ÖZET

Bu çalışmada, ülkemizde insan sağlığına olumlu etkileri olan doğal kaynakların mevcut durumu araştırılmış ve bu kapsamda özellikle termal turizmin arz ve talep potansiyeli incelenmiştir.

Modern termal turizm işletmelerinde bulunan kür merkezi birimlerinin standartları, sunulan rekreatif imkanların yeterliliği ülkemiz açısından araştırılmıştır. Bu yönüyle termal kür merkezlerinden sağlık problemlerini çözmek arzusunda olanlarla birlikte sağlıklı insanların da yararlanabilmesi dolayısıyla sağlık ve rekreasyon turizminin birlikte ele alınarak geliştirilmesi yönünde bir çalışma yapılmıştır.

Yapılan çalışmanın birinci bölümünde; rekreasyon, boş zaman, sağlık turizmi kavramları ile birlikte sağlık ve rekreasyon arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. İkinci bölümde kür merkezlerinin (Spa) Amerika, Avrupa ve ülkemizdeki gelişimleri incelenmiş, termal kür merkezlerindeki rekreatif imkanlar, termal turizm yatırım ve işletmeciliği, termal turizm potansiyelinin Türk turizmindeki yeri ve önemi gibi konular üzerinde durulmuştur.

Son bölümde ise Türkiye' de Turizm Bakanlığı' ndan belgeli sekiz adet nitelikli termal turizm işletmesinde bir uygulama çalışması yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre ülkemizde faaliyet gösteren nitelikli termal turizm tesislerinin rekreasyon yönünden taşıdığı önem ortaya konmuş ve karşılaşılan sorunlar için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

ABSTRACT

In this study, the actual conditions of natural resources in our country which have a positive effect on human health have been explored and in this context, especially the supply and demand relationship for thermal tourism has been studied carefully.

The standards of spas in modern thermal tourism operations have been studied in terms of the sufficiency of recreational facilities available in our country. This study has been prepared not only for people who have health problems but also for healthy people who can benefit from these thermal spas and so that health and recreational tourism facilities can be handled together for the development of tourism.

In the first section of the study ; the concepts of recreation , free time and health tourism have been defined and the relationship between health and recreation has been introduced. In the second section , the development of spas in the United States of America , Europe and in our country has been studied and subjects such as thermal spas with recreational facilities, thermal tourism investments and operations and the importance of the potential of thermal tourism for Türkiye have been emphasized.

In the last section ; an application study has been made in eight of the thermal tourism enterprises in Türkiye which are certificated by The Ministry of Tourism. The importance of recreational facilities for the qualified thermal centers in our country has been modified and suggestions for solutions to the problems to be faced have been brought about according to the results of the survey.

ÖNSÖZ

Türk turizmine dinamizm kazandıracak bir turizm türü olan “Termalizm”, mevcut termal tesislerin sayı ve nitelik açısından yetersiz olması nedeniyle gerek iç ve gerekse dış talebe istenilen şekilde hizmet verememektedir. Ayrıca bu tesislerde, modern termal turizm işletmeciliğinin bir gereği olan rekreatif faaliyetlerin de yetersiz olduğu ortadadır. .

Bu çalışmada, ülkemizdeki mevcut termal kaynaklarımızın zenginliğine rağmen, yeterince gelişmemiş olan termal turizminin, rekreasyon olayı ile birlikte ele alınarak geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bu amaçla Turizm Bakanlığı'ndan belgeli 8 adet nitelikli termal turizm tesisimiz hizmet standartları, rekreasyon imkanları, kür merkezi birimleri v. b. açılardan incelenmiş ve karşılaşılan sorunlar için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Tez çalışmamın her aşamasında ilgisini ve yardımlarını esirgemeyen hocam sayın Doç. Dr. Bedriye TUNÇSİPER ' e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Balıkesir,
Eylül 1996

Aydın ÇEVİRGEN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	x

SAYFA NO

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TURİZM VE SAĞLIK TURİZMİ KAPSAMINDA REKREASYONUN YERİ VE ÖNEMİ

1.1. Turizmin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Boş Zaman Kavramı	2
1.3. Rekreasyon Kavramı	4
1.4. Rekreasyonun Turizm Açısından Önemi	5
1.4.1. Turistik ve Rekreatif Alan Planlaması	8
1.4.2. Tatil Merkezlerinde Rekreatif Faaliyetlerin Planlanması	9
1.5. Turizm, Boş zaman ve Rekreasyon Arasındaki İlişkiler	11
1.6. Sağlık Turizminin Gelişimi ve Önemi	14
1.6.1. Sağlık Turizmi Kavramı	14
1.6.2. Sağlık Turizmi Merkezleri	15
1.6.3. Sağlık Tesisleri	16
1.6.4. Sosyal Sağlık Turizmi	16
1.7. Sağlık Turizminde Uygulanan Kür Çeşitleri	17
1.7.1. Balneoterapi Kaplıca Tedavisi	17
1.7.1.1. İçme Kürleri	19
1.7.1.2. İnhalasyon (Solunum Yoluyla Kür)	19
1.7.1.3. Peloidoterapi (Çamur Kürü)	19
1.7.2. Talassoterapi (Deniz Kaplıca Kürleri)	20
1.7.3. Klimaterapi (İklim Kürü)	21
1.7.4. Speleoterapi (Mağara Kürleri).....	22
1.7.5. Hidroterapi (Tatlı Su Kürü).....	22
~ 1.8. Sağlık ve Rekreasyon Turizmi	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. TERMALİZMİN TÜRK TURİZMİ İÇİNDEKİ YERİ VE TERMAL KÜR MERKEZLERİNİN REKREATİF AMAÇLI KULLANIMLARI

2.1. Termalizm ve Termal Kür Merkezi Kavramları	24
2.2. Kaplıca (Spa) Terminolojisi	24
2.3. Kaplıcaların Dünyada ve Türkiye' deki Gelişimi	25
2.3.1. Avrupa 'da Kaplıca (Spa) Endüstrisi	25
2.3.2. Amerika' da Kaplıca (Spa) Endüstrisi	26
2.3.2.1. Kür Merkezlerinin Sınıflandırılması	28
2.3.2.1.1. Fiziki Açıdan Yapılan Sınıflandırma	29
2.3.2.1.2. Sunulan Programlara Göre Kür Merkezleri	29
2.3.2.1.3. Coğrafi Yerleşim Yerlerine Göre Kür Merkezleri	32
2.3.3. Türkiye' de Kaplıcaların Gelişimi	32
2.4. Termal Kür Merkezlerinin Rekreatif Amaçlı Kullanımları	34
2.5. Termal Turizmde Rekreatif Faaliyetlerin Önemi	35
2.6. Termal Turizm Yatırımları ve İşletmeciliği	36
2.6.1. Termal Turizm Yatırımları	36
2.6.2. Termal Turizm İşletmelerinin Özellikleri	40
2.6.3. Termal Turizm İşletmelerinde Hizmet Standartları	43
2.6.3.1. Modern Termal Tesislerindeki Hizmet Birimleri	43
2.6.3.2. Termal Tesislerde Avrupa Standartları	45
2.6.4. Termal Turizmüne Sağlanan Teşvikler	46
2.6.5. Termal Turizmi İle İlgili Yasal Düzenlemeler	47
2.7. Termal Turizm Potansiyelinin Türk Turizmdeki Yeri ve Önemi	49
2.7.1. Termal Turizm Arzının Değerlendirilmesi	49
2.7.2. Termal Turizm Talebi	52
2.7.2.1. Mevcut Durum Açısından	52
2.7.2.2. Gelecekteki Durum Açısından	54
2.7.3. Termal Turizminin Ülke Ekonomisine Katkıları	55
2.7.4. Termal Turizminin Sosyal Yönü	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE' DEKİ MODERN TERMAL TESİSLERDE YAPILAN ÖRNEK BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı	58
3.2. Araştırmanın Kapsamı	59
3.3. Araştırmanın Yöntemi	59
3.4. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi	59
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	80
KAYNAKÇA	85
EKLER	89

TABLO LİSTESİ

	SAYFA NO
1. Bazı Tatil Merkezleri veya Otellerde Uygulanan Sağlık Bakım Hizmetleri	18
2. Termal-Sağlık Turizm Merkezleri Planlama ve Alt Yapı Uygulamaları (Genel Bütçe)	38
3. Termal ve Sağlık Turizm Merkezleri Planlama ve Alt Yapı Uygulamaları (Toplu Konut Fonu)	39
4. Termal Su Kaynaklarının Coğrafi Dağılımı	50
5. Termal Tesislerin Bulunduğu Arazilerin Mülkiyet Durumu	51
6. Turizm İşletme Belgeli Termal Otellerde Konaklayan Kişilerin Yıllara Göre Dağılımı (1993-1995)	53
7. Turizm İşletme Belgeli Termal Otellerde Gecelemelerin Yıllara Göre Dağılımı (1993-1995)	53
8. İncelenen Tesisler Hakkındaki Genel Bilgilerin Özeti	60
9. İncelenen Tesislerde Çalışan Toplam Personel Sayıları (Sürekli-Geçici)	61
10. İncelenen İşletmelerde Çalışan Sağlık Personelinin Uzmanlık Alanlarına Göre Dağılımı	62
11. İncelenen İşletmelerde Personelin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	63
12. İncelenen İşletmelerin Kür Merkezlerinde Çalışan Personel İhtiyacının Karşılama Şekilleri	64
13. İncelenen Tesislerde Yapılan Değişik Uygulama Şekilleri	65
14. İncelenen İşletmelerin Yıllık Ortalama Doluluk Oranları	66
15. İncelenen Tesislerde Müşterilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	67
16. İncelenen İşletmelerde Müşterilerin Ortalama Kalış Süreleri	68
17. İncelenen İşletmelerde Sürekli Müşterilerin Toplam Müşteriler İçindeki Oranı	69
18. İncelenen Tesislere Gelen Termal Turist Tipleri	71

19. İncelenen Tesislerde Müşterilerin İşletmeyi Tercih Sebepleri	72
20. İncelenen İşletmeler Çevresindeki Çekim Yerleri	73
21. İncelenen İşletmelerdeki Yan Hizmet Üniteleri	73
22. İncelenen İşletmelerdeki Rekreasyon Hizmetleri	74
23. İncelenen İşletmelerdeki Rezervasyon Dağıtım Kanalları	76
24. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Fiyat Politikaları	76
25. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Satış Geliştirme-Promosyon Faaliyetleri	77
26. İncelenen İşletmelerde Uygulanan Reklam Faaliyetleri	77
27. İncelenen İşletmelerde Karşılaşılan Sorunların Genel Değerlendirilmesi	78
28. İncelenen İşletmelerdeki Termal Suyun Odalara Dağılımının Değerlendirilmesi	79

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>SAYFA NO</u>
1. Turizm ve Rekreasyon İlişkisi	7
2. Turizm, Rekreasyon ve Boş Zaman İlişkileri	13
3. 250 Yatak ve Dört Yıldızlı Bir Termal Turizm İşletmesinin Organizasyon Şeması	42

GİRİŞ

Ülke ekonomisine büyük katkılar sağlayan turizmin, günümüzde önemi giderek artmakta ve turizmle ilgili sahip oldukları kaynakları en iyi şekilde değerlendiren ülkeler turizmden büyük gelirler elde etmektedirler. Ülkemizde 1980' li yıllardan sonra büyük bir hamle yaparak gelişmeye başlayan turizm olayına dinamizm kazandıracak bir turizm türü de termal turizmdir. Doğal kaynakların şifalı etkilerinden yararlanmak amacıyla yapılan seyahat ve konaklamalardan doğan termal turizm, bu kaynaklara sahip ülkelerin ekonomilerine büyük katkılar sağlamaktadır. Sağlık turizmi kapsamında değerlendirilebilecek termal kaynaklar, deniz suyu iklim gibi doğal tedavi etkenleri açısından ülkemiz son derece zengin bir kaynak potansiyeline sahiptir.

Günümüzde yaşam koşullarının ağırlaşması, beraberinde bazı sorunları da birlikte getirmektedir. İnsanlar yoğun iş temposu içinde fiziki ve ruhsal açıdan yıpranmaktadır. Bu sebeble çağımızın hastalıkları olarak nitelendirilen stres, ruhsal çöküntüler, romatizma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu olumsuzluklar, özellikle çalışan insanların verimini düşürdüğünden, onları tekrar eski güçlerini kazanabilecekleri sağlıklı ortamlara yönelmektedir. İnsanlar bir yandan sağlık sorunlarına çözümler ararken diğer yandan da monotonluktan ve yoğun iş temposundan kaçarak, eğlenip dinlenebilecekleri sağlıklı mekanlara gitmek isterler. İnsanların bu tür bir arayış içinde olmaları sağlık ve rekreasyon turizminin önem kazanmasına yol açmaktadır. İnsan sağlığına ve sağlıklı yaşamaya verilen önemle birlikte turizm olayı için de sağlık unsuru ön plana çıkmaktadır. Rekreasyon olayı , sağlıklı bir çevrede gerçekleştirilmesi, insanların ruhsal ve fiziksel sağlıklarının iyileştirilmesine katkıları dolayısıyla sağlık turizmi ile çok yakından ilişkilidir. Bu nedenle sağlık turizminin geliştirilmesinde, rekreatif kaynakların da sağlık turizmi ile birlikte ele alınarak geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada rekreasyonun, termalizm açısından taşıdığı önem vurgulanmış ve modern anlamda hizmet veren termal kür merkezlerinde rekreatif faaliyetlerin uygulanabilirliği araştırılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde; sağlık turizmi, rekreasyon, boş zaman, turizm kavramları arasındaki ilişkiler ortaya konmuş, sağlık turizmi çeşitleriyle birlikte sağlık ve rekreasyon turizminin gelişimi açıklanmıştır.

İkinci bölümde; termal kür merkezlerinin Dünya'da ve Türkiye' deki gelişimleri, bu merkezlerde rekreatif amaçlı kullanımlar, termalizm içinde rekreatif faaliyetlerin önemi, termal turizm yatırım ve işletmeciliği, ülkemizde termal turizmüne sağlanan teşvikler ve ilgili yasal düzenlemeler, termal turizminin arz ve talebi, sosyal yönü, ülke ekonomisine katkıları gibi konular üzerinde durulmuştur.

Son bölümde ise; Turizm Bakanlığı'ndan belgeli 8 adet nitelikli termal turizm işletmesinde, termal turizmi ve kür merkezlerinin rekreatif amaçlı kullanımları konusunda bir uygulama çalışması yapılmıştır. Bu araştırma sonunda elde edilen sonuçlardan işletmelerin karşılaştığı sorunlar belirlenerek bunlar için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TURİZM ve SAĞLIK TURİZMİ KAPSAMINDA REKREASYONUN YERİ ve ÖNEMİ

1. 1. Turizmin Tanımı ve Önemi

Tarihi çok eski çağlara uzanan turizm olayının bir deyim olarak ortaya çıkmasından ve kullanılmasından önce 17 - 18. yüzyıllarda "dönme", "dönüş" anlamlarını taşıyan Latince "tornus" kelimesinden türetilen İngilizce' de ve Fransızca' da "tur yapmak" anlamlarını taşıyan "tourist" ve "touriste" kelimeleri kullanılmıştır ¹.

Zamanla kullanılan tur ve turist kelimelerinden turizm deyiimi ortaya çıkmış ve XX. yüzyılda turizm olayı önem kazanarak bu yüzyılın ortalarında diğer sosyal bilimler içindeki yerini almıştır. Turizm olayının bilimsellik kazanmasıyla bu alanda araştırmalar yapan bilim adamları ve yazarlar turizmle ilgili çeşitli tanımlar yapmışlardır. Bunlardan günümüzde de geçerliliğini koruyan ve. Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) tarafından da kabul gören bir tanım şu şekildedir ;

" Turizm, yabancıların sürekli yerleşmeye dönüşmeyecek ve herhangi bir kazanç getirici faaliyetle ilişkili olamayacak şekilde seyahat etmelerinden ve konaklamalarından dolayı ortaya çıkan olayların ve ilişkilerin tümüdür " ².

Turizmle ilgili yapılan oldukça geniş anlamlı diğer bir tanım ise şöyledir;

"Turizm insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amaç izlememek üzere, serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, kültür ve snobizm gibi amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi sebeplerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerlerde 24 saati aşan konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı, endüstri ve sosyal bir olaydır" ³.

¹ Zekai Bayer, Turizme Giriş, İşletme Fakültesi Yayını, No : 253, İstanbul, 1992, s.3

² J. Burkart, S. Medlik, Tourism Past, Present and Future, William Heinemann Ltd, London, 1980, s.40

³ Hasan Olalı - Alp Timur, Turizm Ekonomisi, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1988, s.35-36

Seyahat ve konaklamanın yanında ekonomik, sosyal, kültürel bir boyuta ve son derece dinamik bir yapıya sahip olan ve önemini giderek arttıran turizm günümüzde ;

- Milyonlarca insanı üretici ve tüketici olarak ilgilendiren bir olaydır.
- Yarattığı moneter ve reel karakterli etkiler gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerin vazgeçemeyeceği boyutlara ulaşmıştır.
- Ekonomik kalkınma ve gelişmenin itici ve sürükleyici elemanıdır.
- Dinamik özelliği nedeniyle yeni çalışma alanlarının açılmasını sağlamaktadır.
- Sosyal bakımdan, insanlar ve uluslar arasında karşılıklı tanımanın ve kardeşliğin aracı olup, doğal ve kültürel çevrenin korunmasını ve değerlendirilmesini sağlayan bir olaydır ⁴.

1.2. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman kavramının ortaya çıkmasında çalışma kavramı etkili olmuştur. Çalışan insanların ancak günün belli bir kısmında çalışmaları (genelde 8 saat olarak benimsenmiştir) boş zaman kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu durumda boş zaman çalışma dışındaki bir zaman diliminde yer alacağından çalışmayan insanlar için bu kavram söz konusu değildir.

Boş zaman modern bir kavram olarak ilk kez serbest zaman şeklinde kavram haline getirilmiştir. Bir çok bilim adamı boş zamanı, serbest zaman olarak tanımlamıştır. Boş zaman çalışmalarının en kıdemlilerinden biri olan *Dumazedir* ' e göre boş zaman ;

" Üretken çalışmadan sonraki serbest zamandır ki bu teknolojik gelişme ve sosyal hareketler sayesinde kişinin üretken iş süresi öncesinde, süresince ya da sonrasında üretken olmayan aktivite ile meşgul olmasıdır "⁵

Serbest zaman ve boş zaman kavramları çok yakın anlam taşımalarına rağmen farklı kelimelerdir. Bu durum şu şekilde belirtilmiştir ;

" Boş zaman ve serbest zaman farklı iki kelimedir. Herhangi biri serbest zamana sahip olabilirken, herkes boş zamana sahip olamayabilir. Boş zaman az sayıda insanın isteyip daha azının elde edebileceği bir zamandır "⁶.

⁴ Alp Timur ve Diğerleri, Ege Bölgesi Turizminin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri, ESİAD Yayınları, No : 94/ESA-7, İzmir, 1994, s.3

⁵ 5) Stephen L. J. Smith - Geoffrey C. Godbey, " Leisure, Recreation And Tourism", Annals of Tourism Research, Pergamon Press Ltd, Vol.18, Num.1, New York, 1991, s.90

⁶ Roger C. Mannell, Seppo E. Iso-Ahola, " Psychological Nature of Leisure and Tourism Experience. ", Annals of Tourism Research, Pergamon Press Ltd. Vol.14,Num.3, New York, 1987,s.317.

Boş ve serbest zaman arasındaki ortak nokta her ikisinin de çalışma zamanı dışında olmasıdır. Çalışma dışı zaman üç bölümde incelenebilir ⁷;

- 1) Fizyolojik ihtiyaçlar
- 2) Çalışma dışı zorunluluklar
- 3) Boş zaman

Buna göre boş zaman, bireyin çalışma saatleri dışında ve zaruri ihtiyaçları için harcadığı zaman dışında kalan ve bireyin istediği gibi kullanacağı bir zamandır. Boş zaman içinde zevk ve doyuma ulaşmak esas olup, gönüllü bir katılma olması gerekir. Kişilerin sahip olabileceği boş zamanlar sürelerine göre iki şekilde incelenebilir ;

A) Uzun Süreli Boş Zamanlar

- 1)Çocukluk dönemi boş zamanları
- 2)Yıllık izinler
- 3)Emeklilik dönemi boş zamanları

B) Kısa Süreli Boş Zamanlar

- 1)İş günü sonu (Akşam üstü) boş zamanları
- 2)Hafta sonları
- 3)Kısa süreli tatiller

Ücretli tatil hakkının yaygınlaşması, teknoloji ve iletişimde kaydedilen gelişmeler sonucunda çalışma sürelerindeki kısaltmalar ; boş zamanın artmasına, boş zamanları değerlendirme isteğinin bir kültürel değişim olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu değişim insanın doğal ve bireysel çevresi ile ilgilenmesini arttırmıştır. Bu durum, kişinin gerçek işi dışında kişisel yeteneklerini kullanarak ruhsal doygunluk sağlama çabası olarak değerlendirilip, insan olmanın bir gereği olarak düşünölmelidir ⁸.

O halde boş zamana sahip olan kimseler bu zaman diliminde dinlenme ve eğlenmenin yanında kişiliklerini geliştirecek ve tatmin olmalarını sağlayacak işlevleri de yapmak istemektedirler.

⁷ Necdet Hacıoğlu, Boş Zaman ve Rekreatyon Yönetimi, Teksir, Balıkesir, 1989, s.16-18

⁸ Atilla Hazar, Konaklama Tesislerinde Animasyon Hizmetlerinin Yönetimi, Turizmi Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, 1993,s.8.

1.3. Rekreasyon Kavramı

İnsanların boş zamanlarında yaptıkları faaliyetlerle ilgili olarak ortaya çıkan rekreasyon kavramı, özellikle sanayileşen toplumlarda boş zamanın çoğalması, ücretli tatil hakkının yaygınlaşması, gelirlerdeki artış ve faaliyetlerdeki çeşitlilikler gibi faktörlerle önemini giderek arttırmaktadır.

Rekreasyon terimi Latince "yenilenme, tazelenme" anlamındaki "recreate" sözcüğünden gelmektedir. Bu anlamıyla rekreasyon, çalışma faaliyetleri ile tükenen bedensel ve zihinsel kaynakların "yeniden yaratılması" amacını taşır⁹. Genel anlamda rekreasyon faaliyetleri insanların, boş zamanlarında eğlence ve tatmin dürtüleri ile, gönüllü olarak katıldıkları ve onlara bedensel ve ruhsal yorgunluklarını giderip, fiziksel ve ruhsal açıdan yaratıcı bir güç kazandıran faaliyetler olarak tanımlanabilir¹⁰.

Bir başka tanıma göre rekreasyon; "İnsanların boş zamanları boyunca kendi isteği ile katılmaları sonucu, tatmin duydukları faaliyetlerdir"¹¹.

Rekreasyon faaliyetleri çok çeşitli olmakla birlikte temelde aktif ve pasif karakterli iki özelliğe sahiptir. İnsanların rekreatif amaçlı faaliyetlere bizzat katılmaları aktif rekreasyon iken, bu tür faaliyetlere direkt katılmayıp, onların izleyicisi olmaları durumu pasif rekreasyon faaliyetleridir. Örnek olarak bir sportif faaliyetle uğraşan kimse için bu aktiviteler aktif rekreasyon iken, herhangi bir spor müsabakasını izlemek pasif rekreasyondur. Bazı durumlarda bu ayrım güçleşir. Örneğin, bir futbol maçını seyretmek için başka şehirlere giden, orada bilet kuyruklarında bekleyen ve tekrar geri dönen kişiler için bu faaliyet pasif rekreasyon olmaktan çıkıp, aktif karakterli bir faaliyete dönüşür. Oysa aynı maçı evlerinde televizyondan izleyebiliyorlarsa bu bir pasif rekreasyondur.

Rekreasyonla ilgili diğer bir durum yapılan faaliyetlerin bir rekreasyon faaliyeti olup olmadığının tesbit edilebilmesidir. Burada faaliyetlere katılanların bunu rekreasyon faaliyetleri olarak benimsemeleri önemlidir.

Bir aktivite bir kültürde rekreasyon şekli olabilirken bir diğerinde iş olabilmekte ve kesin bir aktivite bir birey için rekreasyon olabilirken diğer birey için ağır ve sıkıcı bir iş olabilmektedir. İçinde bulunulan ortam ve şartlar bir aktivitenin bir rekreasyon biçimi olup olmadığı konusunda etkin faktörlerdir. Zevk için araba kullanmak bir rekreasyon şekli

⁹ Zbigniew Mieczkowski, World Trends in and Recreation, the Canadian Geographer, 1981, s.14.

¹⁰ Mustafa Sağcan, Rekreasyon ve Turizm, Cumhuriyet Basımevi, 1986, İzmir, s.11.

¹¹ Hacıoğlu, a.g.e., s.22.

olabilirken, işe gelip giderken araba kullanmak bir ulaşım şeklidir ¹². Yine bir kişinin boş zamanında sportif aktivitelere katılması bir rekreasyon faaliyeti iken zamanının büyük bölümünü ayırarak belli bir ücretle bir spor kulübünde profesyonelce faaliyet göstermesi o kişi için bir iş sayılabilmektedir.

Rekreasyon çeşitli unsurlardan etkilenmektedir. Bunlar;

- 1) Boş zaman için mevcut sürenin miktarı.
- 2) Yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir, eğitim ve kültür düzeyi gibi bir çok değişik kişisel faktörler.
- 3) Daha kısa haftalık çalışma saatleri, daha fazla ücretli tatiller gibi kurumsal faktörler.
- 4) Ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler gibi teknolojik değişimler.
- 5) Kültür, davranışlar ve düzenlemelerdeki farklılıklar¹³

Belirtilen unsurların etkisiyle çok çeşitli ve karmaşık bir yapısı olan rekreasyon, sonuç olarak boş zaman değerlendirme faaliyetleri olup, şu temel özelliklere sahiptir ;

- 1) Bir serbest seçimdir, zorlama yoktur.
- 2) Rekreasyon katılımcıya hemen ve direk bir tatmin sağlamaktadır.
- 3) Rekreasyon nihai bir ürün olmayıp, insanların yaptıkları şeylerle ilgilidir. Kendi içinde bir sendur ve o kadar da bir değeri vardır.
- 4) Rekreasyon aktivitelerinin katılımcıların fiziksel, zihinsel ve duygusal şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun olması gerekmektedir¹⁴.

1.4. Rekreasyonun Turizm Açısından Önemi

Dinlenme ve rekreasyon ile kültürel ihtiyaçlar turistik aktivitelerin temel elemanlarıdır. Çağımızın çalışma ve yaşam koşullarıyla insanların bozulan psiko-fiziksel dengelerinin yeniden kurulması için rekreasyon ve dinlenme bir ihtiyaçtır. Turistik faaliyetler aynı zamanda rekreasyon tipi ve tatili gerçekleştirmenin bir yoludur ¹⁵.

¹² Bülent A. Himmetoğlu, "Leadership in Recreation: Its Role and Importance", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992, s.92.

¹³ Zekeriya Yenen, Funda Öztürk, " Relations Among Recreation Tourism Development and Management", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992, s.26.

¹⁴ Himmetoğlu, a.g.e., s.97.

¹⁵ Snezana Stetic, " Health Tourism and Recreation - Reality and Perspectives ", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992, s.285.

Günümüzde turizm ve rekreasyon ilişkisini yazarların turizm türleri ile ilgili yaptıkları sınıflamalarda rekreasyonel turizm olarak görmek mümkündür. Her ikisinde de doğal güzellikler, kültürel ve tarihi değerler, iklim ve benzeri ekonomik mal niteliği taşımayan ülke kaynakları kullanılmaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerinin sınırlılığı, ülkemize gelen turistlerin diğer Akdeniz ülkelerine oranla daha az konaklamalarına neden olmaktadır. Bu durumda ülkemizin sahip olduğu doğal, tarihi, arkeolojik, kültürel, spor, sağlık, avcılık, dağcılık, mağaracılık ve diğer potansiyel kaynaklarının, ekonomik dengeyi koruma ve çevreyi temiz, sağlıklı tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda kullanması gerekir. Örneğin turistlerce ilgi gören fakat ülkemizde ekonomik olarak değerlendirilemeyen termal, yat turizmi, mağaracılık v.b. turistik kaynaklarımız öncelikle değerlendirilmelidir ¹⁶.

Turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkiler belirgin olmamakla birlikte turizm ve rekreasyonel faaliyetler bir çok yönden birbiri ile kaynaşmış durumdadır. Rekreasyon ve turizm talebi, davranışlar yönünden ele alındığında, iki talep tipinin birbirinden ayırt edilemeyecek kadar ilişkili olduğu görülmektedir. Turizm talebinin kaynak esaslı imkanlara yönelik olmasına karşın, rekreasyon talebinin kullanım esaslı imkanlara yönelik olması gibi nisbi olarak yapılabilen bir ayırım dışında, kullanılan imkanlar, katılan aktiviteler ve taleplerin değişkenlik gösteren yapılarından dolayı her iki talep grubu da büyük benzerlik göstermektedir. Ayrıca iki talep grubunun yöneldiği aktiviteler arasında bir rekabetin olması da iki talep grubu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır ¹⁷.

Sayfiye yerleri, kayak merkezleri, parklar, yüzme havuzları gibi dışarıda yapılan rekreasyon faaliyetleri (outdoor recreation) ile turizm arasında, imkanların tedarik edilmesi (arz) ve bunlara katılma talebi olarak ortak temel iki özellik bulunmaktadır. Bu arz ve talebin ekonomik, sosyal etkileri vardır. Böylece rekreasyonistlerle, turistler aynı faaliyetleri yapan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır ¹⁸.

Bununla birlikte rekreasyon, turizmden farklı olarak özel yeteneklerin edinilmesini gerektiren faaliyetler üzerinde merkezlenir. Turizmin içinde, rekreasyon olarak

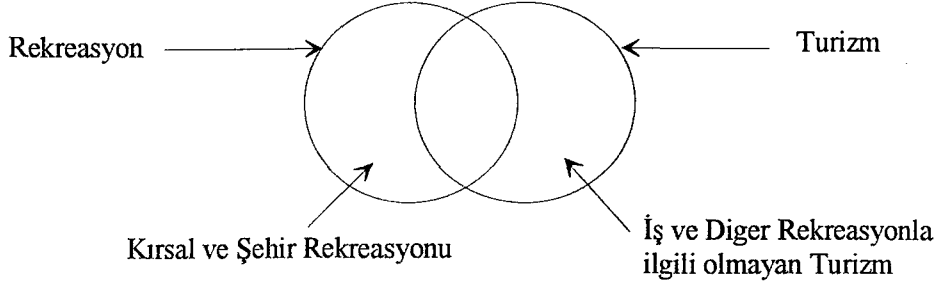
¹⁶ Hazar, a.g.e., s.25.

¹⁷ Ayhan Gökdeniz, " Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi ve Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizminin Yapısal Analizi ve Geliştirilmesi Örnek Bir Uygulama ", Basılmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 1994, s.212.

¹⁸ Füsun (İstanbullu) Dinçer, " Turizm ve Turist Tanımlarındaki Gelişmeler ", Turizm Yıllığı 1993, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ağustos 1993, s.109.

sınıflandırılmayacak unsurlar, rekreasyonda da turizmin ötesinde unsurlar bulunmaktadır. Bu ilişki Şekil 1'de şu şekilde gösterilmiştir.

Şekil -1 : TURİZM VE REKREASYON İLİŞKİSİ

Kaynak : Mieczkowski, a.g.e., s.36.

Sonuç olarak, özellikle dışarıda yapılan (outdoor recreation) rekreasyon faaliyetlerinin turizm olayıyla aynı zamanı, mekanları ve finans kaynaklarını kullanma bakımından ortak yönleri vardır. Bu yönüyle turizm ve rekreasyon ilişkisi çok yakındır. Fakat insanların turizm olayı dışında, yaşadıkları şehir ve kırsal kesimlerde bilinçli olarak yaptıkları veya yaşamın doğal bir parçasını oluşturan rekreatif faaliyetlerle, turistik faaliyetler içinde rekreasyon dışı değişik amaçlarla yapılan faaliyetler turizm olayından ayrılır.

Gerek rekreasyon, gerekse turizm programlarının incelenmesinde sistem düşüncesinden hareket edilmeli, turizm ve rekreasyon birbiriyle ilişkili bölümleri olan iki ayrı sistem olarak ele alınmalıdır. Ancak, bunlar büyük bir çevrede faaliyette bulunan geniş bir sistemin ayrı alt sistemleridir¹⁹.

Gelişmiş ülkelerde rekreasyon faaliyetleri turizmin çatısı içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle özellikle gelişmekte olan ülkelerde yapılacak düzenlemelerle rekreasyonel olanaklar turistik organizasyon içerisinde yer almalı ve birçok turizm gelişme projesinin, turistik olanaklarla rekreasyonel faaliyetlerin uyumlu bir şekilde birleştirilip, planlanmadığı için başarısız olduğu unutulmamalıdır²⁰.

Günümüzde, turizm olayına katılanların rekreasyon faaliyetlerine olan talebi giderek artmakta ve bu faaliyetlerin turizm olayının ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesi kaçınılmaz olmaktadır.

¹⁹ Sağcan, a.g.e., s.12.

²⁰ Faik Küçük Topuzlu, " Turizm ve Rekreasyon Olgusunun Geleceği ", Anatolia, Yıl.1, Sayı.8-9, Ağustos-Eylül 1990, s.46.

1.4.1. Turistik ve Rekreatif Alan Planlaması

Günümüzde, turizm ve rekreasyonel hareket hacmindeki artışla daha fazla çevre korumacı ve daha fazla sosyal sorumluluk taşıyan turizm politikaları bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Turizm ve rekreasyon konularındaki kaynaklar sonsuz değildir. Yanlış ve aşırı kullanımları durumunda yenilenebilmeleri olanaksız ya da çok pahalıdır. Bu nedenle kaynakların kullanımında izlenen politikalarda, ekonomik hedeflerin yanısıra artan ölçüde toplumsal ve ekolojik yaklaşımlara yer verilmeli, özellikle toplumun alt gelir gruplarının da rekreasyonel taleplerini karşılayacak şekilde faaliyetler planlanmalıdır ²¹.

Turistik rekreatif alanların planlanmasında yöredeki kaynakların en rasyonel biçimde kullanılmasına ve turizm ve rekreasyon için ortak kullanım amacına yönelik olmasına dikkat edilmelidir.

Planlamada kullanılacak kaynaklarla ilgili yapılan bir sınıflama şöyledir ²².

- 1) Doğal kaynaklar
- 2) Kültürel kaynaklar
- 3) Rekreatif ve turistik kaynaklar

Doğal kaynaklar ; doğal bitki örtüsü, göl, deniz, akarsu, dağ, jeolojik özellikler, termal kaynaklar, toprak yapısı, iklim gibi kaynaklardan oluşurken, kültürel kaynakları ; arkeolojik değerler, antropolojik ve mitolojik kaynaklar, halkın yaşayış şekli, örf-adet, gelenek ve görenekleri, sosyo-kültürel yapısı gibi kaynaklar oluşturur.

Rekreatif ve turistik kaynaklara örnek olarak ; yörenin çekim özellikleri, turistik potansiyeli, konumu ve ulaşım durumu, planlanacak faaliyetlerin kullanım süresi gösterilebilir. Faaliyetlerin planlanmasında kullanılacak kaynakların tesbitinden sonra, faaliyetlerin yapılacağı alanların belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Rekreasyon faaliyetlerinin yapılabileceği alanlar şu şekilde sınıflandırılmıştır ²³.

- 1) Yüksek Yoğunluktaki Rekreasyon Alanları; Nüfusun yoğun olduğu, kentsel yerleşim alanlarında kurulmuş ve daha çok fiziki rekreasyon tesislerinin ön plana çıktığı alanlardır. Genellikle yatırım masraflarının yüksek olduğu ve günlük kullanım amaçlı tesislerdir.

²¹ Topuzlu, a.g.e., s.45.

²² Bayer, a.g.e., s.215.

²³ Bayer, a.g.e., s.218-219.

- 2) Genel Rekreasyon Alanları; Kent içinde ve çevresindeki doğal veya yapay olarak yaratılan, parklar, mesire yerleri, göl, sahil şeridi, akarsu kenarları, günlük ve hafta sonu yapılabilecek rekreasyon faaliyetlerine imkan veren doğayla uyumlu kurulmuş rekreasyon ve konaklama tesisleri gibi alanlardır.
- 3) Doğal Rekreasyon Alanları; Kent çevresinde veya içinde doğal yapısı bozulmamış, dağcılık, kayak, yüzme gibi sporlara imkan veren genellikle hafta sonları veya uzun süreli tatiller için gerekli fiziki kapasiteye sahip alanlardır.
- 4) Özellik Gösteren Önemli Doğal Alanlar; Doğal yapısı bozulmamış ve koruma sahaları içindeki Milli Parklar gibi alanlardır. Bu alanlardaki rekreatif ve turistik tesisler ihtiyaca göre doğayla uyumlu olarak yapılabilir.
- 5) Doğa Koruma Alanları; Yapısını tümüyle koruyan, mevcut bitki ve hayvan türlerinin koruma altına alındığı, sadece gezilere açık doğal rekreasyon alanlarıdır.
- 6) Arkeolojik, Tarihi ve Kültürel Alanlar; Gerek kent merkezleri gerekse kırsal alanlardaki tüm arkeolojik kalıntıları, tarihi ve kültürel değerleri içine alan rekreasyon alanlarıdır.

Rekreasyon faaliyetlerine konu olan bu alanların aynı zamanda turizmin kaynaklarını da oluşturduğu görülmektedir. Burada en önemli nokta, turizm yatırımlarının, rekreasyon alan ve tesislerinin planlanmasında doğal ve ekolojik çevreye uygun ve mevcut ekolojik dengeyi koruyan, kaynakların sürekliliğini sağlayan bir planlamanın yapılmasıdır.

Turizm ve rekreasyon planları ekonomik, fiziksel ve özellikle alt yapı, ulaşım sistemi, çevresel koruma, konaklama, tarımı da kapsayan, ulusal ve bölgesel tüm aktiviteleri de içeren kapsamlı bir planlamanın içinde bütünleştirilmelidir²⁴.

1.4.2. Tatil Merkezlerinde Rekreatif Faaliyetlerin Planlanması

İnsanlardaki rekreasyon ihtiyacının giderek artmasıyla günümüzde turistik ürün hazırlayan işletmeler rekreasyon faaliyetlerine de gereken önemi göstermektedirler. Son yıllarda, özellikle gelişmekte olan ülkelere yapılan seyahatlerde, turistlerin ağırlıklı olarak tatil amaçlı ve rekreatif faaliyetleri içeren programları tercih ettikleri görülmektedir.

²⁴ Zekiye Yenen, Funda Öztürk, a.g.e., s.28.

Konuyla ilgili olarak ülkemize gelen turistler içinde en büyük paya sahip olan Alman turistler üzerinde, Antalya' da yapılan bir araştırmada, Alman' ların %58 tatil, %16 eğlence ve animasyon, %13 kültür, %11 sportif, %7 egzotik hisleri yaşamak ve %6 macera amaçlarıyla ülkemize geldikleri görülmüştür²⁵.

Antalya yöresine gelen turistlerin ziyaret amaçlarını belirlemek amacıyla yapılan bir başka araştırmada turistlerin %39 dinlenme-seyahat, %22 dinlenme-eğlence, %8 seyahat-eğlence-alışveriş amaçlarıyla geldiklerini göstermiştir²⁶. Bu durum turistlerin ülkemize daha çok tatil ve rekreasyon amaçlarıyla geldiklerini ortaya koymaktadır.

Böyle bir talep karşısında özellikle turizm gelirlerini arttırmak isteyen gelişmekte olan ülkelerde, turistik yatırımlar yapılırken rekreasyon alan ve tesislerinin de birlikte planlanması gerekmektedir. Turistik yerlerde kültürel, sosyal, turistik ya da sportif amaçlı değişik rekreasyon faaliyetleri olabilir. Bunların planlanması şu unsurlara bağlıdır²⁷ ;

- 1) Ziyaretçileri motive eden faktörleri açıklamak için, çeşitli gelir sınıfları, yaş grupları, sosyo-ekonomik şartlar ve benzeri özelliklere sahip turistlerin ihtiyaçları, istekleri ve beklentileri hakkında gerçek bilgi sağlayan profesyonel bir pazar araştırmasının yapılması.
- 2) Rekreasyonu, tatil yerlerinin planlaması ve organizasyonu ile birleştirerek sistematik bir yaklaşım getirmek.
- 3) Tatil yerinin doğal özellikleri ve çekiciliğinin tam ve en etkili kullanımını sağlamak.
- 4) Rekreasyon planının düzenlenmesinde belirlenen ihtiyaçların uygun kaynaklardan temini.

Belirtilen hususlar dikkate alınarak turistik ve rekreatif kaynaklar yapılacak planlamalarda en rasyonel şekilde kullanılmalıdır.

Rekreasyonel kullanım, arazi kullanımları içinde ekolojik açıdan en zararsız olup, bir çevre koruma önlemi olarak nitelendirilmektedir. Korunan alanları ziyaret eden turistler rekreasyona ulaşma ölçülerinde bu alanların tanıtılmasına ve korunmasına katkıda bulunmaktadır²⁸.

²⁵ Gökdeniz, a.g.e., s.108.

²⁶ Cemil Boyacı ve Diğerleri, " Antalya Yöresine Gelen Turistlerin Profilini Belirleme Araştırması ", Anatolia, Yıl.7, Sayı.1-2, Mart-Haziran 1996, s.43.

²⁷ Leisure - Recreation - Tourism, Editions AIEST, Vol.22, Switzerland, 1981, s.120-121.

²⁸ Bülent Özkan, Adnan Kaplan, " İzmir Kuş Cennetinin Rekreasyonel Turizm Yönünden Önemi ", Turizm Yıllığı 1992, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ekim 1992, s.155.

Turistik rekreasyon faaliyetlerinin etkili organizasyonu ve pazarlaması kazancı yükseltmek için önemli ön şartlar olup, rekreasyonun gelişmesi hem ulusal hem de uluslararası alanda turizmin gelişmesine katkıda bulunan önemli bir faktör olarak düşünülmelidir ²⁹.

1.5. Turizm, Boş Zaman ve Rekreasyon Arasındaki İlişkiler

İnsanların rekreasyon faaliyetlerine katılabilmesi için öncelikle boş zamana ihtiyacı vardır. Fakat boş zamanda yapılan her faaliyet bir rekreasyon faaliyeti değildir. Boş zaman içinde ders çalışmak, ibadet yapmak, aile ve arkadaş toplantılarına katılmak gibi aktiviteler de vardır.

Rekreasyon faaliyetleri bireyin yaşamının her sürecinde gerçekleştirilebilir. Eğer boş zaman, üzerinde bilinçli olarak karar verilmiş faaliyetlerin yürütüldüğü zaman anlamına geliyorsa, bu durumda boş zaman ve rekreasyon ilişkisi çok yakındır ³⁰.

Turizmdeki gelişmeler insanların boş zamanının artmasıyla yakından ilgilidir. 1870' lerin öncesinde haftada 6 gün, günde 12 - 14 saat çalışılıyor ve tatillerde ücret ödenmezken evde dinlenmek için çok az zaman kalıyordu. Bu durumda belirli turizm firmaları tarafından zenginler için günlük kısa geziler düzenleniyordu. 1930' ların ortalarına doğru iş zamanı kısalıp turizme olan talep artmış ve kıtalar arası geziler, deniz kıyısı tatiller ve çeşitli eğlence etkinliklerinin birleştirilmesi düşünülmüştür. 1990' ların başından sonuna kadar boş zamanın artacak bir eğilim göstermesiyle, işlerinden arta kalan boş zamana sahip ve bu boş zamanlarına ek olarak, yaz tatillerini de gezinti yaparak değerlendiren insanlar, turizm sektörü açısından önemli görünmektedir.

Turizm ve boş zaman etkinliklerinin üç temel işlevi şöyle tanımlanabilir ³¹ ;

- 1) İş sonrası stres atma ve dinlenme
- 2) Sıkıntı sonrası eğlenme ve rahatlama
- 3) Bireysel ve toplumsal gelişme sağlama

Günümüzde boş zaman etkinlikleri dinlenmeden, eğlenme ve kişilerin kendilerini geliştirecek faaliyetlere yönelmesi şeklinde bir artış göstermektedir. Turizmdeki gelişmeler de açıkça bu değişiklikleri yansıtmaktadır.

²⁹ Leisure - Recreation - Tourism, a.g.e., s.127.

³⁰ Mieczkowski, a.g.e., s.18.

³¹ Bill Martin, Sandra Mason, " Boş Zamanların Değerlendirilmesi Açısından Geleceğin Turizmi ve Toplumsal Yönelişler ", Çev. Uğur Demiray, Anatolia Dergisi, Yıl. 1, Sayı. 5, Mayıs 1990. s.5.

Turizm ve boş zaman ilişkisini açık bir şekilde gösteren ve *Przeclawski* tarafından boş zaman faaliyetleri ile ilgili yapılan sınıflama şöyledir ³² ;

- 1) Turistik boş zaman faaliyetleri
- 2) Sportif boş zaman faaliyetleri
- 3) Yaratıcı boş zaman faaliyetleri
- 4) Sosyal boş zaman faaliyetleri

Burada turizmin boş zaman değerlendirmesinin önemli bir faaliyet alanını oluşturduğu görülmektedir. Günümüz turizm bilimcileri turistik boş zaman sosyolojisine gereken önemi vermektedirler ³³.

Bu yönüyle artan turistik talebi çekebilmek için boş zaman faaliyetleri geliştiren zincir otellerin sayısında artış olmuştur. Tipik bir boş zaman değerlendirme merkezinin bir sauna, solaryum ve bir kaplıca banyosundan oluşması önerilebilir. Etkili bir farklılaşma avantajı sağlamak için boş zaman değerlendirme şartının, otelin stratejisinin bir parçası olması ihtiyacı kaçınılmazdır ³⁴.

Turizm, rekreasyon ve boş zaman kavramları arasındaki ilişkiler çok belirgin değildir. Önceleri farklı araştırma sahalarını oluşturan bu kavramlar günümüzde birlikte ele alınarak incelenmektedir.

Turizm, rekreasyon ve boş zaman herhangi bir disiplinin yetki alanı içinde değildir. Evde yapılan rekreasyon faaliyetlerinin boş zamanla ilişkisi olduğu halde, dışarıda yapılan rekreasyon faaliyetlerinin turizmle ortak yanları vardır. A.J. Burkart ve S. Medlik bu üçlünün ayırımını şu şekilde yapmaktadırlar;

" Turizm boş zamanın özel olarak kullanılmasını ve rekreasyonun özel bir şekli temsil eder. Ama ne boş zamanın tümünü, ne de rekreasyonun tüm şekillerini kapsar. Bir sürü seyahati kapsar, ama tüm seyahati kapsamaz. Kavram açısından turizm bir taraftan boş zaman ve rekreasyondan özel bir şekilde ayrılır, diğer taraftan da seyahat ve göçten ayrılır ³⁵. Bu üç kavram arasındaki ilişkiler Şekil 2'de görülmektedir.

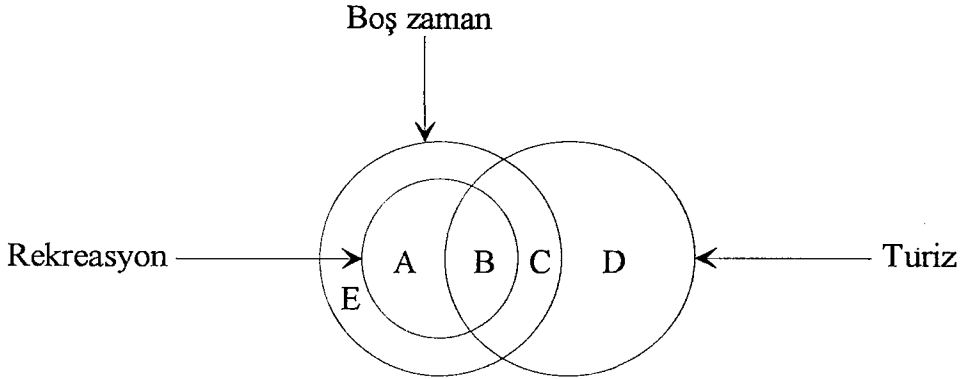
³² Sağcan, a.g.e., s.1.

³³ Hazar, a.g.e., s.9.

³⁴ Wolfvierich and Stephen Calver, " Hotels and the Leisure Sector: A Product Differentiation Strategy for the 1990 s ", International Journal of Contemporary Hospitality Management, MCB University Press, Vol.3, No.3, 1991, s.13-15.

³⁵ Dinçer, a.g.e., s.109.

Şekil 2- TURİZM, REKREASYON VE BOŞ ZAMAN İLİŞKİLERİ

Kaynak: Mieczkowski, 1981, s.37.

Şekilde, boş zamanın rekreasyonu kapsadığı fakat turizm olayını tümüyle içine almadığı görülmektedir. Turizm sadece boş zaman değil, ayrıca çalışma zamanı (iş turizmi) ile birleştirilebilirken, rekreasyon, boş zaman süresinde bütün olarak vardır³⁶. Gerçekten de günümüzde iş amaçlı seyahatler, kongre turizmi gibi turizmin değişik şekilleri normal çalışma zamanı içinde gerçekleştirilebilen turistik faaliyetlerdir ve bu yönüyle boş zamandan ayrılır. Bu durumu şekilde D ile gösterilen alan ifade etmektedir. A ile gösterilen alan turizm amaçlı olmayan kırsal ve şehir rekreasyonunu göstermektedir. B ile gösterilen alan insanların boş zamanlarında turizm amaçlı yaptıkları rekreatif faaliyetli gösterir. C alanıyla, insanların boş zamanlarında yaptıkları dost, akraba ziyaretleri gibi direkt rekreasyon amacı taşımayan turistik faaliyetler gösterilmiştir. E alanı ise ders çalışmak, ibadet yapmak gibi boş zaman içinde yapılan fakat rekreatif sayılmayan faaliyetleri kapsamaktadır.

Sonuç olarak, ülkemize gelen turistlerin kalış sürelerinin diğer Akdeniz ülkelerine gelen turistlerin geliş sürelerine oranla düşük olmasının nedeni, ülkemizde turistlere sunulabilecek rekreasyon faaliyetlerinin sınırlılığında aranmalıdır. Ülke turizminin geliştirilmesi için boş zaman ve özellikle rekreasyon faaliyetlerine gereken önem verilmeli, planlama çalışmalarında boş zaman, rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin iç içe girmiş bir zincirin halkalarını oluşturdukları ve halkalardan birindeki kopukluğun tüm zinciri etkileyeceği gözönünden uzak tutulmamalıdır³⁷.

³⁶ Mieczkowski, a.g.e., s.35.

³⁷ Mustafa Sağcan, "Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm", Turizm İşletmeciliği Dergisi, Yıl.2, Sayı.7-8, Aralık 1980-Mart 1981, s.272.

1.6. Sağlık Turizminin Gelişimi ve Önemi

İnsanlar eski çağlardan beri sağlıklarını korumak, geliştirmek ve bazı hastalıklarına çare bulabilmek için doğal kaynakların tedavi edici özelliklerinden yararlanmışlar, öncelikle şifalı sularını kullanarak, ağrılarını, hastalıklarını tedavi etmek için çaba göstermişlerdir. Günümüzde modern tıbbın sürekli gelişmesi ve uygulanan ilaç tedavilerinin yanında, klasikleşerek devam eden bu davranış şekli giderek önemini arttırmaktadır.

Sanayileşen ve gelişen toplumlarda refah seviyesi artarken, yoğun iş temposu, çevre kirliliği, monoton yaşam şekilleri gibi sebepler insanlarda fiziki ve ruhsal yorgunlukları, stres, sindirim, solunum, dolaşım yolları hastalıkları gibi çok sık görülen hastalıkları ortaya çıkarmıştır. Bu durum çalışan insanların verimini düşürmekte ve tekrar eski güçlerini kazanabilmeleri için onları doğaya ve şifa verici doğal kaynaklara yöneltmektedir. Bu amaçla tedavi edici özelliği olan iklimsel koşullar, güneş, deniz, şifalı termal sular gibi doğal kaynaklara olan taleple birlikte başlayan seyahatler ve gidilen yerlerde yapılan konaklamalar turizmin özel bir şekli olan sağlık turizmini ortaya çıkarmıştır.

Sağlık turizmi, ülke turizmi içinde önemli bir paya sahiptir. Sağlık turizminin önemini kavrayan ve ülke kaynaklarını en iyi şekilde kullanan Almanya, Avusturya, Yugoslavya, İtalya gibi ülkeler bu alanda önemli yatırımlar yapmışlar, böylece gerek iç ve gerekse dış turizmde önemli bir gelir elde etmeye başlamışlardır. Ülkemizde ise sağlık turizmi, bu alanda gelişme gösteren ülkelere göre, mevcut kaynaklarımızın çokluğuna ve turizm için en uygun koşulların bulunmasına rağmen yeterince gelişmemiştir.

1.6.1. Sağlık Turizmi Kavramı

Sağlık turizmi, sağlığı koruma ve iyileştirme amacıyla belirli bir süre için yer değiştiren insanların doğal kaynaklara dayalı turistik bir tesise giderek kür uygulaması, konaklama, beslenme, dinlenme ve eğlence gereksinimlerini karşılaması olayıdır. Sağlık turizmine konu olan kür uygulamalarının kaynaklarını kaplıca suları, iklim, deniz suyu ve tatlı su oluşturmaktadır³⁸.

Tanımında da görülebileceği gibi sağlık turizmine katılan turistler sadece sağlıklarını kaybetmiş kimseler değil, sağlıklarını korumak ve geliştirmek arzusunda olan ve kür uygulamalarından arta kalan zamanlarında tatil ihtiyaçlarını karşılamak ve rekreatif faaliyetlerden de faydalanmak ihtiyacı duyan kişilerdir. Günümüzde sağlık turizmi

³⁸ Nüzhet Kahraman, " Sağlık Turizmi Kapsamında Kaplıcalarımızın Yeri ve Önemi ", *Anatolia*, Yıl.2, Sayı.15-16, Mart-Nisan 1991, s.10.

kapsamında özellikle kaplıca ve deniz kürleri uygulaması ile tatil gereksiminin birleştirilebileceği merkezlere yönelik talep dünyada ve Türkiye'de artma eğilimindedir³⁹.

Doğal çevre ile sosyokültürel çevre olanaklarının dinlenme, rekreasyon, eğlence ve spor gibi özellikle insan sağlığını korumak, zinde kalmak veya hastalıkları tedavi ve rehabilite etmek amacıyla bu dalda uzmanlaşmış tıp, teknik, işletme gibi çeşitli disiplinlerin entegre olarak yaptıkları çalışma ve hizmetler sağlık turizmi kapsamında yer almaktadır⁴⁰.

1.6.2 Sağlık Turizmi Merkezleri

Sağlık turizmine yönelik potansiyel kaynaklara sahip alanlarda kurulan çağdaş sağlık turizmi merkezleri, doğal çevrenin özenle korunabildiği yörelerde yer alırlar. Planlama aşamasından itibaren yapılacak çalışmalarda ana unsur, doğal çevrenin ve doğal tedavi etkenlerinin korunmasıdır. Yörelere özellikleri gözönüne alınarak geliştirilen yerleşme bölgeleri kür konuklarının psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bir yandan insan sağlığının korunmasına olan katkıları, diğer yanda sağlıklı bir ortamda dinlenme ve rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanabilir olması, sağlık turizmi merkezlerinin çekiciliğini arttırmaktadır. Gelecek yıllarda, doğal çevrenin korunabildiği yörelerdeki turizm alanlarının önem kazanacağı dikkate alındığında, sağlık turizminin önemini koruyan turizm türleri arasında yer alacağını şimdiden söyleyebiliriz. Çağdaş sağlık turizmi merkezleri kapsadıkları yerleşme bölgeleri açısından 6'ya ayrılarak incelenebilir⁴¹;

- a) Kaynak Bölgesi: Doğal tedavi etkenlerinin yer aldığı bölgedir.
- b) Kür Bölgesi: Kaplıcaların, araştırma enstitülerinin ve idarenin bulunduğu bölgedir.
- c) Konaklama Bölgesi: Kür konuklarının kalacağı otel, sanatoryum, klinik v.s. ile kent içi pansiyonları kapsamaktadır.
- d) Dinlenme Bölgesi: Yeşil ve gezinti alanlarının yer aldığı bölgedir.
- e) Kür Sporları Bölgesi: Çeşitli spor alanlarının bulunduğu bölgedir.
- f) Sanat Bölgesi: Uygulamalı güzel sanatları, kültürel aktiviteleri ve eğlence yerlerini kapsamaktadır.

³⁹ Turizm Bakanlığı, Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Yayın No.1993/8, Ankara, 1993, s.12

⁴⁰ Toros Özbek, " Dünya'da ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi", Anatolia, Yıl.2, Sayı.17-18, Mayıs-Haziran 1991, s.16.

⁴¹ Nevin Çekirge, " Kaplıca Mimarlığı ve Kaplıcalarımız ", Anatolia, Yıl.2, Sayı.17-18, Mayıs-Haziran 1991, s.40-44.

1.6.3. Sağlık Tesisleri

Sağlık turizmi merkezlerinde kurulan; termal sular, deniz suları, iklim, mağara havası, çamur gibi doğal kaynakların şifa verici özelliklerinden doktor gözetiminde yararlanmasını sağlayan ve çağın gerektirdiği elektrikli ve mekanik donanımları da bünyesinde bulunduran tesislere sağlık tesisleri denilmektedir.

Bu tesisler, doğal kaynaklardan şifa verici özelliklerini kaybetmeden yararlanılabilmesi amacıyla kaynakların olduğu yerlerde kurulur. Bu durum sağlık turizmine katılanların bu tesislere giderek, orada tedavi olmaları gereğini ortaya çıkarır. Uygulanacak tedavilerin belirli bir süreyi kapsaması ki genelde bu süre 3 hafta olarak belirtilmektedir, bu tesislerdeki konaklama süresini de arttırmaktadır. Bununla birlikte sağlık turizmi tesislerinden yılın her döneminde yararlanılabilmesi turizm sezonunun uzatılması açısından önemlidir. Sağlık turizmine katılanların sağlıklarına yeniden kavuşması, fiziki ve ruhsal açıdan yenilenip güç kazanmaları onların sağlıklı bir yaşam sürdürmeleri açısından belirli dönemlerde tekrar aynı tesislere gelme isteğini arttıracaktır.

Sağlık turizmi tesisleri, mevsimsel karakterli diğer aktivitelere dayalı turizm işletmeleriyle rekabet edebilmek amacıyla yeni pazarlar sağlamaya özen göstermelidir. Örneğin Avusturya , "Kayak ve Sağlık" adı altında birleşik tatil programları sunmaktadır⁴².

1.6.4. Sosyal Sağlık Turizmi

Üzerinde durulması gerekli önemli bir konu da sağlık turizminin sosyal boyutudur. Halkımızın yıllardır şifalı suların olduğu kaynaklara, kaplıcalara gitme geleneği günümüzde de sürmektedir. Bu durumda maddi olanakları yetersiz olan kişilerin sağlık turizmi tesislerinden yararlanmak istemeleri sosyal sağlık turizmi kavramını ortaya çıkarmıştır.

Sosyal sağlık turizmi; sağlığın korunması ve iyileştirilmesi amacıyla kür uygulaması görmek ve evine sağlıklı dönmek umuduyla bir sağlık turizmi tesisine giderek kür ve eğlence hizmetlerinden yararlanmak isteyen, ancak hizmet giderlerini karşılamaktan yoksun kişilerin şifalı su kaynaklarına dayalı turistik tesislerden devletin mali yardımıyla yararlanabilmesi olayıdır⁴³.

Sağlık turizminde gelişmiş ülkelerde çeşitli sendikalar, hasta dernekleri, sigorta şirketleri ve sosyal güvenlik kurumlarına üye olan kişilerin tedavi giderleri bu kuruluşlarca karşılanmakta, böylece hem vatandaşların sağlık sorunlarına çözüm bulunmakta hem de tesislerin doluluk oranları artmaktadır.

⁴² Kahraman, a.g.e., s.11.

⁴³ Nüzhet Kahraman, Türkiye'de Sağlık Turizmi, T.C. Turizm Bankası A.Ş. Matbaası, Ankara, 1978, s.5.

Ülkemizde ise, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar gibi sosyal güvenlik kurumlarına üye olanlara günlük olarak ödenen tedavi giderlerinin yetersiz olmasının yanında, tedavilerin uygulanabileceği nitelikte tesis sayısı da son derece azdır.

Sağlık turizminin geliştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalarla birlikte, sosyal sağlık turizmine yönelik tesislerin yapılması, mevcut tesislerin iyileştirilmesi ve ödeme gücü yetersiz olanlara gerekli finansmanın ilgili kuruluşlarca sağlanabilmesi gibi hususların çözüme kavuşturulması sosyal sağlık turizminin geliştirilmesi açısından önemli faktörlerdir.

1.7. Sağlık Turizminde Uygulanan Kür Çeşitleri

Şifalı doğal kaynaklardan sağlığı koruma veya tedavi amaçlarıyla belli kurallar dahilinde yararlanılması işlemine kür denilmektedir. Tedavinin yanında dinlenme, eğlence ve çeşitli rekreasyon faaliyetlerini de kapsayan kürler, doğal kaynaklarla yapılabileceği gibi, sağlık bakım hizmetleri şeklinde sağlığı korumaya ve geliştirmeye yönelik olarak da yapılmaktadır.

Günümüzde çoğu konaklama tesisi yıl boyu doluluk oranlarını artırmak ve işletmeye ek gelir sağlamak için kür merkezleri, sağlıklı yaşam merkezleri adı altında ilave birimler oluşturmaktadırlar. Bu merkezlerde müşterilerine fiziki ve ruhsal sağlıklarını korumaya ve geliştirmeye yönelik programlar, zayıflama programları, diyet menüleri, beden eğitimi, değişik masaj şekilleri, güzellik ve bakım kürleri, çeşitli sportif ve rekreatif faaliyetlere katılım gibi hizmetler sunulmaktadır. Çeşitli tatil merkezleri ve otellerde uygulanan bu tür hizmetler Tablo 1'de görülmektedir.

İnsanların sağlıklarını koruma ve geliştirmeye yönelik olarak uygulanan bu tür hizmetlerle birlikte sağlık turizmi içinde uygulanan kür çeşitleri şunlardır;

1.7.1. Balneoterapi (Kaplıca Tedavisi)

Kaplıca tedavisi de olarak adlandırılan balneoterapi, maden sularının vücutta bıraktığı etkilerden yararlanan bir tedavi yöntemidir. Halk dilinde şifalı sular da denilen maden suları, litresinde 1 gramdan fazla klorür, hidrokarbonat, karbonat veya sülfat gibi erimiş mineral bulunan belirli oranlarda kükürtlü hidrojen, radon veya karbondioksit gazı içermeleri gibi özellikleri bulunan sulardır⁴⁴. Sıcaklığı en az 20°C'nin üzerinde olan sıcak maden sularına ise termal veya kaplıca suları, bu suların çıktığı yer üzerinde ya da çevresinde kurulan tesislere de kaplıca denilmektedir.

⁴⁴ İge Pınar, "Turizmde Kaplıcaların Yeri ve Önemi", Amfora Dergisi, Yıl.1, Sayı.7, Aralık 1992, s.10

TABLO 1. BAZI TATİL MERKEZLERİ VEYA OTELLERDE UYGULANAN SAĞLIK BAKIM HİZMETLERİ

Otellerde kolestrol düzeyi, kan basıncı v.b. tıbbi muayeneler
Vejeteryan ya da özel diyetler
Vitamin kompleksli bakım
Günlük egzersiz programları
Akupunktur
Termal yüzme havuzları (kapalı ve açık)
Sualtı masajı (balneoterapi)
Vücut masajları
Selülit bakımları
Saunalar
Hidroterapi bakımları
Çamur tedavileri
Özel sigarayı bırakma programları
Türk hamamı gibi çeşitli banyolar
Bitkisel çaylar ve vücuda uygulanan bitkisel tedaviler
Denetim altında güneş tedavisi
Kas gelişimi ve dinlenme teknikleri üzerine toplantılar
Güzellik bakımı

Kaynak: Jonathan N. Goodrich, "Socialist Cuba: A Study of Health Tourism", Journal of Travel Research, V.32, N.1, Summer 1993, s.37.

Kaplıca tedavisi, doğal şifalı suyun, çamurun, gazların banyo, içme ve inhalasyon (solunması) yoluyla kullanıldığı, belirli bir sürede (iki, üç veya dört hafta) ve doğal tedavi unsurlarının çıktığı veya bulunduğu yerde yapılan kür şeklinde bir tedavidir⁴⁵.

Sağlığı koruyucu ve hastalıkları tedavi edici özellikleri klinik araştırmalarla kanıtlanmış kaplıca tedavisi genel olarak; romatizmalar, şişmanlık, zayıflık ve iştahsızlık, uyuşmalar ve karıncalanmalar, kadın hastalıkları, kanamasız hemoroid vakaları ve bazı bağırsak hastalıkları, safra kesesi ve böbrek taşları, bazı cilt ve alerji hastalıkları, felç vakaları, ruhi bunalım ve depresyon gibi hastalıklara iyi gelmekle birlikte insan bünyesini dinlendirmek, sağlığı korumak amacına da hizmet ederler. Bu yönüyle turizm açısından tartışılmaz önemleri vardır⁴⁶.

⁴⁵ M. Zeki Karagülle, " Kür Merkezleri", Söyleşi, Amfora Dergisi, Yıl.1, Sayı.2, Temmuz 1992, s.38.

* Aerosol: Solunum yoluyla ağızdan yapılan kürün ismidir.

Kaplıca tedavisi belirtilen faydaların yanında, şu durumlarda sakıncalı olabilmektedir;

- Kronik gidişli hastalıkların alevlendiği dönemleri de içeren bütün akut hastalık durumları
- Tümörler, lösemi, lenfom gibi kötü huylu kan hastalıkları
- Her tipi ve evresinde verem. Ayrıca bütün enfeksiyon hastalıkları
- Kalp, böbrek ve karaciğer yetmezliği
- Ağır akıl hastalıkları
- Çok yaşlılar (her zaman sakınca oluşturmayabilir)⁴⁷.

Kaplıca tedavisinde şifalı sularla vücuda en çok banyo uygulamalarıyla kürler yapılır. Bu banyo şekilleri içinde kol, ayak banyoları, tüm vücuda uygulanan banyolar, basınçlı duşlar, ayrıca kaplıca sularından çıkan gazlarla yapılan gaz banyoları yer alır. Bu tedavi yöntemi içinde yapılabilen diğer kürler şu şekilde incelenebilir.

1.7.1.1. İçme Kürleri

Bu uygulamalar içilebilecek maden sularıyla yapılan kürlerdir. Bu yöntem, günde belirli miktarlarda, belirli sıcaklıklarda ve günün belirli zamanlarında şifalı maden sularının içilmesi şeklinde uygulanır. Mide, safra kesesi, bağırsak sistemleriyle ilgili rahatsızlıkları gidermeye yönelik olan bu kürlerin olumlu sonuç vermesi için doktor denetiminde uygulanması gerekir.

1.7.1.2. İnhalasyon (Solunum Yoluyla Kür)

Kaplıca sularının buhar ve aerosol* haline getirilerek solunum yoluyla verildiği "inhalasyon" yöntemidir. Burada etki solunum sistemi mukozası üzerindedir. Oluşan damlacıkların çapına göre, solunum sisteminde etkili oldukları yerler değişir. Küçük damlacıklar akciğer alveollerine kadar ulaşabilirler. Bu uygulama 300°C-350°C'lik sıcaklıklarda, günde iki veya üç kez, 10 ila 20 dakika süreyle ağız veya burundan solunum yoluyla yapılır⁴⁸.

1.7.1.3. Peloidoterapi (Çamur Kürü)

Deriye çamur uygulamasının vücut üzerindeki olumlu etkilerinden yararlanmak amacıyla uygulanan tedavi şeklidir. Maden suyu kaynağının çıkış yerinde biriken çamur, çok küçük organik ve inorganik parçacıklar içerir ve kaynaklandığı suyun bileşimi ve sıcaklığına

⁴⁶ Pınar, a.g.e., s.10.

⁴⁷ Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi Tedavi Önerileri, Cilt No.9, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1993, s.156.

⁴⁸ Karagülle, a.g.e., s.38.

bağlı özellikler kazanır. Çamur tedavisinin kronik iltihabi olayların çözülmesinde, ağrıların dindirilmesinde ve bölgesel kan akımının iyileştirilmesinde olumlu etkileri vardır. Bu tedavi biçimi özellikle çeşitli eklem, kemik ve kas hastalıklarında, kırıklar ve iskelet sisteminin öteki travmalarında, nevrallerde (sinir ağrısı), nevritlerde (sinir iltihabı) ve çeşitli jinekolojik hastalıklarda (kadın hastalıkları) uygulama alanı bulur. Kalp damar sistemi hastalıkları, mide yada bağırsak ülserleri ve deri hastalıklarında ise çamur tedavisi uygulanmamalıdır⁴⁹.

Çamur tedavisinde kaplıca sularının çamurları kullanılabildiği gibi yine organik ve inorganik parçacıklar içeren göl, deniz ve volkanik çamurlar kullanılabilir. Bu tedavi baş dışarıda kalacak şekilde tüm vücuda belli sıcaklık ve sürelerde çamur banyosu şeklinde veya vücuda sıvanarak uygulanabilir.

1.7.2. Talassoterapi (Deniz Kaplıca Kürleri)

Deniz tedavisinde deniz suyu, deniz iklimi, yosunlar, deniz çamurları, kum gibi deniz öğeleri kullanılarak çeşitli kürler yapılabilmektedir.

Talassoterapi; deniz suyu ve deniz ikliminin (havasının) insan sağlığı açısından sunduğu olanakları tıp biliminin kurallarına uygun olarak dinlenme ve tedavi amacıyla değerlendirme konularını kapsayan bir bilim dalıdır. Sağlığı koruyucu ve tedavi edici bazı özelliklere sahip olan deniz suyu litresinde 1 gramdan fazla eriyik mineral + tuz içeren bir hidromineral veya maden suyu olarak kabul edilir. Deniz suyunun sıcaklığı 30C'nin üzerinde olursa sıcak maden suyu (kaplıca suyu), altında olursa soğuk maden suyu olarak tanımlanabilir. Deniz suyundan yararlanılarak serbest deniz banyosu uygulamaları ve deniz kaplıca kürü ve tedavi uygulamaları yapılabilir⁵⁰.

Serbest deniz banyosu uygulamaları doktor denetimi olmadan, insanların tatil yapmak ve deniz suyundan yararlanmak amacıyla açık denizde ve deniz suyu doldurulmuş havuzlarda yaptıkları uygulamalar olup, kasların gençleşmesi, deri hastalıkları ve sinirsel yorgunlukların giderilmesi, kalp ve kan dolaşımının hızlandırılmasına olumlu etki yapar.

Deniz kaplıca kürü ve tedavi uygulamaları ise genellikle doktor denetiminde 28-38C arasında ısıtılmış deniz suyu veya deniz çamuru kullanılarak yapılan havuz banyosu, sıra banyo, çamur banyosu, su altı masajı gibi uygulamalar olup, özellikle romatizmal hastalıklar, cilt, kalp ve kan dolaşımı rahatsızlıkları ile sinirsel ve bünyesel yorgunlukların giderilmesine

⁴⁹ Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi Tıp Sözlüğü, Cilt No. 12, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1993, s.171

⁵⁰ İsmet Ülker, "Deniz Termal Turizmi Thalossotherapi" TYD Dergisi, Sayı.20-21, Mart-Haziran 1995, s.22-24.

olumlu etki yapmaktadır. Bu tür uygulamalar klasik kaplıca tedavilerinde olduğu gibi ayrıca fizik tedavi, masaj, açık veya kapalı olan beden eğitimi ve yürüyüş gibi uygulamalarla desteklenir.

Deniz tedavisi içinde deniz suyunun buharlaştırılması yoluyla uygulanan solunum yoluyla kür, içme kürleri yanında deniz suyunun özelliklerini bünyesinde taşıyan deniz yosunları, organizmayı gevşetmeye yarayan ve eklem ağrıları, cilt sorunları, bel ağrılarına iyi gelen ve bütün vücuda da sürülebilen deniz çamurları ile yapılan kürler de uygulanır⁵¹.

Bu kürler, deniz havasını doğal olarak temizleyen ozon değerinin yüksek olduğu temiz ve sağlıklı bir deniz ikliminin hüküm sürdüğü kıyılarda uygulanmalıdır.

1.7.3. Klimaterapi (İklim Kürü)

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme, kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre veya hava kirlenmesi sorunları, sağlıklı iklimde bulunma ve iklim kürlerine yönelik ihtiyaçları ön plana çıkarmaktadır. İklim kürleri açısından önemli olan, havanın temiz oluşu, deniz seviyesinden yükseklik, normal sıcaklık değerleri, güneşlilik, nemlilik, rüzgar durumlarının insan sağlığını olumlu yönde etkilemesidir⁵².

Sağlıklı iklimde bulunma ve iklim kürleri halk sağlığının korunması ve turizm mevsimlerinin belirlenmesi bakımından turizm planlamalarında önemli konular içinde yer almaktadır. Bu yönüyle iklim kürleri termalizm ve deniz kürleriyle bütünleşmekte ve bu kürlerden başarılı sonuçlar elde edebilmek için güneşlilik, nem oranları gibi koşulların olumlu olduğu sağlıklı bir iklimde uygulanması gerekmektedir.

İklim kürleri kapsamına tıp dilinde helioterapi olarak adlandırılan güneş tedavisi de girmektedir. Güneş ışınlarının organizma üzerindeki olumlu ettilerinden yararlanan bu tedavi tekniğinde güneş ışınları metabolizmayı hızlandırarak organizmanın bağışıklık gücünü artırır, iç salgı bezlerinin ve kemik dokusunun çalışmasını daha etkin kılar⁵³.

⁵¹ Bernard F. Badelon, "Deniz Tedavisi", Fransız-Türk Turizmi Geliştirme Kolokyumu, Düzenleyen; A.C.T.I.M., Teknik, Sınai ve İktisadi İşbirliği Kurumu Türkiye'deki Fransız Ticaret Müşavirliği, İstanbul, 1990, s.70.

⁵² Selahattin Çoruh, "Şifalı Sularımız ve Tıbbi Turizm Sorunumuz", Turizm Yıllığı 1986, T.C. Turizm Bankası A.Ş., Ankara, 1986, s.54.

⁵³ Medicana Tıp Sözlüğü, a.g.e., s.171.

1.7.4. Speleoterapi (Mağara Kürleri)

Diğer bir tedavi şekli ise speleoterapi olarak adlandırılan mağara kürleridir. Bu tedavi yönteminde mağaralar içindeki sıcak su kaynaklarından ve mağara havasından yararlanılmaktadır. Kürler üç hafta sürmekte ve hastalar her gün 4-6 saat arasında doktor nezaretinde tedavi edilmektedir⁵⁴. Mağara tedavini örnek olarak Almanya'nın Schwarzwald bölgesinde bulunan Neubulach'da, sigaradan kaynaklanan şiddetli öksürük, astım ve diğer solunum rahatsızlığı çeken kişiler dağın 60 metre altındaki Orta Çağ'dan kalma "Hella-Glück-Stollen" adı verilen kurşun madeninde 3 hafta boyunca günde 2 saat süreyle sürekli sabit kalan 8.6C'lik sıcaklık ortamında doğal nemli olan, tozdan uzak temiz mağara havasını soluyarak akciğerlerini temizlemektedirler⁵⁵. Ülkemizde ise Alanya'daki Damlatış Mağarası'nda astımlı hastalar tedavi edilmektedir.

1.7.5. Hidroterapi (Tatlı Su Kürü)

Tatlı su ile yapılan kür uygulamalarından oluşan hidroterapi tedavisinde su altı masaj makinaları, su altı traksiyon cihazları, tazyikli duş cihazları gibi yöntemler uygulanır. Termal kür merkezlerinde kaplıca suyu ile yapılan tedavilerle birlikte, tatlı su kürü de uygulanabilmektedir.

1.8. Sağlık ve Rekreasyon Turizmi

Kentleşme ve endüstrileşme sonucunda doğal yaşam içindeki kırsal alanlarda yaşayan insanların çoğu kentlere göç etmekte ve hava kirliliği, gürültü, çevre kirliliği gibi olumsuz olayların etkisinde kalmaktadırlar. Bu durum insan sağlığı üzerinde fizyolojik ve ruhsal düzensizlikler ve çeşitli hastalıklar yaratmaktadır. İnsan yaşamındaki düzensizlikleri herhangi bir ilaç kullanmadan düzeltmenin en etkili yolu insanları doğayla bütünleştirebilmektir ki bu da rekreatif faaliyetlerle mümkün olabilmektedir⁵⁶.

Günümüzde insanlar güneş ve rekreasyon için seyahat ederler. İnsanlara sağlık veren kirletilmemiş hava, kirletilmemiş doğanın olduğu mutluluk mekanlarını ararlar. Çağımızın çalışma ve yaşam koşulları insanların yorulmasına ve psikofiziksel dengelerinin tahrip olmasına neden olur. Rekreasyon ve dinlenme bir ihtiyaç olup bozulan dengelerin yeniden

⁵⁴ Temuçin Aygen, "Şifalı Sular ve Speleoterapi", Türsab Dergisi, Temmuz 1990, Sayı.93, s.31.

⁵⁵ "Kurşun Madeninde Astım Tedavis", Takvim Gazetesi, 23.02.1996, s.2

⁵⁶ Bayer, a.g.e., s.214.

kurulması bakımından bir amaçtır. Bu durumun sağlanabilmesi için rekreatif faaliyetler kentleşmemiş alanlara ve sağlıklı çevrelere yönlendirilir⁵⁷.

Dinlenme aracı olan rekreasyon aynı zamanda fiziksel ve entellektüel gelişmenin de aracıdır. Yürüme, yüzme, farklı sporlar, balık tutma, dağcılık ve belirli hobiler gibi aktif dinlenme şekilleri insan vücudu için büyük öneme sahiptir. Tüm bu faaliyetler insan organizmasının yenilenmesi ve gelişmesi için oldukça önemlidir. Bu yönüyle rekreasyon serbest ve gelişen bireylerin yaratılması için kaçınılmaz bir olaydır.

Sonuç olarak rekreasyon, stresli insanları rahatlatmak, yorgun ve yıpranmış bedenleri normale döndürmek gibi etkileri nedeniyle dinlendirici olduğu kadar, sağlık açısından da ihtiyaç haline gelmiştir. Kişi fiziki açıdan sağlığını yenilerken aynı zamanda katıldığı aktivitelerle kişiliğini geliştirme ve ruhsal açıdan doyuma ulaşma fırsatını bulur. Rekreatif faaliyetler gürültünün, hava kirliliğinin olmadığı bozulmamış doğa şartlarının hüküm sürdüğü sağlıklı ortamlarda yapılır. Bu nedenle halk sağlığı ve sağlık turizmi açısından önemi büyüktür.

Sağlık ve rekreasyon arasındaki yakın ilişkiler günümüzde sağlık ve rekreasyon turizminin birlikte ele alınması ve rekreasyonun sağlık turizminin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesini gerektirmektedir.

Sağlık ve rekreasyon turizmine konu olan turizm hareketlerinde, insan sağlığının korunması ve tedavisi, açık hava spor ve dinlence eylemlerinin yapılmasıyla birlikte doğal çevrenin de bozulmadan kullanılması amaçlanır⁵⁸. Bu turizm hareketleriyle sağlığı koruma ve tedavi amacıyla yapılan faaliyetler, kaplıcalardan, deniz suyundan ve diğer şifalı doğal kaynaklardan yararlanma, dağ turizmi, yayla turizmi gibi faaliyetlerle birlikte sağlıklı bir çevrede bulunma ve dinlenme amacı da gerçekleştirilir. Böylece sağlık ve rekreasyon turizmi için gerekli potansiyele sahip ülkelerde bütün bir yıl turizm olayını sürdürmek mümkün olmaktadır.

⁵⁷ Snezana Stetic, "Health Tourism and Recreation-Reality and Perspectives", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992, s.283-284.

⁵⁸ İsmet Ülker, "Health and Recreation in Turkey", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992,s.295.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TERMALİZMİN TÜRK TURİZMİ İÇİNDEKİ YERİ ve TERMAL KÜR MERKEZLERİNİN REKREATİF AMAÇLI KULLANIMLARI

2.1. Termalizm ve Termal Kür Merkezi Kavramları

Kaplıca tedavisi kapsamında yer alan değişik tedavi şekilleriyle birlikte, iklim kürü ayrıca fizik tedavi, rehabilitasyon, mekanoterapi*, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerle birleştirilecek şekilde, kür uygulamaları için yapılan turizm hareketi termal turizm türünü (termalizm) oluşturmaktadır. Bu uygulamaların yapıldığı tesislere termal kür merkezi veya kaplıca tedavi merkezi denilmektedir. Termal suların yararlanılarak yapılan kür uygulamaları (balneoterapi) sayesinde bugün gelişmiş dünya ülkelerinin turizmlerinde önemli bir yer kazanmış olan termal turizm türü, sağlık turizminin ayrılmaz bir parçası olmuştur⁵⁹.

2.2. Kaplıca (Spa) Terminolojisi

Kaplıca teriminin kaynağını Belçika'nın Spa kenti oluşturmaktadır. Bu kentin sahip olduğu termal kaynaklar üzerinde ilk modern termal merkezi kurulmuştur. İngilizce'de kaplıca anlamına gelen spa kelimesi, sağlık turizmi ile ilgili yapılan bazı bilimsel çalışmalarda kür merkezi olarak ifade edilmektedir. Günümüzde kaplıcalarda uygulanan hizmetin çeşitliliği, kaplıcalara olan talep doğrultusunda ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu durum spa kelimesinin farklı şekillerde tanımlanmasına neden olmuştur.

Bir tanıma göre ; " Spa, tıbbi ya da rekreatif amaçlar için kullanılan termal ya da soğuk mineral kaynaktır "⁶⁰. Bir başka tanımda ise ; " Bir spa, mineral su dolu bir su tüpünden, özel vücut bakımı ve yiyecek servisi bulunan eşsiz bir tatil yerine kadar herşey olabilir" ⁶¹.

Kaplıca konuklara ruhsal ya da fiziksel açıdan gelişmeyi amaçlayan programlar sunan bir hedef yeridir. Bu programlar her tür fitness ve rekreasyon birleşimini, yüz ve vücuda yapılan kozmetik bakımı, manikür ve benzerini, ruhsal açıdan iyiliği sağlayan deneyimleri kapsamaktadır.

⁵⁹ Özbek, a.g.e.,s16

⁶⁰ Deborah Wightman - Geoffrey Wall, " The Spa Experience At Radium Hot Springs ", Annals of Tourism Research , Pergamon Press Ltd, Vol.12, Num.3, New York, 1985, s.395.

⁶¹Timoty J. Stein - Chekitan S. Dev - Mary H. Tabacchi, " Spas: Redifining the Market " , The Cornell H.R.A. Quartely , Vol.30, Num.4, February 1990, s.47

* Mekanoterapi: Fizik tedavi üniteleri içinde, jimnastik salonu, aletli jimnastik araçları, aletli vücut geliştirme merkezi gibi birimleri bünyesinde bulunduran bölüme verilen isimdir.

Sağlık Turizmi ve insan sağlığına yönelik çok çeşitli hizmetler sunan tesislere rağmen, spa kelimesinin günümüzde terminolojik açıdan taşıdığı anlam, termal kaynakların bulunduğu alanlarda kurulan ve modern tıbbın gerektirdiği şekilde insanı sağlıklı kılacak her türlü imkanların sunulabildiği tesisleri ifade etmektedir.

2.3 Kaplıcaların Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi

2.3.1 Avrupa'da Kaplıca (Spa) Endüstrisi

Avrupa'da, kaplıcaların gelişimi çok eskilere dayanır. Eski Yunanlılar ve Romalılar devrinde şifalı suların şifa etkisi anlaşılmıştır. Özellikle Romalılar şifalı sularla bazı hastalıkların tedavi edildiğini ve insanların bu sularla yapılan banyolara zindelik kazandıklarını tecrübeleriyle tesbit etmişler ve bu sular üzerine kaplıcalar inşa etmişlerdir.

16. Yüzyılda Osmanlılar Avrupa'ya gelince mevcut kaplıca kültürüne Doğu geleneklerini eklemişler ve eski hamamları tamir ederek bir çok yeni hamamlar yapmışlardır. 1640 yılında, Budapeşte'de inşa edilen Rudas Kaplıcaları özgün Türk mimarisinin en iyi örneklerini taşımaktadır⁶². Günümüzde Avrupa'daki modern kaplıcalarda hala kullanılan Türk hamamları ve Roma banyoları bulunmaktadır.

Avrupa'da kaplıcalar, tıbbi bakım merkezleri olmuşlardır. 17. ve 18. yüzyıllarda tıbbi uzmanlık, hastalarının çeşitli hastalıkları tedavi etmek için suları almalarını tavsiye ediyordu.⁶³ 17. yüzyıldan itibaren insanlar arasında mineral suların içmek ya da banyo almak yoluyla tedavi değerinin olduğu inancı yayıldı ve bu tip suların bulunduğu yerlere, genel ismiyle kaplıcalara gitmeye başladılar. İsminden de anlaşılacağı üzere Spa, Belçika'da bu tedavi edici suların olduğu en eski yerlerden birinin adıydı. Kaplıca olayı İngiltere'de çok daha önceleri gelişme göstermiştir. Fakat İngiliz kaplıcaları tedavi edici olmaktan çok sosyal ağırlıklıydılar⁶⁴.

Görüldüğü gibi Avrupa'da kaplıca endüstrisinin gelişimi, öncelikle şifalı sulardan hastalıkların tedavisinde yararlanmak şeklinde olmuştur. 17. yüzyılın ortalarında kaplıcaların müşterilerine rekreasyon faaliyetleri de sunmaya başlaması, tedavi olmak için gelen hasta insanların yanında, sağlıklı insanların sağlıklarını korumak, geliştirmek, eğlenmek ve dinlenmek amaçlarıyla kaplıcalara gitmelerine neden olmuştur. Bu durum Avrupa'daki

⁶²Bill Holdsworth, " Budapeşte'de Hamam Keyfi ", *SkyLife Dergisi* , Yıl.12, Sayı.140, 1994, s.68.

⁶³Deborah Wightman - Geoffrey Wall, a.g.m., s.394.

⁶⁴Robert Christie Mill - Alastair M. Morrison, *The Tourism System*, A Simon and Schuster Company, U.S.A., 1992, s. 253.

kaplıcaların günümüzde çeşitli aktiviteleri bünyesinde bulunduran modern termal kür merkezleri şeklinde kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bu merkezler rekreatif yönlerini geliştirmekle birlikte, şifa merkezleri olma özelliklerini de sürdürmektedirler.

Avrupa'da kaplıca endüstrisindeki bu gelişmeler termal turizm olayını da arttırmış ve 19. yüzyılın sonlarında bazı kaplıcalar dünyaca meşhur olmuşlar ve deniz aşırı ülkelerden zengin ve ünlü müşteriler çekmişlerdir. Günümüzde Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Macaristan, Çekoslovakya, İspanya, İsviçre, Yunanistan termal turizmde önem kazanmış ülkelerdir. Bu ülkeler mevcut termal kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirerek, bugün termalizmden büyük gelir sağlamaktadırlar.

Almanya'da 263 adet resmi belgeli kaplıca, deniz, iklim kür merkezi olup, toplam yatak kapasitesi 750 bin civarındadır. Bu tesislerde 280 bin personel çalışmaktadır. Fransa'da 104 adet olan termal tesiste, 70 bin kişi istihdam edilmekte ve 650 bin kişi yararlanmaktadır. İtalya'da ise 360'ın üzerinde tesis bulunmaktadır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak, termalizm en çok Avrupa ülkelerinde yerleşip gelişmiştir⁶⁵.

2.3.2. Amerika'da Kaplıca (Spa) Endüstrisi

Amerika'daki kaplıca endüstrisi, Avrupa'dakine göre farklı bir gelişim göstermiştir. 1800'lü yıllar boyunca ve koloni zamanlarında, kaplıcalar genellikle mineral kaynakların yakınında ve sakin iklimli yerlerde kurulmuştur. İklim çoğu kaplıcanın önemli bir faktörü olmaya devam ederken mineral kaynakların değeri 1920'li yıllarda azalmış ve bu on yıl boyunca insanlar kaplıcalara sadece sağlık nedenleri için gelmemişler ve bu yerler ayrıca ünlü kişiler için bir toplanma noktası haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşıyla 1950'li yılların sonlarında diyet ve egzersiz programları sunan bazı yerlerle birlikte, 1960'lı yılların sonuna kadar birkaç gerçek kaplıca çalışır halde kalmıştır⁶⁶.

Kuzey Amerika'da kaplıcalar daha ziyade yeni bir kavram olup, aslında 50 yıl öncesine kadar uzanır. Amerika'daki çoğu kaplıca dinlenme merkezleri fiziksel uyumun sürdürülmesi ve sağlık sorunlarının artmasına mani olmak için ziyaretçilere perhiz, uygun beslenme, doğal otlar ve vitaminlerle ilgili programları önerirler. Bugünkü kaplıca anlayışı Kuzey Amerika stiliyle stresli kafaları rahatlatmak, yorgun ve deforme vücutları çeşitli yöntemlerle normalleştirmek için çok güzel bir ortam yaratma anlayışı taşır. Amerikalı kaplıca merkezi ziyaretçileri kaplıcalara gitmek için hasta olmak zorunda değildirler. ABD'deki kaplıca otel

⁶⁵Özbek, a.g.m., s.17.

⁶⁶Timoty J. Stein - Chekitan S. Dev - Mary H. Tabacci, a.g.m., s. 46.

endüstrisi müşterilerinin zevklerine göre ürünlerini oluşturmaktadır. Kaplıcalar vücut ve ruh güzelliği için rahatlama, uyum ve iyi bir beslenmeye yönelmiştir⁶⁷.

Amerika'da kaplıcalar üzerinde yapılan bir araştırmada, kaplıca müşterilerinin %75'inin kadın iken erkeklerin çoğunun iş amacıyla ya da eşlerinin zoruyla kaplıcalara gittiği, müşterilerin kaplıcalara aileleri ya da bir grupla gitmekten çok kendilerine eşlik eden arkadaşlarıyla gittikleri ve genelde 2-4 günlük konaklamalar yaptıkları görülmüştür. Kaplıcaları tercih sebebi müşterilerin yoğun tempolu, heyecanlı yaşamlarında kaplıcaları bir duraklama ve bir kaçış yeri olarak görmeleri şeklinde ifade edilmektedir. Dahası kaplıcalara gidenler ziyaretlerinin sonucu olarak, hayat biçimlerini zenginleştirmek istemektedirler. Çoğu kişiler, içinde güzellik bakımının yanında daha fazla form tutabilecekleri, kendilerini daha rahat hissedebilecekleri tatil yerlerini seçmişlerdir⁶⁸.

Doğal mineral kaynaklar çevresinde kurulmuş olan tatil yerleri için, sağlık kulübü ve kaplıca faaliyetleri her zaman önemli olmuştur. Fiziksel zindelik ve sağlığa yönelik milli ilgi ve kişisel düzeyde milyonlarca Amerikalı için benzer gelişmenin eklenmesi, sağlık ürünleri ve hizmetleri için uzun vadeli talep oluşmasına yardım etmiştir. Tatil yerlerindeki sağlık kulübü ve kaplıca faaliyetleri, genel olarak egzersiz ve fiziksel gelişme için özel aletleri bulunan jimnastik salonlarını, hem rekreatif hem de su egzersizlerini yürütecek kapalı yüzme havuzu, bir güneşlenme yeri ya da solaryumu, masaj odalarını, dolaplı soyunma odalarını ve sauna odalarını kapsamaktadır. Bunlara ilave olarak bir sağlık kaplıcasında bulunabilecek ek faaliyetler şunlardır⁶⁹,

- Çocuk havuzu
- Hidroterapi (su tedavisi) havuzu
- Jakuziler
- Buhar banyoları
- Zayıflatıcı makinalar

Önceki yıllarda çoğu kaynak rekreatif yönlerini geliştirmeden önce şifa merkezleriydiler. Rekreasyon ve sağlığın kaplıcalarda ortak bir ilişkisi olmuştur. Kuzey Amerika'daki hidroterapi (su kürü) geleneği Avrupa'dakinden daha az güçlüdür. Dahası Kanada'daki kaplıcalar sağlıktan çok rekreasyon merkezleri olarak görülmüşlerdir. Örneğin,

⁶⁷Ady Milman - Abraham Pizam, " The U.S. Health Resort Industry From Therapy To Hedony ", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, 1.B. , Boğaziçi Üniversitesi Matbaası , İstanbul, 1992, s. 275,281.

⁶⁸"Who Goes to Spas ", The Cornell H.R.A. Quarterly, Vol. 34, Num. 5, October 1993, s. 13

⁶⁹Chuck Y. Gee, Resort Development and Management, Copyright By the Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1981, s. 79.

Batı Avrupa'nın aksine Kanada'daki çoğu çalışır durumdaki kaplıca Fairmont Hot Springs gibi özel olarak işletilenler bile kamp, ata binme, balık avlama, kayak gibi faaliyet sunmaktadırlar⁷⁰.

Amerika'daki kaplıca endüstrisine baktığımızda klasik kaplıca anlayışından farklı olarak çok çeşitli sağlık ve rekreasyon tesislerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumda termal kaynaklara dayalı bir turizm şekli olan termalizm Amerika'da fazla gelişme göstermemiştir. Termalizm Amerika'da yeni benimsenmiş olup, mevcut termal kaynaklar üzerine yeni tesislerin yapımına başlanmıştır⁷¹.

Kaplıca endüstrisindeki bu gelişmelerle birlikte günümüzde Amerika'da birçok kaplıca mevcuttur. Gelecekte değişen koşullara ve talebe göre bunların sayısı ve faaliyetlerindeki çeşitlilikler daha da artacaktır. Ayrıca mevcut kaplıcaların kendine özgü programlar sunması bu kaplıcaların sınıflandırılmasını da zorlaştırmaktadır.

Kaplıca terimi Amerikan anlayışına göre sadece termal kaynakların olduğu merkezler için kullanılmayıp, insanlara fiziksel ve ruhsal açıdan fayda sağlayacak programlar sunan tüm merkezler için kullanılmıştır. Bu durumda kaplıcaları sınıflandırırken, kaplıca terimi yerini "kür merkezleri" ifadesini kullanmak daha doğru olacaktır.

Amerika'daki kaplıca yöneticileri, kaplıcaları belirli kriterlere göre sınıflandırmaya çalışmışlar ve müşterilerinin seçimini genel olarak etkileyen beş faktörü belirlemişlerdir. Bunlar⁷²;

- a) Gidilecek yerin ortamı,
- b) Yerleşimi (Coğrafi tercih),
- c) Fiyatı,
- d) Program yapısı, faaliyetler v.b. ve
- e) Konuk uyumudur.

2.3.2.1. Kür Merkezlerinin Sınıflandırılması

Yukarıda belirtilen kriterlerde gözönünde bulundurularak kür merkezleri şu şekilde sınıflandırılabilir⁷³.

⁷⁰ Deborah Winghtmen - Geoffrey Wall, a.g.m.,s.413

⁷¹ Özbek, a.g.m., s.17

⁷² Timothy J. Stein - Chekitan S. Dev - Mary H. Tabacchi, a.g.m., s50

⁷³ Patricia A. Monteson - Judith Singer, "Turn Your Spa Into a Winner, "The Cornell H.R.A. Quartely, Vol..33, Num. 3 June 1992, s.

1. Fiziki Açıdan Yapılan Sınıflandırma

Fiziki kriter dikkate alınarak yapılan sınıflandırmada kür merkezleri; kür merkezi tesisleri ve bir dinlenme tesisi içindeki kür merkezleri şeklinde sınıflandırılabilir.

Kür merkezleri tesislerinde, tesisin kendisi kür merkezi olma özelliğindedir ve genellikle başka aktiviteler bulunmaz. Müşteriler genellikle kür merkezinin tüm aktivitelerinden yararlanmak için gelirler. Bu merkezde uygulanan programları aynen uygulamak durumundadırlar.

Bir dinlenme tesisi içindeki kür merkezi ise, tüm dinlenme tesisinin bir bölümüdür. Onun dışında pek çok rekreasyonel ve sosyal aktiviteler mevcuttur. Müşteriler geleneksel tatil aktivitelerinin yanında kür merkezinden de isteklerine göre az ya da çok yararlanırlar. Günümüzde Hilton, Sheraton, Ramada gibi büyük otel zincirleri pazar payını arttırmak için gerek sayfiye yerlerindeki ve gerekse iş merkezlerindeki otellerine kür merkezi teknolojisini ilave etmişlerdir

Her iki kür merkezi türü de aşağıda belirtilen çalışma biçimlerini gösterirler;

- Düşük yağ ve kalori içeren sağlıklı yiyecekler
- Egzersiz sınıfları
- Banyo, masaj gibi kaplıca hizmetlerini,
- Eğitim seminerlerini içerirler.
- İki işletmenin farklılaştığı nokta ise, müşterilerin bu olanakları kullanım biçimleridir.

2. Sunulan Programlara Göre Kür Merkezleri

Kür merkezlerinde çok çeşitli tedavilerin sunulabilmesi, bu merkezlerin sınıflandırılmasını zorlaştırmaktadır. Verdikleri hizmetler açısından kür merkezleri dört şekilde sınıflandırılabilir.

A. Sağlık ve Güzellik Merkezleri

Bu kür merkezleri müşterilerine aerobik dansı, düşük kalorili mutfak, kişisel katılımı sağlayacak ilgi çekici programlar ve güzellik uzmanları aracılığıyla güzellik kürleri sunarlar. Bazı merkezler zindeliğe, diğerleri özel hazırlanmış kozmetik ürünlerini kullanmaya ağırlık verirler. Bazıları bire bir çok yüksek düzeyde hizmet verirken bir kısmı gruplar halinde

hizmet verirler. Bilinen manikür, pedikür ve ağda hizmetleri yanında bir güzellik kür merkezinin menüsünde bulunan güzellik ve rahatlama işlemleri şunlardır⁷⁴.

1. **Akupunktur:** İnsanların vücutlarının değişik kısımlarına iğneler batırmak suretiyle yapılan eski oryantal iyileştirme tekniğidir.
2. **Yüz Masajı:** Otlarla, kille, çamurla oluşturulan deri cilt temizliğini ve nemliliğini sağlayan maskelerden oluşur.
3. **Vücut Kompozisyonu Analizi:** Kür yapılan konuğa en uygun olan egzersizleri ve belirli diyet programlarını uygulayarak şişmanlığı önleme yöntemidir.
4. **Hücre Terapisi:** Yaşayan canlı hücre ampullerini enjekte etmek suretiyle, vücudun tekrar yenilenmesine yardım etmek, yaşlanma sürecini durdurmaktır.
5. **Aslan Terapi:** Dr. Anna Aslan tarafından geliştirilen gençleştirme işlemidir. Merkezi sinir sistemi ve kas sisteminin yaşlanmasına etkili olan unsurları ortadan kaldırır.
6. **Foot Reflexology (Ayak Refleksolojisi):** Eski bir Çin tedavi tekniği olup, vücut içindeki enerji akışını, fiziksel ve ruhsal rahatlama sağlamak için yapılan ayak masajıdır.
7. **Elektroterapi:** Tedavilerde çok yüksek sesli kısa dalgalı, kızıl ötesi ışınları gibi elektriğin değişik formlarını uygulama yöntemidir.
8. **Ölü Deniz Çamuru İşlemi:** İsrail'deki Ölü Denizde bulunan mineralce zengin çamurun uygulanmasını ihtiva eden çok popüler bir işlemdir. Bu işlem gözenekleri temizler, kasları rahatlatır, romatizma ve siyatik ağrılarını dindirir.
9. **Şifalı Bitkilerle Vücutun Sarılması:** Vücudu bitkilerle sıkıca sardıktan sonra Müşterilerin sessiz ortamda uzanmaları ve üzerlerine bir çarşaf örtterek bu ortamda belli bir süre için beklemeleri şeklinde uygulanan bir yöntemdir.
10. **Deniz Yosunuyla Tedavi:** Mineralce zengin olan deniz yosununun deriyi gençleştirmek için kullanıldığı bir yöntemdir.
11. **Aromaterapi:** Çiçek özlerini kullanmak suretiyle mis kokulu yağlarla Shiatsu tarzında, vücuda masaj şeklinde uygulanan tedavidir. Bu özel masaj yaklaşık 1,5 saat sürer.
12. **Dulse Scrub (Harman):** Yağ ve suyla, kurutulmuş pudra halindeki yosun karıştırılarak tüm vücut tamamen ovalanır. Böylece ölü deriler ortadan kalkar ve deriye vitamin kürü uygulanır.
13. **Loofah Scrub (Harman):** Loofah süngeriyile deri iyice keselenir. Bu işlem tüm vücuda uygulanarak devam eder.
14. **Tuz Ovalama Kürü:** Tüm vücut adı tuzla iyice ovalanır. Ölü derinin atılması için kokulu yağlar kullanılır ve bu işlemler devam eder.

⁷⁴Ady Milman - Abraham Pizam, a.g.m., s. 276 - 281.

15. **Shiatsu:** Vücutun enerji bölgelerine basınç vermek suretiyle masaj yapılmasıdır. Vücutun belirli bölgelerine yapılan basınç, vücuttaki enerji akımını normale getirir ve içsel sağlığı güçlendirir.
16. **İsveç Masajı:** Kan dolaşımını arttırmak ve içsel sağlığı geliştirmek için beş farklı hareket ve yağ kullanılarak yapılan yumuşak masajlardır.
17. **Roma Hamamı:** Bank şeklinde oturma imkanı olan ve fiskiyeli bir jakuzide sıcak deniz suyuyla yapılan masajlardır.
18. **İskoç Duşu:** Yüksek basınçlı hortumlar kullanarak sıcak ve soğuk deniz veya tatlı sularla yapılan masajlardır.
19. **İsviçre Duşları:** Terapistlerin denetimi altında, güçlü ve tazyikli duşla tüm vücuda masaj uygulanmasıdır.
20. **Thalassoterapi:** İçinde deniz suyu bulunan küvetlerde suyun altındaki güçlü duşlarla bireysel olarak yapılan masajlardır.

B. Lüks Kür Merkezleri

Müşterilerine muhteşem hizmet verirler. Ultra çağdaş makina ve donanımlarla müşterilerine, etkileyici mutfak, değişik programlar ve tedaviler sunarlar. Hizmet verilen kişi sayısı bir seferde sekiz kişi kadardır.

C. Zayıflama Merkezleri

Düşük kalorili yiyecekler, geleneksel idmanlar, dinlenme, rahatlama ve stres atma teknikleri konularında bilgiler sunarlar. 3 tür zayıflama merkezi vardır.

- 1) Tıbbi Merkezler (Üniversite Diyet ve Sağlık Merkezi)
- 2) Tıp Dışı Zayıflama (Zayıflama Çiftliği)
- 3) Perhiz (Sağlık Dinlenme Yerleri)

Zayıflama zaman alıcı ve çaba sarfedici olduğu için geleneksel 6 gece 7 gündüzlük kür haftasından, çoğu merkezler daha uzun programlar sunarlar.

Gıda programları bir merkezden diğerine farklı olmakla birlikte, kompleks karbonhidrat esaslı, pasta ve tüm unlu mamuller, taze meyvalar ve sebzeler, balık, kümes hayvanlarına dayalı mutfak servisi yaparlar. Ayrıca çoğu kür merkezleri konuklarına mutfaklarında nasıl kaloriyi keseceklerine dair bilgiler öğretirler.

D. Yeni Yaşam Tedavisi

Yeni yaşam tedavisi kavramı insanın iç dünyasını geliştirme ve ruhsal dünyasını araştırmak için bilgisayar teknolojilerinden, alternatif tıp işlemlerine kadar herşeyi tanımlar. Bu merkezlerin bir çoğu doğu dinsel disiplinler gibi çok belirgin felsefeleri adapte etmişlerdir. Daha basitçe ele alınırsa ruh ve beden için sağlık bilinç tedavisi sunmaktadırlar. Bu merkezlerdeki faaliyetler yogo, masaj, shiatsu ve toplam basınç gibi vücudu çalıştıran teknikler içerirler.

E. Özel Kür Merkezleri

Belirli müşterilerinin müstesnai ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına cevap vermek için kurulmuştur. Bunlar et yemezler için merkezler, vücut geliştirme, dağa tırmanma, en iyi yiyecek, sigarayı bırakma gibi konularda programlar öneren merkezlerdir.

2.3.2.1.3. Coğrafi Yerleşim Yerine Göre Kür Merkezleri

Coğrafi yerleşimlerine göre kür merkezleri, kent alanlarında kurulu olanlar ve deniz kıyısındaki merkezler olarak ikiye ayrılırlar. Kent içindeki merkezlere talep sürekli olabilirken, kent merkezi çevresinde kurulmuş oteller, hafta sonu paket önerileriyle müşteri çekebilmektedirler. Deniz kıyısındaki kür merkezlerine ise özellikle Amerika'da popüler olan deniz turlarına katılan turistler gitmektedirler. Ayrıca belirlenen hatlarda çalışan bir çok deniz yolları işletmesi, gemilerinde, yolcularına Golden Door Health Spa gibi meşhur olmuş merkezlerin programlarını sunmaktadırlar.

2.3.3. Türkiye'de Kaplıcaların Gelişimi

Kaplıcaların Romalılar devrinde önem kazanıp, yaygınlaştırılmasıyla birlikte asıl gelişimi ve dünyaya tanıtılması Türkler tarafından olmuştur. Türkler Anadolu'ya girdikleri zaman yıkılan, yağmalanan kaplıcaları onarmışlar, mevcut hamamlara kurnaları da eklemişler ve daha modern yeni kaplıcalar inşa etmişlerdir. O dönemdeki Selçuklu Türkleri bu kaplıcalardan halkın da yararlanmasını sağlamışlardır.

Osmanlı Türkleri Kaplıca geleneğini devam ettirmişler, Anadolu ve Avrupa'daki kaplıcaları onarıp, yenilerini ilave etmişlerdir. Yüzlerce kişinin yıkanıp, yararlanabileceği çok iyi kaplıcalar yapmışlar ve böylece sosyal termalizm hareketlerini de başlatmışlardır. O devirde kaplıca tedavisi Avrupa'ya örnek olacak seviyeye ulaşmıştır. Türk hamamlarını günümüzde Avrupa'daki birçok modern kaplıcada görmek mümkündür.

Görüldüğü gibi, ülkemizde kaplıca kültürü çok eskilere dayanmakta ve günümüzde de halkımızın şifalı sularından yararlanma ve kaplıcalara gitme geleneği sürmektedir. Bu gelenek kaplıcalardan öncelikle tedavi amacıyla yararlanılması şeklindeki klasik kaplıca anlayışını ön plana çıkarmıştır.

Türkiye'deki kaplıca (spa) anlayışı Amerika'dakine göre terminolojik açıdan farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde çeşitli sağlık hizmetleri sunan fakat termal kaynaklara sahip olmayan tesisler kaplıca olarak değil, sağlıklı yaşam merkezleri, sağlık ve güzellik merkezleri, sağlık çiftlikleri şeklinde adlandırılmaktadır. Örneğin Antalya'daki Hotel Ofo Sağlıklı Yaşam Merkezi, İstanbul Klassis Otel'deki Lavniun Sağlık ve Güzellik Merkezi, yine Kumburgaz'daki 1995 yılında faaliyete geçen Marin Princess Oteli'nin Aphrodite Sağlık ve Güzellik Merkezi, termal su ve doğal çamurlarla yapılan kürler dışındaki tüm uygulamaları tesislerinde yapmaktadırlar. Bu uygulamalar, sağlıklı zayıflama, stres giderme ve zindeleşme programı, aroma terapi, çamur banyosu, çok çeşitli masaj teknikleri, diyet menüleri, tatlı suyla yapılan su masajları, jakuziler, sauna, cilt bakımı v.b. programlardır. Fakat ülkemizde bu tip hizmet sunan oteller, termal otel yada kaplıca olarak değilde, otelin hizmet çeşitliliğini sağlıyarak doluluk oranlarını arttırmak için kurulmuş ek üniteler olarak faaliyet göstermektedirler.

Günümüz modern toplumlarında yaşam ile ortaya çıkan zorluklara karşı mücadele açısından, termal kür merkezleri sahip olduğu özellikler nedeniyle artan bir şekilde sağlık merkezi rolünüde üstlenmektedirler. Bu özellikler şunlardır:⁷⁵

- a)Bozulmamış doğal çevre (Dinderilen ve huzur dolu yer)
- b)Bütünlük (Kaynakların yeniden doldurulması, çevrenin korunması için getirilen sıkı düzenlemeler)
- c)Faaliyetler (Kür merkezi, klinik, senatoryum, bakım için gerekli aletler)
- d)Trafiği kontrol eden ölçüler (Trafiği bulunmayan kür alanı)
- e)Tıbbi bakım (Uzman doktorlar)
- f)Küre uygun konaklama
- g)Kontrollü diyetir.

⁷⁵Congress Report, " From Traditional Spa Tourism To Modern Forms of Health Tourism", Journal of Travel Research, Vol.28, Num.3, Winter 1990, s.38

Ülkemiz termal kaynaklar açısından son derece zengin olmasına rağmen kaplıcalarımıza modern tıbbın ve teknolojinin gerektirdiği donanımların eklenmemesi, çeşitli rekreatif faaliyetlerle hizmet çeşitliliğine gidilememesi, günümüzde modern anlamda işletilen kaplıca sayısının çok az olmasına neden olmuştur. Avrupa'ya kaplıcaları tanıtanların Türkler olmasına ve mevcut kaynaklarımızın çokluğuna rağmen bugün termal turizm olayında Avrupa'nın çok gerisinde bulunmaktayız.

Alpin-Orojenik kuşağı denilen genç bir dağ zinciri ve önemli bir jeotermal kuşak üzerinde olan ülkemiz sıcaklıkları 20-110 C , debileri de 2-500 lt/sn arasında değişebilen 1300 dolayında termal kaynağa sahip bulunmaktadır. Kaynak zenginliği açısından dünyada ilk 7 ülke arasına girmektedir. Kaynak zenginliği yanında termal sularımız şu özellikleri ile Avrupa'daki termal sulardan üstün nitelikler taşımaktadır.

- 1) Doğal çıkışlı ve bol su verimlidir.
- 2) Eriyik maden değeri yüksek, kükürt, radon ve tuz bakımından zengindir.
- 3) Kaynakların çoğu deniz kıyısında, orta ve yüksekteki dağlık ve ormanlık alanlarda yer aldığından kaynak kullanımı bakımından çeşitlilik sağlamaktadır.

Ayrıca ülkemiz ikliminin insan sağlığı açısından uygun koşulları taşıması ve uzun bir kür mevsimine -bazı yörelerde 210 güne kadar çıkmaktadır.- Sahip olması önemli bir avantajdır. 40 önemli kaplıcamızın potansiyeline göre yapılan hesaplamalarda 400.000yatağın üstünde bir yatırım potansiyeli mevcuttur. Bütün bu olumlu koşullara rağmen, termal su potansiyelimizin %3'e varan bir kısmı kullanılabilen ve mevcut tesislerin çoğu niteliksiz olup, çağdaş işletmecilikten uzaktır.⁷⁶

2.4. Termal Kür Merkezlerinin Rekreatif Amaçlı Kullanımları

İnsan sağlığına ve sağlıklı yaşama önem veren gelişmiş ülkelerde özellikle (AT Ülkeleri'nde); insanlar doğal çevre ile sosyo-kültürel çevre olanakları termal suların şifa özellikleri ile birlikte doktor denetiminde diğer destek tedavilerden de yararlanarak; dinlenme, rekreasyon, eğlence, spor gibi insan sağlığını korumak, zinde kalmak veya hastalıkları, tedavi ve rehabilite etmek amacı ile termal tesislerden yararlanılmaktadır⁷⁷.

İnsanlardaki rekreasyon ihtiyacının artması ile, termal kür merkezleri tedavi amacı yanında rekreatif amaçlı olarak da kullanmaya başlanmıştır. Tedavi olmak amacıyla gidenler

⁷⁶ Türkiye'de Turizm Yatırım Olanakları ve Yatırım Süreci, T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yatırımları Yönlendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1995, s.16

⁷⁷ "Thermal Tourism In Turkey", *New Focus Turkey*, Sayı 29, İstanbul, 1996, s.25

yanında, sağlıklarını korumak ve geliştirmek arzusunda olan sağlıklı insanların da termal turizm olayına katılmalarıyla, bu tesislerdeki rekreatif faaliyetlerde önemini giderek arttırmıştır. Hatta Avrupa'da 19. yüzyılın sonlarında dünyaca meşhur olan, zengin ve ünlü müşterileri de çekmeyi başaran kaplıcalar için, çeşitli rekreatif faaliyetler sunmak bir ayrıcalık olmuştur.

Türkiye'de Cumhuriyet devrine kadar kaplıca yerleşmelerinde, yalnız kapalı mekanların yar aldığı kaplıca tesisleri görülmüş ve sağlık amaçlı kullanım biricil nitelik kazanmıştır. Yalova kaplıcalarının yapımı ile sağlık amaçlı kullanım yanında, boş zamanları değerlendirmeye yönelik olan açık rekreasyon yapıları ortaya çıkmış, Yalova'yı başka kaplıcalar da izlemiştir. Pamukkale, Şifne ve Altınyunus bunlara örnek olarak gösterilebilir.⁷⁸ Günümüzde ise, sayıları az olmasına rağmen yeni yapılan modern termal kür merkezlerinde, rekreatif faaliyetlerin de sunulduğu görülmektedir

2.5. Termal Turizmde Rekreatif Faaliyetlerin Önemi

Rekreasyon ve sağlık arasındaki yakın ilişkiler günümüzde rekreatif faaliyetlerin termal turizmin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Turizm olayına tatil amaçlı katılan turistlerinde bir rekreasyon tercihi olarak, termal ve doğal kaynaklardan yararlanmak istedikleri görülmektedir. Rekreatif faaliyetler gerek sağlıklı insanlar gerekse de şifa arayan insanlar için ön plana çıkmış durumdadır. Modern anlamda faaliyet gösteren termal turizm işletmelerinde rekreasyon birimleri tesisin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır

Termal turizmde rekreatif faaliyetlerin önem kazanmasının nedenleri şunlardır:

1. Termal turizminin bir özelliği olarak kür sürelerinin 15-21 gün gibi uzun bir süreyi kapsaması, turistlerin tedavi dışındaki boş zamanlarında rekreatif faaliyetlerden faydalanmak istemelerine neden olmaktadır.
2. Rekreatif faaliyetler, termal tesiste uygulanan tedavileri tamamlayan ve kişileri fiziki ve ruhsal açıdan motive eden etkinliklerdir. Örneğin tedavi gören bir kişi bu faaliyetlerle kafasındaki hastalık psikozunu atarak daha çabuk moral ve sıhhat bulacaktır.
3. İşletmeler rekreatif faaliyetlerle hizmet çeşitliliği yaratarak doluluk oranlarını arttırabilirler. Özellikle dış turizme açılabilme açısından bu faaliyetlerin müşterilere sunulabilmesi önemlidir.
4. Rekreatif faaliyetler işletme için ek gelir sağlayan üniteler olmaktadır. Özellikle rekreatif faaliyetlerden yararlanan gününbirlikçiler tesise büyük gelir sağlamaktadırlar.

⁷⁸ Nevin Çekirge, Kaplıcalardaki Kür ve Rekreasyon Birimlerinin Planlanması ve Tasarımı İçin Bir Metod: Türkiye'ye Yönelik Bir Uygulama, Kent Matbaası, Ankara, 1982. s.79

5. Termal turizm, golf, dağ, kongre, av turizmi gibi diğer turizm türleri ile kolayca entegre olabileceğinden, termal tesislerde rekreatif imkanların da sunulması büyük önem taşımaktadır.
6. Rekreatif faaliyetler günümüz yaşam koşullarında bir ihtiyaç haline gelmiştir. İnsanlar diğer turizm türlerinde olduğu gibi termal turizmde de bu faaliyetlerden faydalanmak istemektedirler.

2.6. Termal Turizm Yatırımları ve İşletmeciliği

2.6.1 Termal Turizm Yatırımları

Termal ve iklimatik alanlardaki yatırımlar dünyada iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Birinci türdeki yatırımlar insanların fiziki ve ruhsal açıdan dinlenmesi, sağlığını koruması, çeşitli eğlence ve sportif aktivitelerden yararlanmasını amaçlar. Bu yatırımlarda hafif kür uygulamalarıyla suların ve iklimin şifa üstünlüğü hastalıkların giderilmesi yönünde olmayıp, kişinin sağlığını geliştirmesi ve sağlıklı olarak tatil yapmasına olanak verecek şekilde düzenlenir.

Diğer yatırım türünde ise sağlık etkenliği üstün termal alanlarda, romatizma ve diğer hastalıkları bulunan kişilerin kür uygulamaları, sağlıklı beslenme ve dinlenme yoluyla sağlıklarını yeniden kazanmaları esas alınmaktadır⁷⁹. Sağlığın birinci derecede öncelik kazandığı bu tür yatırımlarda, modern tıbbın gerektirdiği donanımlar ve uzman sağlık personeli bulunmalıdır. Kürlerin çeşitliliğine rağmen bu tür işletmeler, küristlere, aldıkları kürler dışındaki zamanlarında onları hastalık psikozundan uzaklaştıracak çeşitli rekreatif faaliyetler de sunmalıdırlar.

Günümüzde modern termal işletmeciliği anlayışı ile yapılan termal kür merkezlerinde her iki yatırım türünün sunacağı hizmetler birlikte verilmekte ve dolayısıyla her iki müşteri grubu aynı anda bu tesislerden faydalanabilmektedir. Kaynaklarımızın zenginliğine rağmen gerek birinci ve gerekse ikinci tür nitelikli tesis sayısı açısından ülkemiz Avrupa standartlarının çok gerisinde kalmıştır. Buna rağmen halkımızın kaplıcaya gitme geleneği bugün de devam etmektedir. Tesislere gidenlerin çoğunun amacı, dinlenme sağlığını korumadan ziyade hastalığını iyileştirmektir.

Ülkemizde yaklaşık yedi milyon kişi, tatil, dinlenme, tedavi amacı ile kaplıcalara giderek yararlanmaya çalışmaktadır. Yine yurdumuzda on milyonun üzerinde romatizmalı

⁷⁹ Bayram Kaya, Türkiye Termal Turizmi, Arz Potansiyeli ve Öngörülen Yatırımları, Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1983, s.114,115

insan bulunmakta ve bu da büyük bir talep ve pazar oluşturmaktadır. Bu çerçevede 450 binin üzerinde termal yatak potansiyeline sahip ülkemizde, Turizm Bakanlığı tarafından yapılan planlama çalışmaları ile 44.800 yatak kapasitesi yaratılmıştır⁸⁰.

Termal tesis yatırımları 4-5 sene gibi kısa sürede kendini finanse edip, geri ödemektedir. Termal otel-kür merkezi entegrasyonu karlı bir işletmedir. Bunu onaylayan kamu kuruluşları halka ve özel sektöre açık anonim şirketler kurmak suretiyle, öz kaynak sağlayıp yatırımları gerçekleştirmektedirler. İzmir Balçova Termal Tesisleri buna güzel bir örnektir. Kür merkezi ve rekreatif alandaki yüzme havuzları termal otelden daha fazla kazanmaktadır.⁸¹

Turizm Bakanlığında yeni kurulan "Sağlık ve Termal Turizm Planlama ve Altyapı Uygulamaları Projesi" kapsamında termal alanların potansiyel belirleme ve geliştirme çalışmaları, mevcut tesislerin alt ve üst yapılarının iyileştirilmesi, yatırım ve işletmecilerin yönlendirilmesi, turizm alan ve merkezlerinde yatırımcı ve işletmecilerle termal su temini, yasal düzenlemeler, yurt içi ve dışı pazar araştırmaları gibi sektörle ilgili pekçok yönde çalışmalar yapılmaktadır. Turizm bakanlığı'nın yapmış olduğu diğer çalışmalar şunlardır:⁸²

- 1- 1993 yılı içerisinde "Sağlık ve Termal Turizm Planlama ve Altyapı Uygulamaları Projesi" kapsamında termal alanların potansiyel arttırımı ve altyapılarının geliştirilmesi amacıyla ayrılan toplam 7.760 milyar TL Bakanlık ödeneği ilgili valiliklere aktarılmıştır.
- 2- Yeterli termal suyu olmadığı için gelişemeyen Güre, Dikili, Davutlar, Çiftehan kaplıcalarında Bakanlık tarafından yaptırılan termal su sondajları sonunda potansiyel arttırımı sağlanmıştır.
- 3- 1994 yılında "Sağlık ve Termal Turizm Planlama ve Altyapı Uygulamaları Projesi" ile ilgili olarak Toplu Konut Fonu'ndan 10 adet kaplıca için ayrılan 10 milyar TL ödeneğin valiliklere ve belediyelere aktarım işi tamamlanmıştır. (Tablo 1) Ayrıca 1994 yılı genel bütçesinden ayrılan 2.4 milyar TL ödenek ilgili kaplıcalarda kullanılmak üzere valiliklere aktarılmıştır (Tablo 2). Ayrıca Toplu Konut Fonu'ndan 10 adet kaplıca için ayrılan 10 milyar TL ödeneğin valiliklere ve belediyelere aktarım işi tamamlanmıştır (Tablo 3).

⁸⁰ Özel Projeler Turizm 1994, T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994, s.6

⁸¹ "Thermal Tourism In Turkey", a.g.m. s.25

⁸² Özel Projeler Turizm 1994, a.g.e., s. 7,9

TABLE 2. TERMAL-SAĞLIK TURİZM MERKEZLERİ PLANLAMA
ve ALT YAPI UYGULAMALARI (Genel Bütçe)

	Milyar
- Kışehir-Karakurt Kaplıcası Su Sondajı	0.600
- Balıkesir-Edremit Güre Kaplıcası Çevre Düzenlemesi ve WC yapımı	0.562
- Afyon-Gazlıgöl Kaplıcası Su Sondajı	0.500
- Erzurum Pasinler Kaplıcası Çevre Düzenlemesi	0.834
TOPLAM	2.496

4. 1994 yılında Sandıklı, Doğanbey, Çeşme, Gazlıgöl, Hamamboğazı kaplıcalarında termal sondajları gerçekleştirilmiştir.
5. Termal turizm yatırımcıları, tesis işletmecileri ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yetkililerini ve halkı bilinçlendirmek, yönlendirmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak amacıyla; fuar, sempozyum v.b. çeşitli etkinlikler 1994 yılı içinde iştirak edilmiştir.
6. Bakanlıkça yürütülen izmir projeleri kapsamında önemli potansiyel termal alanlarını değerlendirme çalışmaları sürdürülmekte olup, bu bölgede termalizmin diğer turizm çeşitleri ile entegre olarak kullanımı ve yaygınlaştırılmasıyla turizm sezonunun uzatılması gerçekleştirilebilir.
7. Türkiye'de fazla olup boşa akan, yeterince değerlendirilmeyen mineralize termal şifalı suların kullanılmayan ve artan fazla miktarlarının belirlenerek yeni yatırımcılar tarafından değerlendirilmesi, mevcut tesislerin iyileştirilerek standartlarının yükseltilmesi, uygun tesis yapımı, işletilen termal suların yeterli ve doğru kullanımı ve en iyi şekilde üretimini sağlamak, bu uygulamaları disipline ederek yönlendirmek amacıyla 1988 yılında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na 3487 sayılı Yasa ile ek bir madde eklenmiştir. Ayrıca ilgili yasa gereği hazırlanan ve 31.12.1993 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren " Turizm Alan ve Merkezlerinde Yeralan Termal Suların Kullanma Hakkı ve İşletilme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" sayesinde;

**TABLO 3. TERMAL ve SAĞLIK TURİZM MERKEZLERİ PLANLAMA
ve ALT YAPI UYGULAMALARI (Toplu Konut Fonu)**

TERMAL SU SONDAJLARI

1- İzmir Çeşme Termal Su Sondajı	1.200 Milyar TL.
2- İzmir Seferihisar Doğanbey Kaplıcası Termal Su Sondajı	1.200 Milyar TL.
3- Afyon, Sandıklı Hüdai Kaplıcası Termal Su Sondajı	1.200 Milyar TL.
4- Uşak Ulubey Aksaz Kaplıcası Termal Su Sondajı	1.200 Milyar TL.

ALT YAPI ÇALIŞMALARI

1-Kütahya Simav Eynal Kaplıcası Çevre Düzenleme WC yapımı kanalizasyon, kanalizasyon iyileştirme	0.650 Milyar TL.
2- Balıkesir Gönen Kaplıcası Çevre Düzenleme ve WC yapımı kanalizasyon iyileştirme	0.650 Milyar TL.
3- Kütahya Harlek Kaplıcası Kaptaj ve Termal Su tevsii hattı iyileştirme işi, soğuksu depolama ve isale hattı	0.700 Milyar TL.
4- Kütahya Yoncalı Kaplıcası Çevre Düzenleme ve WC yapımı	0.400 Milyar TL.
5- Eskişehir, Sarıcakaya Kaplıcası Çevre Düzenleme ve WC yapımı	0.400 Milyar TL.
6- Afyon Ömer Kaplıcası Kanalizasyon İyileştirme, so deposu ve soğuk su tevsii çalışması	0.800 Milyar TL.
7- Afyon Gazlıgöl Kaplıcası Çevre Düzenleme ve WC yapımı	0.400 Milyar TL.
8- Afyon Sandıklı Hüdai Kaplıcası yol tamirati, çevre düzeni, WC yapımı	0.500 Milyar TL.
9- Bursa Gemlik Armutlu Kaplıcası Çevre Düzeni, WC yapımı	0.500 Milyar TL.
10- Afyon Heybeli Kaplıcası Çevre Düzenleme ve WC yapımı	0.400 Milyar TL.
11- Diyarbakır Çermik Kaplıcası Çevre Düzenlemesi ve WC yapımı	0.300 Milyar TL.

TOPLAM 10.000 Milyar TL.

Kaynak : ÖzelProjelerTurizm1994, a.g.e., s.8.

- a. Mevcut tesislerin iyileştirilerek standartlara uygun hale getirilmesi,
- b. Yeni yatırım ve tesislerin standartlara uygun bir şekilde yapılmasının sağlanması,
- c. Kullanılmayan ve artan termal suların Bakanlıkça yeni yatırımcılar kullanma izni verilerek tahsis edilmesi suretiyle yeni modern tesislerin yapılmasının sağlanması,
- d. Yatırımcılara gerektiğinde termal su ile birlikte kamu arazilerinin tahsisi;

- e. İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonun sağlanması ile alt-üst yapının uygun olarak tamamlanması ve geliştirilmesi,
- f. Mevcut potansiyelin belirlenerek termal suların amaca uygun olarak yeterli ve doğru bir şekilde üretilerek işletilmesinin sağlanması ve termal kaynakların korunması gibi önemli hususlar gerçekleştirilecektir.

Sonuç olarak, mevcut termal tesislerinin nitelikleri artırılırken yeni yapılacak yatırımlarda sosyal fayda ilkesi ön planda tutularak çağın gerektirdiği donanımlara sahip modern termal kür merkezleri , kamu öncülüğünde özel sektörle birlikte vakit kaybetmeden gerçekleştirilmelidir.Sağlığın korunması , eğlence ve spor aktivitelerine dayalı , tıbbi açıdan ağırlığı olmayan termal yatırımlar ulusal kaynakların yeterliliği ölçüsünde ele alınmak durumunda kalmaktadır.⁸³

2.6.2. Termal Turizm İşletmelerinin Özellikleri

Bir termal tesis klasik turizm tesis ve işletmelerine göre % 30 farklılık gösterir. Farklı yaş ve isteklerde olan ve ondört gün gibi uzun bir konaklama süresinde hasta insanlarla beraber sağlıklı insanlar da birarada konaklamaktadırlar.Bu nedenle termal turizmi tüm ihtiyaçlara cevap verebilecek tesis , işletme ve personeli gerekli kılmaktadır. Kür merkezi ve termal otel birbirlerine bağımlı ve entegre bir şekilde çalışmalıdırlar.⁸⁴

Termal turizm işletmelerinin normal konaklama tesislerine göre daha karmaşık bir yapıda olması , bu işletmelerin yönetim ve organizasyonlarında da farklılıklara neden olmaktadır. Bu farklılıklar termal turizm işletmelerine şu farklı özellikleri kazandırmaktadır :

1. Öncelikle bu tesislerin termal kaynak üzerine kurulmuş olması ve diğer konaklama tesislerinin sunduğu yeme , içme , eğlence hizmetlerine ek olarak çok çeşitli kürlerin sunulduğu bir kür merkezinin olması en önemli özelliğini oluşturur.
2. Bu tesislerdeki müşteri tipleri diğer tesislerden farklıdır. Hem şifa bulmak amacıyla gelen küristler , hem de tatil ve rekreasyon amacıyla gelen sağlıklı turistlere aynı anda hizmet verilmektedir.
3. Bu tesislerde konaklamanın iki - üç hafta arasında değişmesi ve küristlerin günün ik - üç saatini kür uygulamalarına ayırmaları onlar için bir boş zaman yaratacaktır.Bu durumda , tedavilerin olumlu sonuç vermesi için , sunulan sağlık hizmetleriyle

⁸³ Nüzhet Kahraman , Türkiye'de Sağlık Turizmi , s.6

⁸⁴ " Her Derde Deva Kaplıca ve Termallerimiz " , İpek Yolu Dergisi , T:C: Turizm Bakanlığı Yayın Organı , Sayı.2 , Kış 1993 , s.49

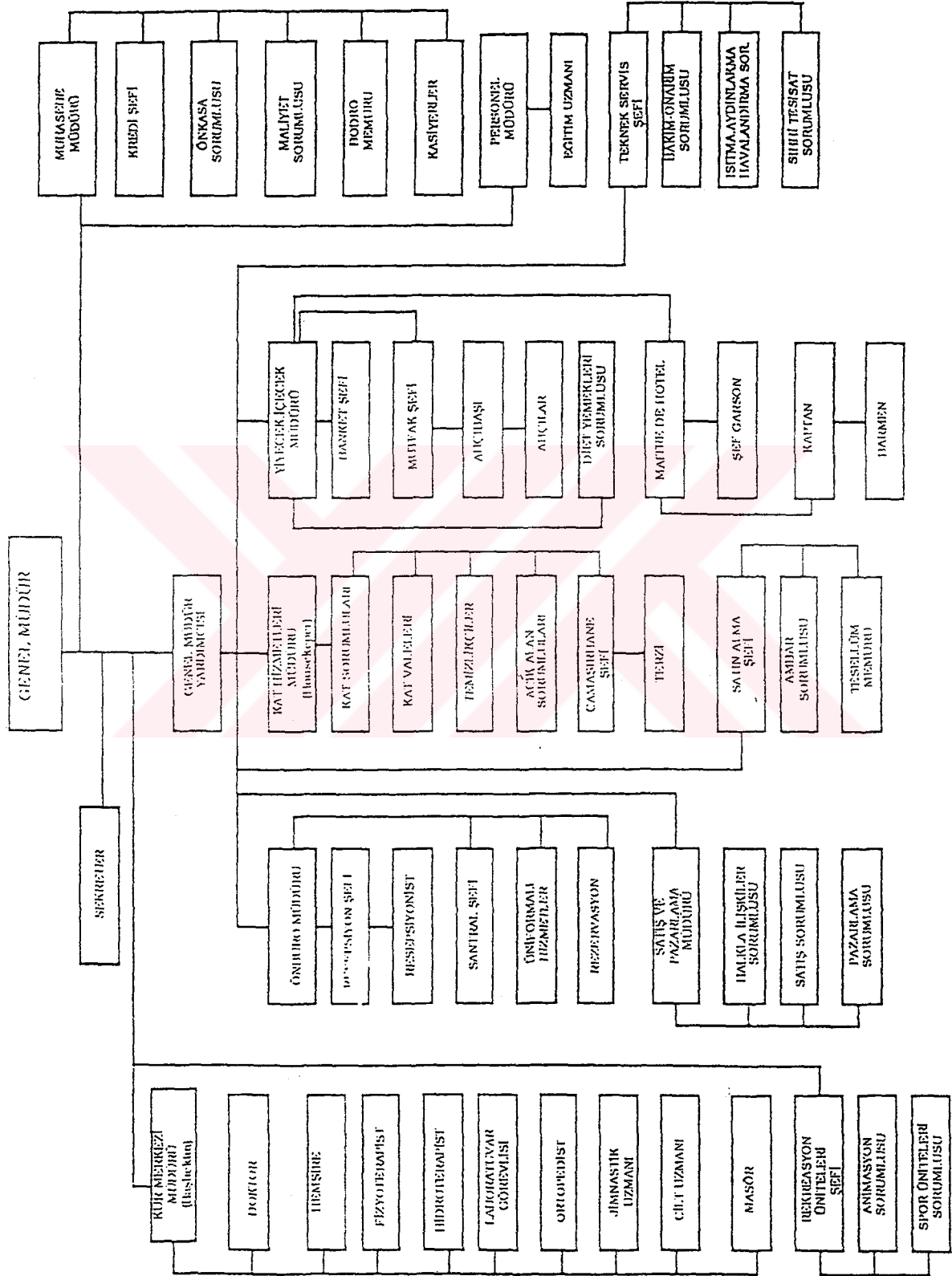
bağlantılı olarak hazırlanan rekreatif faaliyetler de son derece önem kazanmaktadır. Bu nedenle gerekli rekreasyon üniteleri bulunmalıdır.

4. Termal tesisler , diyet menüler hazırlayabilecek uzman bir mutfğa sahip olmalı ve yiyecek - içecek departmanı ile kr merkezi arasında çok iyi bir koordinasyon kurulmalıdır.
5. Termal tesislerde uzman personel istihdam edilmelidir. Çünkü ;
 - a. Tesiste iki - üç hafta gibi uzun süre konaklamak zorunda olan kristler ; personelle yakın ilişkiye girmek durumundadır.bu tür bir hizmeti ancak uzman personel verebilir.
 - b. Bedensel rahatsızlıkları olan küristlerin daha fazla ilgiye ve yardıma ihtiyaçları vardır.
 - c. Sunulan hizmetlerin kalitesini sadece fiziksel ekipmanlar ve termal suyun özelliği tek başına belirlemez. En önemli unsur yine insandır.
- 6 Bu işletmelerde personelin sürekli liği son derece önemli olduğundan , işletmeler gerekli önlemleri almalıdırlar.
7. Termal turizm işletmelerinde temizlik kurallarına çok fazla dikkat etmek gerekir. Çünkü kristler sağlık sorunları bulunan insanlar olduklarından , çok çabuk mikrop kapabilirler ve vücut dirençleri azdır.
8. Hem tedavi amacıyla gelenler hem de sağlıklı insanların birarada bulunması , müşteriler arasında veya personel ile müşteri arasında yakınlaşma , çatışma gibi ilişkileri ortaya çıkarabilir. Bu durumda her müşteriyi memnun edebilmek zorlaşır.Bu ancak çok iyi bir organizasyonla mümkündür.⁸⁵
9. Termal turizm işletmelerinin , turizmdeki gelişmeler yanında , tıp teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak kaplıca tedavi tekniklerindeki yenilikleri ve değişimleri de yakından takip etmeleri gerekmektedir.

Termal turizm işletmeleri kendine has bu özellikleri nedeniyle normal konaklama işletmelerine göre daha farklı bir organizasyon yapısına sahiptirler (şekil 3). Bu organizasyon içinde klasik bir konaklama işletmesindeki departmanlara ek olarak , kr merkezi nitesi , bu üniteyi tamamlayan rekreasyon ve animasyon birimleri , diyet menüleri hazırlayan bir mutfak gibi birimleri de oluşturmak gerekmektedir.

⁸⁵ Nazmi Kozak , " Termal Turizm işletmeciliği ve nemi " , Anatolia Dergisi , Yıl.3 , Sayı.29 - 30 , Mayıs - Haziran 1992 , s.36 - 37

ŞEKİL 3. 250 YATAK VE 4 YILDIZLI BİR TERMAL TURİZM İŞLETMESİNİN ORGANİZASYON ŞEMASI

Kaynak: "Termal Turizm İşletmeciliği ve Önemi", a.g.m., s.38

2.6.3. Termal Turizm İşletmelerinde Hizmet Standartları

Termal tesislerdeki hizmet standartlarının belirlenmesinde, termalizm alanında gelişmiş ülkelerdeki standartlar gözönüne alınmaktadır.

2.6.3.1. Modern Termal Tesislerindeki Hizmet Birimleri

Günümüzde hizmet veren modern termal tesisler; konaklama tesisi, kür merkezi ve rekreasyon alanı olmak üzere üç hizmet biriminden oluşmaktadır.

A- Konaklama Tesisi

Konaklama , yeme - içme , eğlence gibi hizmetlerin sunulduğu bölümdür.Bu konaklama tesisleri otel , tatil köyü , apart otel şeklinde yapılabilir.Konaklama tesisinin bir termal tesis olabilmesi için kür merkezi ünitesini de içermesi ya da kür merkezine kapalı geçitlerle doğrudan bağlantısının olması gerekmektedir.

B- Kür Merkezi

Uzman doktor denetiminde hastalıkların teşhisinin ve tedavisinin yapıldığı birimdir.Tedaviler , termal sular ve diğer doğal tedavi etkenleri kullanılarak modern tıbbın gerektirdiği donanımlarla yapılmaktadır.Kür merkezinde balneo terapi uygulamaları , fizik tedavi ünitelerinin yanında işletmenin büyüklüğüne göre değişik hizmet birimleri de eklenebilmektedir.Kür merkezinde sunulan hizmet birimleri şunlardır ⁸⁶.

1. Fizik Tedavi Üniteleri

a) Mekanoterapi Üniteleri

- Jimnastik salonu
- Aletli jimnastik araçları (bisikletler , sabit kürek makinaları)
- Aletli vücut geliştirme merkezi

⁸⁶ Kozak, a.g.m.,s.34

b) Elektro - Fizik Tedavi (Elektroterapi) Üniteleri:

-Alçak , orta , yüksek frekanslı, elektrik akım cihazları v.b.

c)Işınli Fizik Tedavi

- İnfiraruj cihazları
- Ultraviyole " B " ışık banyosu cihazları v.b.

2. Balneoterapi Üniteleri

- Genel yüzme havuzu (banyo + hareketli havuz)
- Ekipmanlı tedavi havuzu
- Özel tedavi banyoları (havuzlu , küvetli)
- Genel banyo havuzları
- Buhar , gaz , ozon banyoları
- İnhalasyon (Solunum yolu ile kür)
- İçme kürleri
- Sauna , Türk hamamı
- Duşla masaj
- Sualtı masajı
- Çamur banyosu

3. Diğer Hizmetler

- Cilt bakımı ve güzellik üniteleri
- Yosun ve bitkilerle maske uygulamaları
- Epilasyon
- Aromaterapi
- Zayıflama ve diyet programları
- Akupunktur ve bioenerji üniteleri
- Masaj ünitelerindeki değişik masaj şekilleri
- Klimaterapi (İklim tedavisi)
- Helioterapi (Güneş tedavisi)
- Röntgen , idrar , kan , EKG laboratuvar üniteleri
- Psikoterapi ve rehabilitasyon ünitesi
- Hidroterapi (Tatlı su tedavisi)

C- Rekreyasyon Alanı

Tesise gelen turistlerin , kür uygulamaları dışında kalan zamanlarını değerlendirecek aktiviteler içeren ünitelerdir. Açık , kapalı yüzme havuzları , gezinti , bisiklet yolları , alışveriş merkezleri , kütüphane , oyun - TV salonları , disko , konser salonları gibi tesisin büyüklüğü ölçüsünde artırılabilen rekreatif faaliyetlerin sunulduğu ve tesise ek gelir sağlayan çeşitli hizmet birimlerini içerir.

2.6.3.2. Termal Tesislerde Avrupa Standartları

Modern termal tesislerdeki hizmet standartları belirlenirken günümüzde termalizm alanında çok ileri seviyelere ulaşmış Avrupa ülkelerindeki termal tesis standartları gözönüne alınmaktadır. Belirtilen standartlar şunlardır ⁸⁷.

- 1) Balneoterapinin su evsafına uygun şeklinin olması.
- 2) Klimaterapi imkanının bulunması.
- 3) Güneş terapi imkanının sağlanabilmesi.
- 4) Açık hava terapi imkanlarının sağlanabilmesi.
- 5) Aktif ve pasif hareket terapi ve değişik şekilde terapatik jimnastik ve sağlık kazandırıcı spor imkanının bulunması.
- 6) Hidroterapi imkanının sağlanması.
- 7) Thermoterapi imkanlarının bulunması.
- 8) İnhalasyon terapi imkanlarının bulunması.
- 9) Işın - terapi imkanlarının bulunması.
- 10) Parafin ve çamur banyosu imkanlarının bulunması.
- 11) Aletli , aletsiz masaj imkanlarının olması.
- 12) Diyet terapi imkanı.
- 13) Diagnostik* imkanları. (Hastalık teşhisi için gerekli imkanlar)
- 14) Röntgen ve laboratuvar imkanları
- 15) Tedavi programına uygun uzman hekim , terapist ve hastabakıcı bulunması.
- 16) Otel etrafında kür parkı yapılma imkanı yoksa , ağaçlandırma ve çiçeklendirme ile park yapılması.
- 17) Açık hava spor imkanlarının bulunması.

⁸⁷ "Her derde Deva Kaplıca ve Termallerimiz", a.g.m. , s.51

*Diagnostik: Kelime anlamı olarak teşhise ait, teşhis, tanı anlamlarına gelmektedir.

- 18) Kapalı termal ve normal su havuzlarının bulunması.
- 19) Kür merkezinin otelin çatısı altında yapılma imkanının olmaması halinde otel ile kür merkezi arasında ısıtılmış bir yeraltı tüneli gibi kapalı bir bağlantı biriminin mevcut olması.
- 20) Otel odalarındaki banyolarda termal su bağlantısının olmaması.
- 21) Yıldız kategorilerine göre otel konforunun sağlanması.

Avrupa standartlarına göre, termal tesislerin çok çeşitli tedavi şekilleri ile birlikte rekreatif imkanlar da sunduğu ve modern tıbbi donanımlarla birlikte uzman personel bulundurduğu görülmektedir. Bu standartların çoğu çağın gereklerine göre daha da geliştirilip arttırılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta , standartlar içinde belirtilen "otel odalarında termal su bağlantısının olmaması" şartıdır. Ülkemizde modern anlamda yapılan termal tesislerde bu şarta uyulmadığı görülmektedir.

Bu konuda belirtilen bir görüş de şöyledir :

" Tüm bilimsel uyarılara , ilgili eğitimsel faaliyetlere rağmen , yeni yapılan kür otellerinde termo mineral su odalarına verilmekte , küristlerin hiçbir tıbbi kontrol ve denetim olmadan tedavilerini yürüten bir düzen süregelmektedir.⁸⁸

Ülkemizde iç pazar dışında , dış turizme hitap edecek dünya standartlarındaki tesis sayımız altıyı geçmemektedir. Bunlar , Termal Otel , Termal Kür Merkezi , Kür Parkı gibi ayrı fonksiyonları Avrupa standartlarında sağlayabilen belgeli tesislerdir. Afyon'da bulunan Oruçoğlu Thermal Resort , Gönen Kaplıcaları , Balçova - İzmir ve Sandıklı - Afyon Kaplıcaları bu kapsamda önemli termal merkezlerdir. Diğer kaplıcalarda sadece konaklama birimleri gelişmiş olup çağdaş terapi üniteleri bulunmamaktadır.⁸⁹

2.6.4. Termal Turizmüne Sağlanan Teşvikler

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (1995- 1999) turizmle ilgili ilke, hedef ve politikaları içinde termal turizminin öncelikli turizm türleri arasında yer alacağı belirtilmiştir. Bu dönemde de mevcut termal tesislerinin iyileştirilmesi ve yeni termal turizm yatırımlarına hız verilmesi temel amaç olmaktadır. Turizm Bakanlığı 'ndan belgeli termal turizme yönelik tesisler 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ' nda ve daha sonra çıkarılan yasa- kararname ve genelgede belirtilen teşvik tedbirlerinden yararlanabilmektedir. Sağlanan teşviklerin amacı Türkiye ' de termal turizminin gelişmesidir.

⁸⁸ Nurten Özer , " Türkiye kaplıcaları " , *Turizm Dünyası Dergisi* , Yıl.5 , Sayı.42 , Mart 1993 , s.84

⁸⁹ Abdi Ersoy , " Şifalı Sular " , *Skylife Dergisi* , Yıl.11 , Sayı.127 , Kasım 1993 , s.84

Termal turizmüne sağlanan teşvikler şunlardır⁹⁰.

- 1) Termal turizm alanında yatırım yapmak isteyen müteşebbislere kamu arazisi tesis yapmak üzere kiralanabilir.
- 2) Türkiye Kalkınma Bankası tarafından her yıl belirlenen ilkeler doğrultusunda banka kredileri kullanılabilir.
- 3) Tesisler telekomünikasyon konusunda her türlü işlem ve tahsis önceliğine sahiptir.
- 4) Yabancı personel çalıştırabilirler.
- 5) Turizm alan ve merkezlerinde yer alan tesisler, elektrik, havagazı ve su ücretlerini en düşük tarifeden öderler.
- 6) Toplam sabit yatırım maliyeti 5 milyar liranın üstünde olan ve Turizm Bakanlığı belgeli kaplıca tesisleri DPT ' den teşvik belgesi alabilir. Teşvik belgesi % 100 yatırım indiriminin yanısıra, % 30 oranında Kaynak Kullanımı Destekleme Primi ile Finansman Fonu sağlar. Ayrıca orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinde vergi , resim ve harç istisnası ile bina inşaat harcı istisnalarından yararlanılabilir. Sabit yatırım maliyeti 5 milyar liranın altında olan müteşebbisler ancak % 10 kaynak kullanımı destekleme priminden yararlanabilmektedir.

2.6.5. Termal Turizmi İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de günümüze kadar yapılmış olan yasal düzenlemelerde bir yetki ve sorumluluk kargaşasının yaşandığı görülmektedir. Bu durum termal turizminin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Termal turizmle ilgili önemli yasal düzenlemeler şunlardır:

1926 tarih ve 927 Sayılı Sıcak ve Soğuk Maden Sularının Kullanılması İle Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun, işletme ayrıcalığı, kamulaştırma ve ihale konularında yargılar getirmiştir. 24. 4. 1930 tarih ve 1953 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Yasası'nın 200-210. maddeleri, maden sularının iyileştirici özelliklerinin ve tesislerin denetiminin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nca yapılabileceği gibi konuları kapsamaktadır.

24. 5. 1957 tarih ve 6977 Sayılı Yasa ile termal su ve kaplıcaların kullanım ve tasarruf hakkı İl Özel İdarelerine geçmiştir. 12. 10. 1957 tarih ve 9326 Sayılı Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında tüzük ise, fizik tedavi ünitelerinde, kaplıca ve içmelerde yer alacak mekanlar, araçlar ile doktor bulundurma zorunluluğu gibi konuları içermektedir.⁹¹

⁹⁰ Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, a.g.e.,s. 26.

⁹¹ Özbek, a.g.e. , s.24,25.

2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu'na Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkındaki 1988 tarih ve 3487 Sayılı Yasa, amaca uygun kullanılması koşuluyla termal su ve arazi tahsisine imkan sağlamaktadır. İl Özel İdarelerine ait olan termal suların kullanım ve tasarruf hakkı, turizm alan ve merkezlerinde olmak kaydıyla Turizm Bakanlığı'na geçmiştir.

14. 10. 1993 tarih ve 21728 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin termal turizm tesisleri ile ilgili maddeleri şunlardır:

SEKİZİNCİ KISIM

Yan Hizmet Tesisleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Sağlık ve Termal Turizmi Tesisleri

Tanım

Madde 138- Sağlık ve termal turizmi tesisleri; mineralize termal sular, içme suyu, deniz suyu ,çamur gibi maddeler veya solunum yolu ile veya mekanik ve elektrikli araçlarla masaj ve beden eğitimi gibi yöntemlerle insan sağlığını koruma ve tedavi amacı taşıyan uygulamalardan birinin veya birkaçının, hekim gözetiminde yapıldığı tesislerdir. Bu yönetmeliğe uygun bir asli konaklama tesisi ile ilişkili olarak yapılabilir, işletilebilir ve birlikte belgelendirilir.

Belgelendirme

Madde 139- Sağlık ve termal turizmi tesislerinin belgelendirilmesinde aşağıdaki hususlar aranır.

- a) Tedavi ünitelerinin konaklama tesislerinden ayrı binalarda kapalı geçitlerle bağlantılı olarak düzenlenmesi esastır. Ancak, girişleri ve kullanımı ayrı olmak üzere aynı binalarda yapılabilir ve işletilebilir.
- b) Sağlık ve tedavi ünitelerinin projeleri Sağlık Bakanlığı'nca belirlenen yapı ihtiyaç programına uygun olarak hazırlanır ve ilgili kısmı Sağlık Bakanlığı'nca da onaylanır.

3487 Sayılı Yasa gereği hazırlanan 31. 12. 1993 tarih ve 21805 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan " Turizm Alan ve Merkezlerinde Yeralan Termal Suların Kullanma Hakkı ve İşletilme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ", termal turizmle ilgili olarak yapılmış en son yasal düzenlemedir.

Bu yönetmelikte, 2634 Sayılı Yasa'ya göre turizm alanlarında yer alan termal sularla ilgili alanda daha önce verilen ve hala kullanılan haklar saklı tutulurken, bundan sonra alınacak rüsum ve temettü ile kiralar ve benzeri haklar da İl Özel İdarelerine bırakılmıştır. Yönetmeliğin uygulanmasıyla mevcut termal suların ve potansiyelin, Turizm Bakanlığı'nca amaca uygun olarak üretilmesi, termal turizm amacıyla kullanılması ve korunması sağlanacaktır. Öte yandan nitelikleri ve nicelikleri belirlenmiş ancak atıl durumda bulunan termal suların termal turizm amaçlı değerlendirilmesi için yatırıma ve işletmecilere açılmasına olanak verilecektir⁹²Böylece standartlara uygun, modern yeni tesis ve işletmelerin yapılması hedeflenmektedir (Ayrıntılı bilgi için Ek-1' e bakınız).

2.7. Termal Turizm Potansiyelinin Türk Turizmindeki Yeri ve Önemi

Termal turizmi ülkemizin diğer birçok zengin arkeolojik , doğal , klimatolojik , thalassoterapik (deniz , güneş , kum , iklim v.b. gibi yan unsurlarından tedavi amacıyla yararlanmak v.b.) zenginlikleriyle birleştirilerek paket programlar halinde ziyaretçilere sunulduğu takdirde , ülkemiz kısa sürede dünyanın bir numaralı turizm merkezlerinden biri olmaya adaydır ve muhtemelen 21. yüzyılda ülkemizdeki turizm gelirlerinin önemli bir kısmı termal turizm alanından sağlanabilecektir.Çoğunluğu İl Özel İdareler ve belediyeler tarafından henüz ilkel şartlarda " hamam işletmeciliği " şeklinde çalıştırılan kaplıcalarımız , son yıllarda batı standartlarında yapılan Afyon Oruçoğlu ve İzmir Balçova Termal tesisleri gibi birer sağlık ve kür merkezi haline geleceklerdir.⁹³

2.7.1. Termal Turizm Arzının Değerlendirilmesi

Termal kaynakların zenginliği bakımından Türkiye, dünyada ilk 10 ülke içinde yer almaktadır. Özellikle termal sularımız; debi ve sıcaklıkları, çeşitli kimyasal ve fiziksel özellikleri diğer bir ifadeyle nitelikleri bakımından Avrupa'daki termal sulardan üstün olup, geniş bir tedavi alanı sağlamaktadır.⁹⁴Çok çeşitli hastalıkların tedavisinde olumlu etkileri tib tarafından da kabul görmüş termal kaynaklarımız ülkemizin değişik bölgelerine dağılmıştır (Ayrıntılı bilgi için Ek-2' e bakınız).

Termal turizm açısından öncelikli önem taşıyan 229 termal ve içme suyu kaynağının sıcaklıklarına göre yapılmış coğrafi dağılımı Tablo 4 ' de gösterilmiştir.

⁹² " Termal Turizme Destek ", Tatil Dergisi, Yıl.4, Sayı.22, Temmuz - Ağustos 1994, s.64.

⁹³ Temuçin Aygen , " Türkiye Modern Termal Tesislere Kavuşuyor " , Avrupa Postası , Avrupa Havayolları Yayın Organı , 1995 / I. , s.25

⁹⁴ Zeynep Aslan, " Türkiye'deki Termal Turizmi Arz ve Talebi " , Turizm Yıllığı 1993, T.C. Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ağustos 1993, s.40.

TABLO 4. TERMAL SU KAYNAKLARININ COĞRAFİ DAĞILIMI

BÖLGELER	SOĞUK SULAR (0-19 Dr.)	ILIK SULAR (20-35 Dr.)	SICAK SULAR (36-46 Dr.)	ÇOK SICAK S. (46-99 Dr.)	TOPLAM
MARMARA	7	8	8	30	53
EGE	5	17	28	31	81
İÇ ANADOLU	10	10	14	17	51
KARADENİZ	4	4	3	3	14
AKDENİZ	1	3	2	-----	6
D.veG.DOĞU	4	7	8	5	24
TOPLAM	31	49	63	86	229

Kaynak : Nüzhet Kahraman a.g.e., s.18

Tabloda görüldüğü gibi, termal suların bölgelere göre dağılımında değişik sıcaklık değerlerinde toplam 81 kaynakla Ege Bölgesi birinci sırada gelmektedir. Akdeniz Bölgesi'nin ise toplam 6 termal kaynakla diğer bölgeler içinde, kaynak zenginliği açısından son sırada yer aldığı görülmektedir. Sıcaklık durumlarına göre bakıldığında, toplam 86 termal kaynak ile çok sıcak sular grubu ilk sırayı almaktadır.

MTA Genel Müdürlüğü'nün bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalarda 310 adet mineralize termal su kaynağı, 85 adet içme suyu kaynağı, 230 adet diğer tür kaynak olmak üzere 625 adet maden suyu kaynağı belirlenmiş ve termal suların debi ve sıcaklıkları artırılarak istenilen potansiyelin yaratılması amacıyla, termal merkez civarında 100 ' ün üzerinde sıcak su sondajı yapılarak termal turizmi açısından büyük bir potansiyel yaratılmıştır⁹⁵.

Kaplıca konaklama tesisleri envanter sonuçlarına göre ülkemizde 39 ilimizde konaklama ünitesine sahip termal kaynak bulunmaktadır. Bu illerimizde toplam 187 tesis olup, bu tesislerin 34 ' ü Turizm Bakanlığı belgelidir. Termal tesislerde Turizm Bakanlığı ve

⁹⁵ Aslan, a.g.m, s.41.

Yerel Yönetim belgeli toplam 19412 yatak bulunmaktadır. 7896 yatak Turizm Bakanlığı tarafından belgelendirilmiştir (Ayrıntılı bilgi için Ek -3-'e bakınız).

Termal yatak arzının bölgesel dağılımında, 7679 yatakla Ege Bölgesi ilk sırayı almakta ve onu sırasıyla, İç Anadolu (5298), Marmara (4644), Karadeniz (1265), Akdeniz (200), Doğu Anadolu (306) ve Güney Doğu Anadolu (20) bölgeleri izlemektedir (İller bazında belgeli-belgesiz yatak sayıları için Ek -4-'e bakınız).

Ülkemizdeki termal kaynakların çoğu Özel İdareler ve Belediyeler tarafından değerlendirilmektedir (Tablo 4). Termal kaynak yönünden mevcut arzın % 75 ' ini kamu kesimi oluşturmaktadır.⁹⁶

Belgeli ve kayıtlı olmayan termal merkez ve bunlara bağlı konaklama işletmelerinde yaklaşık 35.000 ' in üzerinde yatak vardır. Fakat bu yatak sayısı, termal otelleri, motelleri, kısmen de pansiyonları ve çadırları kapsamaktadır.⁹⁷

Ülkemizde sıcaklık ve zengin madeni bileşim bakımından termalizme uygun 1300 dolayında şifalı su kaynağı vardır. Bu sayı Avrupa'daki toplam termal kaynak sayısından daha fazla bir potansiyeli kapsamaktadır. Bu zengin potansiyele rağmen ülkemizde mevcut termal tesis sayısının yetersiz olması, bu potansiyelin modern tıbbın emrinde bir tedavi aracı ve ülkemizdeki iç ve dış turizm hareketlerine canlılık kazandıracak imkanlar olarak yeterince değerlendirilmesine imkan vermemektedir. Oysa son yıllarda tüm modern araç ve gereçle donatılarak yapılan bazı termal tesislere olan , özellikle iç talebin canlılığı, sağlık turizminin önemli bir şekli olan termalizme önem verilmesi gerektiğini kanıtlamaktadır.⁹⁸

TABLO 5. TERMAL TESİSLERİN BULUNDUĞU ARAZİLERİN MÜLKİYET DURUMU

Arazi Mülkiyeti	Turizm Bakanlığı Belgeli	Yerel Yönetim Belgeli	TOPLAM	%
Kamu arazisi	3	7	10	6.3
Özel idare	4	38	42	22.5
Belediye	9	48	57	30.4
Köy tüzel kişiliği	1	30	31	16.6
Özel mülkiyet	17	30	47	25.1

Kaynak: Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, a.g.e,s.16

⁹⁶ " Sağlık Turizmi " , İpek Yolu Dergisi, T.C. Turizm Bakanlığı Yayın Organı , Sayı.4, 1994, s.42.

⁹⁷ Aslan, a.g.m., s.45.

⁹⁸ Şenol Çavuş, " Termal Turizmi ve Sandıklı Termal Turizm Potansiyeli " , Turizm Yılı 1994, T.C. Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Haziran 1994, s.50.

2.7.2. Termal Turizm Talebi

Kentleşme ve sanayileşmenin getirdiği sorunlar günümüzde insanların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum insanların tatil anlayışlarını da değiştirmekte, sağlık unsuru öncelik kazanmaktadır. Böylece insanlar doğaya dönük, sağlık ve rekreasyon amaçlı bir turizm talebi oluşturmaktadırlar. Yine bu gruplar belli bir yaş ve gelir düzeyine eriştiklerinde, sağlıklarının korunması ve rahatsızlıklarının giderilmesi amacıyla, termal turizm talebi için önemli bir kaynak teşkil ederler.

2.7.2.1 Mevcut Durum Açısından

Dünyada ve ülkemizde, insanlar giderek dinlenme ve tatil dönemlerinde sağlıklarının düzenli bir gelişim sağlamasını amaçladıklarından, termal turizmine olan talebin derecesi de artmakta ve dolayısıyla termal merkezlerde tatillerin geçirilmesi giderek yaygınlaşmaktadır.⁹⁹

Ülkemizde termal kaynaklarımızın sağlık ve turizm amaçlı kullanılması halkımızın yüzyıllar öncesine dayanan bir geleneğidir. Bozulan sağlığını korumak ve sağlıklı kalmak için kaplıcalara giden halkımız nezdinde bu seyahatler büyük ölçüde dinlenme "rekreasyon" anlamını da taşımaktadır.¹⁰⁰

Bu davranış şekli termal turizme olan iç talebi olumlu yönde etkilemiştir. Bu tesislere iç talebin yüksek olmasında ülkemizde çok sayıda romatizmalı insanın olması da etkili olmaktadır. Günümüzde yedi milyondan fazla insan kaplıcalara gitmektedir. Bu potansiyel içinde günübirlikçiler de önemli bir yer tutmaktadır. Termal turizm tesislerine olan dış talep, iç talebin yanında oldukça düşük kalmaktadır. Bunun nedeni olarak modern tesis sayımızın az, mevcutların çoğunun niteliksiz olması, dış tanıtım eksikliği gibi olumsuzluklar gösterilebilir. Ülkemizde termal otellere olan yerli ve yabancı talebin durumu Tablo 6 ve Tablo 7'de görülmektedir.

Tabloya ilk bakıldığında görülen durum termal otellerde konaklayan yerli turist sayısının, yabancı turist sayısından oldukça fazla olmasıdır. Talebin yıllar itibarıyla dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir.

1993 yılında termal otellerde 19.577 yabancı turist konaklamış olup, 1994 yılında bu sayı % 50.4'lük bir azalışla 9.692'ye düşmüş ve 1995 yılında ise, 1994 yılına göre % 1014.9'lük büyük bir artışla 108.053'e yükselmiştir.

⁹⁹ Aslan, a.g.m., s.46.

¹⁰⁰ Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, a.g.e., s.15.

1993 yılında termal otellerde konaklayan yerli turist sayısı 115.369 iken, 1994 yılında % 17.5'lik bir azalışla 95.148'e düşmüş ve buna karşın 1995 yılında ise bir önceki yıla göre % 123.6'lık bir artışla 212.704'e yükselmiştir.

TABLO 6. TURİZM İŞLETME BELGELİ TERMAL OTELLERDE KONAKLAYAN KİŞİLERİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI (1993-1995)

YILLAR	YABANCI	Değişim oranı %	YERLİ	Değişim oranı %	TOPLAM
1993	19.577	0	115.369	0	134.946
1994	9.692	-50.5	95.148	-17.5	104.840
1995	108.053	1014.9	212.704	123.06	320.757

Kaynak: Konaklama İstatistikleri Bülteni 1995, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Yayın No. 1996/4, Ankara, Haziran 1996, s. 18.

TABLO 7. TURİZM İŞLETME BELGELİ TERMAL OTELLERDE GECELEMELERİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI (1993-1995)

YILLAR	YABANCI	Değişim Oranı %	YERLİ	Değişim Oranı %	TOPLAM
1993	81.230	0	268.372	0	349.602
1994	49.480	-39.1	199.882	-25.6	249.362
1995	192.446	288.9	472.016	136.1	664.462

Kaynak: Konaklama İstatistikleri Bülteni 1995, s. 19.

Termal otellerdeki gecelemlerin yıllara göre gösterdiği azalış ve artış durumları Tablo 6 'teki durumla benzerlik göstermektedir. 1993 yılında 81.230 olan yabancı gecelemleri, 1994 yılında % 39.1'lik azalışla 49.480'e düşmüş ve 1995 yılında bir önceki yıla göre % 288.9'luk bir artışla 192.446 'ya yükselmiştir. Yerli gecelemlerdeki duruma bakıldığında, 1994 yılında bir önceki yıla göre % 25.6'lık bir azalışla 199.882'ye düştüğü ve 1995 yılında ise % 136.1'lik bir artışla 472.016'ya çıktığı görülmektedir.

Tablolarda dikkat edilmesi gereken husus; 1994 yılında yapılan konaklama ve gecelemlerde yerli ve yabancı turist sayılarının azaldığı buna karşın 1995 yılında ise bu

sayıların büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle yabancı turist sayılarındaki artış ve azalış oranları yerli turist sayılarına göre daha yüksek olmuştur. Termal turizme olan yabancı turizm talebi iç talebe göre daha değişken bir yapıya sahip bulunmaktadır. Sonuç olarak; termal turizm talebinin büyük çoğunluğu iç turizmden sağlanmakta ve yabancı turizm talebi daha sınırlı kalmaktadır. 1995 yılı itibarıyla termal tesislerde konaklayan ve geceleleyen yerli ve yabancı turist sayıları önceki yıllara göre büyük bir artış eğilimi göstermektedir.

Turizm Bakanlığı tarafından tesis türlerine göre doluluk oranlarının saptanmasıyla ilgili yapılan bir çalışmada yerli doluluk oranının en yüksek olduğu tesis türü % 39.7 ile termal oteller olarak belirlenmiştir. Bunu % 29.1 doluluk oranı ile bir yıldızlı oteller ve % 22.2 ile oberjler izlemektedir. Yabancı doluluk oranını en yüksek olduğu tesis türü ise, % 48.2 ile tatil köyleridir. Bunu % 35.9 ile beş yıldızlı oteller ve %34.2 ile dört yıldızlı oteller takip etmektedir.¹⁰¹

2.7.2.2. Gelecekteki Durum Açısından

Günümüzde Avrupa basınında kaplıcalarımız ve güzelleştirici çamur banyolarımız gündeme gelmeye başlamıştır. Termal turizmimize olan yoğun iç talebin yanında, nitelikli tesis sayımızın artırılması ve iyi bir tanıtımla dış turizm talebinin de artacağı muhakkaktır. Avrupa'nın ünlü dergileri ülkemizin güzelleştiren çamurunu keşfetmiştir. Avrupa basını "Güzelleşmek için Türkiye'ye gidin" çağrısında bulunmaktadır. Özellikle bayanların ilgi gösterdiği çamur banyoları, sivilce, kırışıklık, cilt lekeleri ve yağları yok etmektedir. Ülkemizde bu çamur banyoları Çeşme-Şifne, Köyceğiz-Dalyan, Ankara - Haymana, Denizli - Pamukkale ve Afyon Kaplıcalarında bulunmaktadır.¹⁰²

Termal turizmimiz için büyük bir potansiyel talep de " Üçüncü Yaş Turizmi " dir. 50 ve daha üst yaş gruplarındaki kişilerin oluşturduğu bu turizm şekline katılanların harcama gücü ve boş zamanları daha fazladır. Yine tatile çıkmada mevsime daha az bağımlıdırlar ve sağlıklarını koruyup, geliştirecekleri yerleri tercih etmektedirler. Bu gibi özellikler üçüncü yaş turizminin termal turizmle kolayca entegre olabilmesine imkan tanımaktadır.

Üçüncü yaş turizm organizasyonlarıyla ülkemize gelen yabancıların Türkiye'yi seçme nedenleri üzerinde yapılan bir araştırmadan çıkarılan sonuç; üçüncü yaş grubuna ait yaşlıların % 64'nün termal kaynaklardan faydalanmak istemeleridir. Termal kaynaklara, günümüzde en çok talep gösteren kitle hiç kuşkusuz yaşlılar grubudur. Çünkü, tıbbi açıdan tedavisi olmayan hastalıklara sahiptirler. Yaşlılar, alternatif çözüm alanı olarak şifalı suları,

¹⁰¹ Konaklama İstatistikleri Bülteni 1995, s.4.

¹⁰² " Türkiye İçin Yeni Bir Gelir Kaynağı Güzellik Turizmi " , Takvim Gazetesi , 11.08.1996, s.1.

kaplıcaları ve termal kaynakları görmektedir. Bu grubun, yaşlandıkça sağlık problemleri artar, dolayısıyla aile bütçesinden sağlık için ayrılan para miktarı da artmaktadır.¹⁰³

Bugün dünyada üçüncü yaş grubu potansiyeli giderek artmaktadır. Yıllar itibariyle yaş gruplarını dünya bazında incelediğimizde belirgin bir artış eğilimi gözükürken, Avrupa'da orta yaş grubu (35-59) ve üçüncü yaş grubunun (60-65) nüfusu gittikçe artan bir eğilim göstermekte ve diğer yaş gruplarının trendi düşmektedir. Avrupa ülkelerinde 60 üzeri yaş grubunun yıllar itibariyle nüfus içerisindeki oranının giderek arttığı 2000 yılında % 20.2 ve 2010 yılında % 22 olacağı görülmektedir.¹⁰⁴ (Ek-5 ve Ek-6 'ya bakınız.) 2000 ' li yıllara yaklaştığımız şu günlerde üçüncü yaş turizmi, termal turizmimiz açısından büyük bir potansiyel talep olarak beklemektedir.

2.7.3.Termal Turizminin Ülke Ekonomisine Katkıları

Termal turizm, diğer turizm şekilleri içinde ülke ekonomisine sağladığı katkılar nedeniyle öncelikle değerlendirilmesi gereken bir turizm türüdür.Termal turizminin ülke ekonomisine en önemli katkısı sağladığı gelirlerdir.

Termal turizm yatırımlarında ilk kuruluş giderleri, diğer konaklama tesislerine göre daha fazladır. Fakat tedaviye yönelik olarak sunulan her hizmet tesisin ekstra kazanç elde temesini sağlar. Çünkü sağlık turizmi normal turizmin iki, üç kat daha fazlasını kazandırır. Tesiste konaklayarak kür merkezinden yararlananlardan başka, doğrudan kür merkezi ve rekreatif amaçlarla gelen günübirlikçiler de tesis için önemli oranda gelir kaynağı olmaktadır. Bu nedenle, ilk kuruluş giderleri yüksek olmasına rağmen, termal tesisler maliyeti kısa sürede geri ödeyen verimli yatırımlardır¹⁰⁵.

Termalizmi gerek turizm ve gerekse vatandaşlarının sağlıkları açısından endüstri haline gelmiş ülkeler başta Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya olmak üzere Çekoslavakya, Macaristan, Yugoslavya ve Romanya her yıl çok önemli gelirlere sahip olmaktadır. Örneğin Avusturya bütçesinin 1/3'lük kısmını sağlık turizminden sağlanan gelirlerle elde etmektedir. Bu gelirlerin çoğu, ülkenin çok sayıdaki termal istasyonlarında tedaviye gelen yabancıların ödemelerinden sağlanmaktadır. termal turizmde kür sürelerinin 15-21 gün oluşu nedeniyle turistler gidilen ülkede daha uzun kalmakta ve gittiği kür merkezine kıyı turizmine gidenlerden çok daha fazla döviz bırakmaktadır. Bu nedenle batıdaki kür

¹⁰³ Gökdeniz, a.g.e., s.241,244.

¹⁰⁴ Yasemin Pehlivan, " Üçüncü Yaş Turizmi ve Türkiye Açısından Önemi ", *Anatolia Dergisi*, Yıl.4, Sayı.4, Temmuz- Ağustos 1993, s.24.

¹⁰⁵ *Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı*, a.g.e., s.20-21.

merkezlerinde çeşitli eğlence, alış-veriş gibi para harcama olanakları mevcuttur¹⁰⁶. Yine Fransa'da bulunan 104 kaplıca tesisinden elde edilen toplam gelir yaklaşık 5 milyar frank civarında olmaktadır¹⁰⁷. Ülkemizde ise termal turizmden elde edilen gelirler son derece az olmaktadır.

Termal turizmine katılan kişiler, termal tesislerden memnun ayrıldıklarında, belirli dönemlerde tekrar aynı tesislere gelerek tedavilerini yenilemek isteyeceklerdir. Bu durum termal turizm talebinin canlılığını koruyacak ve ülke ekonomisine sürekli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca küristlerin tedavi giderlerinin özellikle gelişmiş ülkelerde çeşitli hasta dernekleri, sigorta şirketleri ve sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanması termal turizminin gelişmesinde büyük rol oynamaktadır.

Nitelikli tesis sayımızın artmasıyla aktif dış turizmin yanında , harcama gücü yüksek olan mevcut termal turizme yönelik olan iç talep , öncelikle ülkemizdeki termal tesislerimizi tercih edecektir.Bu durum , termal turizme yönelik pasif dış turizmi azaltarak , ödemeler dengesinde ülkemiz lehine bir avantaj sağlayacaktır.

Ülkemizde turizmin zamana ve mekana yayılması sorunu hala güncelliğini korumaktadır.Yıl boyu doluluk oranlarının en yüksek olduğu tesis türleri - özellikle iç turizmde - termal tesislerdir. Bu nedenle termalizm bütün bir yıl turizm olayının canlı tutulmasını ve ülkemize giren döviz miktarının artmasını sağlayacak önemli bir turizm türüdür.

Termal turizm olayı ülkemizin çok çeşitli bölgelerinde bulunan termal kaynaklarımızın değerlendirilmesiyle , turizm olayının çok çeşitli bölgelere yayılmasına ve bölgesel kalkınmaya yardımcı olacaktır.Örneğin Afyon'un 14 kilometre dışında kurulan Oruçoğlu Termal Tesisleri toplam 296 kişiye iş imkanı sağlamış olup civarındaki alışveriş merkezleri , hediyelik eşya v.b. yan kuruluşlarla birlikte yöre ekonomisine canlılık getirmiştir.Ülkemizde termal tesislerde istihdam edilen toplam personel sayısı (Turizm Bakanlığı belgeli + Yerel Yönetim belgeli tesisler) 3262 olup bu tesislerde çalışan sağlık personeli sayısı ise toplam181'dir. (Ayrıntılı bilgi için Ek 3'e bakınız.)Buna karşı Almanya'daki 263 adet termal kür merkezinde 280,000 kişi çalışmaktadır¹⁰⁸. Fransa'daki 104 kaplıcada ise 70,000 kişi istihdam edilmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Haluk Durukal, "Şifalı Sularımız Artık Boşa Akmayacak mı?", Turizm Dünyası Dergisi, Yıl.5, Sayı 42, Mart 1993, s.21

¹⁰⁷ Guy Ebrard, "Fransa'da Kaplıca İşletmeciliği", Fransız-Türk Turizmi Geliştirme Kolokyumu, Düzenleyen;A.C.T.I.M., Teknik, Sınai ve İktisadi İşbirliği Kurumu Türkiye'deki Fransız Ticaret Müşavirliği İstanbul, 1990, s.62

¹⁰⁸ " Her Derde Deva Kaplıca ve Termallerimiz ", a.g.m. , s.48

¹⁰⁹ Ebrard , a.g.m. , s.62

Çağımızın yoğun çalışma koşullarıyla , daha çok çalışan nüfusta görülen stres , zihinsel ve fiziksel yorgunluklar , romatizma , beslenme bozuklukları gibi nedenlerle işgücü verimi düşmektedir. Termal turizm olayı işgücü verimini arttırmakta ve ekonomiye güç kazandırmaktadır. Ayrıca insanların çeşitli hastalıklar karşısında ilaç bağımlılığı artmaktadır. Termal tesislerdeki birçok tedavi şekliyle insanlardaki bu ilaç bağımlılığı ve dolayısıyla ilaç tüketimi azalmakta , bu durum ise ülke ekonomisine güç katmaktadır.

Termal tesislerdeki jeotermal enerji kullanımı da ülke ekonomisine olumlu etkiler yapmaktadır. Jeotermal mahal ve kullanım , sıcak suyu ısıtması ile fuel oil , kömür yakmayan , bacasız , dumansız turistik tesis , temiz hava , temiz çevre sağlanmaktadır. Ucuz ve iyi ısınma ile tesisin kışın da işletmede olması sağlanarak tesisin doluluk oranına ve genel ekonomisine katkıda bulunmaktadır.¹¹⁰

2.7.4. Termal Turizmin Sosyal Yönü

Termal turizmde , insanlar fiziki ve ruhsal açıdan sağlıklarını geliştirme ve tedavi imkanı bulurlarken aynı zamanda tatil ihtiyaçlarını da karşılarlar. Termalizmin bir hedefi de toplumda sağlıklı olarak görülen kişi sayısını arttırmaktır. Özellikle ülkemizde nitelikli tesis sayısının azlığına rağmen görülen yoğun termal turizmi talebi karşısında, termal turizmini gerçekleştirirken, ayrıcalıklı bir turizm olayı değil, kitlesel bir turizm faaliyeti oluşturulmalıdır. Bu durum , sosyal termalizm olayının geliştirilmesi ile mümkündür.

Ülkemizde 1970'li yıllarda Emekli sandığı gibi sosyal güvenlik kurumları , üyelerinin kaplıca giderlerini (Konaklama + kür) karşılamaktaydı. Bu uygulama Gönen gibi termal tesis komplekslerinin gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Bugün de tam teşekküllü hastane sağlık raporu alanlar, raporda belirtilen ve Sağlık Bakanlığı'nca işletilme izni verilmiş olan kaplıcalarda tedavi olabilmektedir. Kaplıca işletmesinden alınan ve tedavi olunan gün sayısını belirten belgeler karşılığında, birinci derecedeki devlet memurları için saptanan gündelik (gün sayısı * gündelik miktarı) ile yol ücreti Emekli Sandığı tarafından ödenmektedir. Kaplıca tesislerinde yatak ve yemek bedeli ödememekte, banyo ve fizik tedavi ücretleri de Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerin tarifesine göre ödenmektedir. 1980'li yıllarda getirilen bu uygulama, iç talebin düşük nitelikli tesislere yönelmesine neden olmuştur. Bu da istenilen nitelikteki yatırımların gelişmesini yavaşlatmıştır.¹¹¹

¹¹⁰ Orhan Mertoğlu - Fatih Murat Mertoğlu , " Uluslararası Standartlarda Kurulan Oruçoğlu Termal Resort Tesisleri Jeotermal Isıtma ve termal Su Sistemi " , Turizm Dünyası Dergisi , Yıl.5 , Sayı.42 , Mart 1993 , s.25

¹¹¹ Sağlık turizmi ve Turizm Sağlığı , a.g.e. , s.33 - 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYEDE ' DEKİ MODERN TERMAL TESİSLERDE YAPILAN ÖRNEK BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde sağlığa ve sağlıklı yaşamaya verilen önemle birlikte, tıbben de kabul gören ve insanların çeşitli rahatsızlıklarına olumlu etkiler yapan doğal kaynakların önemi giderek artmaktadır.. Bu kaynaklara sahip olan ülkeler şanslı konumdadırlar. Özellikle Avrupa ülkeleri, bu şanslarını iyi kullanarak sahip oldukları termal sular, doğal çamurlar v.b. kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirerek, termal turizm alanında çok büyük gelişmeler sağlayıp, büyük gelirler elde etmektedirler. Ülkemizde ise doğal servet sayılan bu kaynaklarımız, çokluğuna ve çeşitliliğine rağmen yeterince kullınılıp değerlendirilememiş, termal turizmimiz sağlıklı bir şekilde gelişmemiştir. Günümüzde ise çok az nitelikli tesis Avrupa standartlarında hizmet sunabilmektedir.

Termal Turizm ile ilgili Turizm Bakanlığı' nın yapmış olduğu envanter çalışmaları dışında, fazlaca bir araştırma yoktur. Yapmış olduğumuz araştırmada termal turizmimizin bugünkü durumu gerek tesislerimiz, gerekse mevcut ve gelecekteki talep açısından incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmamızda termal turizmimiz yanında onu tamamlayan ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olan rekreatif faaliyetlerle termal turizmimizin entegre edilmesi konusunda araştırmalar yapılmıştır.

Ülkemizde modern anlamda işletilebilen tesislerimizin ne derece Avrupa standartlarında hizmet verebildiği bu hizmetlerin rekreasyon imkanlarıyla ne ölçüde birleştirilebildiği, termal turizm talebinin yapısı gibi konuları ortaya çıkarabilecek türde soruları içeren bir anket hazırlanmıştır.

Sonuç olarak ülkemizdeki termal tesislerde sunulan hizmetlerin rekreasyon imkanlarıyla birleştirilebilmesi ve kaynaklarımızın kısa sürede değerlendirilip mevcut ve gelecekteki talebi karşılayabilmesi için ne tür bir gelişmenin gerçekleştirilebileceği, karşılaşılan sorunların tesbiti ve çözüm önerileri; ayrıca modern termal turizm işletmeciliğinde ülkemizde görülen aksaklıklar ve çözümleri için öneriler geliştirmek gibi amaçlarla böyle bir çalışma yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Ülkemizde yerel yönetim ve Turizm Bakanlığı belgeli 187 adet termal tesis olmasına rağmen, tesislerimizin çoğu niteliksiz olup, düşük standartlarda hizmet vermektedirler. Bu nedenle öncelikle Turizm Bakanlığı'ndan belgeli tesisler araştırma kapsamına alınmıştır. 34 adet turizm Bakanlığı'ndan belgeli termal tesis içinden, değişik bölgelerde bulunan ve çağdaş anlamda hizmet verebilen, nitelikli tesisler seçilmiştir.

Araştırmanın bu tesislerde yapımının diğer bir nedeni ise, konunun termal turizmi ile birlikte rekreasyon yönünden taşıdığı önemdir. Rekreatif faaliyetlerin yoğun olarak yapılabildiği termal tesisler modern anlamda işletmeciliğin yapıldığı nitelikli tesislerdir. Durum böyle iken şu anda bile faaliyet gösteren birçok tesisimiz hamam anlayışı ile işletilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde modern termal tesislerdeki Avrupa standartları, rekreasyon hizmetlerinin çeşitliliği gibi konular teorik olarak verilmiş olup, hazırlanan sorular bu teorik kısım ile bağlantılıdır. Bu durumda, sorulan sorular yüksek düzeyde hizmet sunan tesislere göre hazırlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Yaptığımız çalışmada yüz yüze anket metodu kullanılmış olup, anket kapsamında 28 adet soru hazırlanmıştır. Hazırlanan soru tipleri gruplandırıldığında, ilk gruptaki soruların direkt bilgi edinmeye yönelik olarak, doldurulmalı ve sunulan bilgilerin seçilmesi şeklinde (çoktan seçmeli) olduğu görülmektedir. Diğer soru tipleri ise, konuyla ilgili olarak sunulan bilgilerin önem derecelerine göre (çok etkili, etkili, kısmen etkili v.b.) işletme tarafından seçilebilmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

Araştırmamızın özelliğinden dolayı, hazırlanan soruların bir kısmı işletmenin normal konaklama faaliyetlerine yönelik bilgiler içerdiğinden, konaklama tesisinin ilgili departman yöneticileri ile (Ön Büro Müdürü, Personel Müdürü, Halkla İlişkiler Müdürü v.b.) görüşülerek yapılmıştır. Normal konaklama birimleri yanında faaliyet gösteren termal kür merkezi ile ilgili sorular ise, kür merkezi sorumlusu tarafından yanıtlanmıştır.

3.4. Araştırma Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırmamız değişik yörelerde bulunan Turizm Bakanlığı belgeli sekiz adet termal turizm işletmelerinde yapılmıştır. Anketlerin yapıldığı işletmeler şunlardır :

1. Oruçoğlu Thermal Resort - AFYON (4 Yıldızlı)
2. Balçova Termal Tesisleri - İZMİR (3 yıldızlı Otel)
3. Gönen Kaplıcaları İşletmesi A.Ş. - BALIKESİR (4 Yıldızlı Otel)
4. Kervansaray Termal Otel - BURSA (5 Yıldızlı)
5. Termal Yeni Otel - AFYON (3 Yıldızlı)
6. Hierapolis Tatil Köyü - DENİZLİ (1. Sınıf Tatil Köyü)
7. Başbakanlık Turban Yalova Termal Tesisleri -YALOVA (Özel Belgeli, 4-5 Yıldız Arası)
8. Çelik Palas Oteli - BURSA (5 Yıldızlı)

Anket sorularının değerlendirilmesinde, tesislerden elde edilen bilgileri tablolara aktarırken işletmelerin isimleri yerine yukarıdaki sıra numaraları kullanılmıştır.

Soru 1. İşletmeniz hakkındaki genel bilgiler nelerdir ? (Türü, sınıfı, oda-yatak sayıları v.b.)

TABLO 8. İNCELENEN TESİSLER HAKKINDAKİ GENEL BİLGİLERİN ÖZETİ

İşletmeyle İlgili Bilgiler	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam
İşletmenin Açılış Tarihi	1992	1982	1975	1988	1991	1989	1980	1936	--
Kür Merkezinin Faaliyete Geçiş Tarihi	1992	1990	1975	1988	1994	--	--	--	--
Oda Sayısı	250	202	150	224	132	200	101	173	1432
Yatak Sayısı	600	400	312	500	264	450	202	346	3074

Uygulama yapılan tesislerin işletmeye açılış tarihlerine baktığımızda, faaliyete geçen ilk tesisin 1936 yılında Çelik Palas Oteli olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla 1975 yılında Gönen Termal Tesisleri 1980' de (Turizm Bankası' ndaki açılışı) Turban Yalova Termal, 1982' de Balçova Termal, 1988' de Kervansaray Termal, 1989' da Hierapolis Tatil Köyü, 1991' de Termal Yeni Otel ve en son olarak 1992 yılında Oruçoğlu Thermal Resort'un takip ettiği görülmektedir.

Anket sonuçlarına göre ; 1975 tarihinde faaliyete geçen Gönen Termal Tesislerinin modern anlamda kurulmuş ilk tesislerden biri olduğu görülmektedir. İkinci bölümde de belirtildiği gibi, halkımızın kaplıcalara gitme geleneği ve çağımız yaşam koşullarının ortaya çıkardığı sağlık problemleri nedeniyle termal turizmine yönelik oluşan yoğun iç talep karşısında Gönen Termal Tesisleri, Gönen'in bir termal merkezi olmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu tesisler, kurulduğu yıllarda Emekli Sandığı vb. sosyal güvenlik kurumlarının desteği ile gelişen "sosyal termalizm" olayına da katkıda bulunmuştur.

İşletmelerin, kür merkezlerinin faaliyete geçiş tarihlerine bakıldığında ; Balçova Termal Tesislerinin 1982 yılında işletmeye açılmasına karşın, kür merkezi birimlerinin 1990 yılında hizmete girdiğini ve Afyon Yeni Termal Oteli' nin 1991 yılında hizmete açıldığını, fakat kür merkezinin 1994 yılında faaliyete geçtiğini görmekteyiz. Bu durum tesislerimizin modern termal turizm işletmeciliğinin bir gereği olarak kendilerini modernize ettiğini ve daha sonradan kür merkezi birimlerini işletmelerine eklediklerini göstermektedir. Turizm Bakanlığı' ndan belgeli termal tesisler içinde yer alan Hierapolis Tatil Köyü, Turban Yalova Termal Tesisleri ve Çelik Palas Oteli' nde yapılan anket sonunda kür merkezi birimlerinin olmadığı görülmüştür. Diğer tesisler ise işletmeye açılış tarihlerinde kür merkezi birimlerini de faaliyete geçirmişlerdir.

Araştırma yaptığımız 8 tesisdeki toplam oda sayısı 1432 ve toplam yatak sayısı ise 3074 olarak tesbit edilmiştir. Ülkemizde Turizm Bakanlığı' ndan belgeli toplam yatak sayısının 7896 olduğu göz önüne alındığında, bu sayının % 41.2' sini uygulama yapılan tesislerdeki toplam yatak sayılarının oluşturduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; nitelikli bir hizmet sunabilecek termal tesislerimizin 15-20 yıllık bir geçmişi olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum ülkemizde termal turizminin Turizm Bakanlığı' nın yapmış olduğu çalışmalarla birlikte yeni gelişmekte olan bir turizm türü olduğunu göstermektedir.

Soru 2. İşletmenizde çalışan toplam personel sayısını belirtiniz ?

**TABLO 9. İNCELENEN TESİSLERDE ÇALIŞAN TOPLAM PERSONEL SAYILARI
(SÜREKLİ-GEÇİCİ)**

Personel Sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	TOPLAM	YÜZDE (%)
Sürekli	276	176	270	300	46	80	150	137	1435	88.6
Geçici	20	70	6	25	4	-	60	-	185	11.4
Toplam	296	246	276	325	50	80	210	137	1620	100.0

Tabloda tesislerde çalışan toplam 1620 personelin, 1435' inin sürekli, 185' nin ise geçici olarak istihdam edildiği görülmektedir. İşletmelerdeki toplam personel sayısının %88.6 'sını sürekli personel, %11.4' ünü ise geçici personel oluşturmaktadır.

Bu durum termal turizm işletmelerinde personel devir hızının düşük olduğunu, dolayısıyla az sayıda geçici personel istihdam edildiğini göstermektedir.

Soru 3. İşletmenizdeki çalışan toplam sağlık personeli sayısı nedir ?

TABLO 10. İNCELENEN İŞLETMELERDE ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİNİN UZMANLIK ALANLARINA GÖRE DAĞILIMI

Sağlık Personeli Sayısı	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam
Hemşire	2	15	1	1	1	-	-	1	21
Fizyoterapist	4	19	-	1	-	-	-	1	25
Ortopedist	-	8	-	-	-	-	-	-	8
Psikolog	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Güzellik Uzmanı	6	-	-	-	-	-	-	-	6
Jimnastik Uzmanı	1	-	-	1	-	-	-	-	2
Masör - Masöz	13	12	8	9	-	-	1	1	44
Diyetisyen	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Laborant	1	2	-	1	-	-	-	-	4
Akupunktur ve Bioenerji Uzmanı	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Ürolog	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Diğer	22	5	-	12	3	-	-	-	42
Toplam	53	61	10	25	4	-	1	3	157

Sağlık Personeli Sayıları	Toplam	Yüzde
1. Tesis	53	33.8
2. Tesis	61	38.9
3. Tesis	10	6.3
4. Tesis	25	16.0
5. Tesis	4	2.5
6. Tesis	-	-
7. Tesis	1	0.6
8. Tesis	3	1.9
Toplam	157	100.0

8 tesiste çalışan toplam sağlık personeli içinde en fazla sağlık personeline sahip olan tesis %38.9' luk oranla Balçova Termal Tesisleridir. Bu tesisi sırasıyla %33.8 ile Oruçoğlu Thermal Resort, %16 ile Kervansaray Termal Otel, %6.3 ile Gönen Kaplıcaları, %2.5 ile Termal Yeni Otel ve %0.6' lık bir oranla Turban Yalova Termal Tesisleri takip etmektedir.

Anket sonucunda Hierapolis Tatil Köyü' nün sağlık personeli istihdam etmediği görülmektedir. Sonuç olarak; tüm tesislerdeki toplam sağlık personeli sayısının %72.6' lık

kısmını Oruçoğlu Thermal Resort ve Balçova Termal Tesislerinde istihdam edilen personel oluşturmaktadır.

Soru 4. Personelin öğrenim durumlarına göre dağılımını belirtiniz ?

TABLO 11. İNCELENEN İŞLETMELERDE PERSONELİN ÖĞRENİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

Personelin Öğrenim Durumları	1	2	3	4	5	6	7	8	Toplam	Yüzde (%)
İlkokul	110	23	220	-	20	-	149	64	586	36.2
Ortaokul	80	11	19	32	7	-	30	14	193	11.6
Lise	60	135	28	130	18	65	22	40	498	30.7
M.Y.O. Turizm ve Otelcilik	-	-	1	65	-	4	-	2	72	4.4
Turizm İşl. ve Otelcilik Y.O	-	5	1	16	-	6	3	4	35	2.2
Diğer Yüksekokul ve Fakülteler	46	72	7	82	5	5	6	13	236	14.6
Toplam	296	246	276	325	50	80	210	137	1620	100

Personelin öğrenim durumlarına göre dağılımında, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu mezunlarının %2.2, Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik bölümü mezunları %4.4 ve diğer fakülte ve yüksekokullardan mezun olanların ise %14.6'lık bir orana sahip oldukları görülmektedir. Tüm tesislerde çalışan personelin %78.8'lik kısmını ortaöğretimden mezun olanlar (ilkokul+ortaokul+lise) oluşturmaktadır. Yüksekokul ve fakülte mezunu olan sağlık personeli, %14.6'lık bir paya sahip olan diğer yüksekokul veya fakülte mezunları içinde gösterilmiştir.

Termal turizm tesislerinde çalışan personel içinde Yüksekokul ve Fakülte mezunu olanların oranının diğer turizm işletmelerine göre biraz daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu duruma kür merkezlerinde çalışan yüksekokul ve fakülte mezunu olan sağlık personeli neden olmaktadır.

Soru 5 : İşletmeniz termal kür merkezinde çalışan sağlık personeli ihtiyacını nasıl karşılamaktadır ?

TABLO 12. İNCELENEN İŞLETMELERİN KÜR MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN PERSONEL İHTİYACININ KARŞILANMA ŞEKİLLERİ

Sağlık Personeli İhtiyacının Karşılama Şekli	SAYI	YÜZDE
Üniversitelerin ilgili bölümlerinden	2	22.2
Mevcut uzman personel tarafından düzenlenen eğitim faaliyetleri	5	55.6
Personelin yurt dışında kurslara gönderilmesi	-	-
Yurt dışından nitelikli personel getirilmesi	-	-
Diğer	2	22.2
Toplam	9	100.0

İşletmeler sağlık personeli ihtiyacını karşılamada %55.6'lık bir oranla ilk sırada mevcut uzman personel tarafından hizmet içi eğitimle sağlık personelinin yetiştirme yoluna gitmektedir. Daha sonra, %22.2'lik oranlarla üniversitemizin ilgili bölümlerinden ve diğer yollarla (Devlet hastaneleri v.b. kuruluşlar tarafından) sağlık personeli ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Anket sonucunda işletmelerin, yurt dışına personelin kurslara gönderilmesi ve yurt dışından nitelikli personel getirilmesi yollarına başvurmadıkları görülmüştür.

Soru 6 : Tesisinizin faaliyet süresi nedir ?

Uygulama yapılan tüm tesislerin tam yıl faaliyet gösterdiği görülmüştür. Bu durum ülkemizde termalizmin yıl boyu faaliyet gösterebilecek aktif bir turizm türü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle termal turizm tesislerinin teorik kısımda da açıklandığı gibi ülkemizde sezonluk olarak faaliyet gösteren birçok konaklama tesisinden daha verimli çalışan işletmeler olduğu görülmektedir.

Soru 7 : Tesisinizde aşağıdaki uygulamaların yapılış şeklini belirtiniz ?

TABLO 13. İNCELENEN TESİSLERDE YAPILAN DEĞİŞİK UYGULAMA ŞEKİLLERİ

Uygulamalar	Tam Uygulanıyor	Kısmen	Uygulanmıyor
Isınma ve kullanım amaçlı sıcak su ihtiyacı için jeotermal su kullanımı.	6	1	1
Açık kür ve rekreasyon imkanlarının tesisin kapalı mekanlarında da sunulması	5	2	1
Termal Turizmini tamamlayıcı faaliyet olarak kür ve rekreasyon turizminin geliştirilmesi.	5	2	1
Diğer turistik kaynaklarla (doğal güzellikler, dağ, deniz turizmi vb.) ve rekreatif faaliyetler için gerekli tesis ve imkanlarla bütünleşme	4	2	2
Termal turizm ürününün çeşitlendirilmesini sağlayıp sezonun uzatılması ve daha uzun konaklamaların teşvik edilmesi	4	3	1

Araştırma yapılan tesislerde Tablo 13 ' de de görülebileceği gibi yapılan uygulamalar şunlardır; 6 tesiste ısınma ve kullanım amaçlı jeo-termal enerjiden tam olarak yararlandığı, 1 tesiste kısmen diğerinde ise yararlanılmadığı belirtilmiştir. Bir başka uygulama olarak, 5 tesisin termal turizmini tamamlayan bir faaliyet olarak kür ve rekreasyon turizminin geliştirilmesi, açık kür ve rekreasyon imkanlarının tesisin kapalı mekanlarında da sunulması faaliyetlerini tam olarak gerçekleştirdikleri, 2 tesisin kısmen 1 tesisin de bu faaliyetleri uygulamadığı öğrenilmiştir. Yine 4 tesisin termal turizm ürününün çeşitlendirilip, sezonun uzatılması ve konaklamaların teşviki, rekreatif faaliyetler için gerekli turistik kaynaklar (dağ, deniz turizmi v.b.) ve imkanlarla bütünleşme şeklindeki uygulamaları tam, 3 tesisin kısmen yaptığı 1 tesin ise uygulamadığı görülmüştür.

Soru 8 : İşletmenizin yıllık ortalama doluluk oranlarını belirtiniz ?

TABLO 14. İNCELENEN İŞLETMELERİN YILLIK ORTALAMA DOLULUK ORANLARI

Yıllar	TESİSLERİN YILLIK ORTALAMA DOLULUK ORANLARI																Genel Ort. (%)	
	1		2		3		4		5		6		7		8			
	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y	O	Y
1993	70	68	90	90	55	56	70	60	42	42	87	86	60	58	60	60	67	65
1994	80	78	90	90	61	59	70	60	43	42	91	91	56	50	60	60	69	66
1995	85	82	90	90	63	62	70	60	44	42	90	90	60	54	70	70	72	69
Üç Yıllık Ortalama (%)	78	76	90	90	60	59	70	60	43	42	89	89	59	54	63	63	69	67

İşletmelerin yıllık ortalama doluluk oranları 1993-1995 yılları arasında oda ve yatak durumlarına göre tesbit edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi Balçova Termal Tesisleri oda ve yatak kapasitelerine göre, üç yıllık doluluk oranlarının ortalamasında %90' lık bir oranla ilk sırada yer almakta ve onu %89 ile Hierapolis Tatil Köyü izlemektedir. Yıllar itibariyle doluluk oranları ortalamasının en düşük olduğu tesisin %43 oda ve %42 yatak ile Termal Yeni Otel olduğu görülmektedir.

Tesislerin üç yıllık doluluk oranlarının ortalamalarından tüm tesisler için elde edilen genel ortalama, oda ve yatak durumuna göre %69 ve %67' dir. Bu durumda termal tesislerimizin diğer konaklama tesislerine göre yıllık doluluk oranlarının daha yüksek olduğunu ve turizm olayının bütün bir yıla yayılması bakımından termal turizminin, ülke turizmimiz içinde büyük bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Soru 9: Müşterilerinizin milliyetlerine göre toplam müşteriler içindeki payını yüzde olarak belirtiniz ?

Uygulama yapılan termal tesislere yönelik yerli ve yabancı talebin durumunu belirlemek amacıyla hazırlanan bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlar şunlardır ;

Müşterilerin milliyetlerine göre dağılımında yerli müşteri oranının en fazla olduğu tesis %100 ile Gönen Kaplıca İşletmeleridir. Bunu sırasıyla, Termal Yeni Otel %99, Oruçoğlu Thermal Resort %95, Turban Yalova Termal Tesisleri %90, Çelik Palas Oteli %60, Kervansaray Termal Otel %50, Balçova Termal Tesisleri %25 ve Hierapolis Tatil Köyü ise %5' lik oranla takip etmektedir.

İşletmelere gelen yabancı müşteri oranının en yüksek olduğu tesisler, Hierapolis Tatil Köyü, Balçova Termal Tesisleri, Kervansaray Termal ve Çelik Palas Otelleridir.

Bunlardan Hierapolis Tatil Köyüne %30 Almanya, %25 İngiltere, %15 İtalya ve %25 ise diğer ülkelerden turist gelmektedir. Balçova Termal Tesislerine gelen yabancı müşteriler %55 Norveç, %15 Danimarka ve %5 Almanya'dan, Kervansaray Termal Oteline %25 Almanya, %15 İsrail ve %10 diğer ülkelerden turistler gelmektedir. Çelik Palas Oteline ise %20 Arap, %10 Alman ve %10 İngiliz turistler gelmektedir. Diğer tesislerdeki yabancı müşteri oranı ise çok düşüktür.

Tesislerden elde edilen bu bilgiler ülkemizdeki termal turizm talebinin iç turizm ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Balçova Termal Tesisleri Avrupa standartlarında hizmet verebilen modern bir termal merkezi olarak büyük oranda yabancı turizm talebini çekmeyi başarmıştır.

Avrupa standartlarındaki bir diğer modern tesisimiz Oruçoğlu Thermal Resort' e ise sadece %25 oranında yabancı müşterinin geldiği ve öncelikle iç turizme hizmet ettiği görülmektedir. Ayrıca, bir kür merkezine sahip olmayan Hierapolis Tatil Köyü doğal güzellikler ve mevcut termal kaynaklar sayesinde tatil ve rekreatif amaçlı seyahatlerin yoğun olarak yapıldığı bir termal tesis olarak bir çok yabancı turisti çekmektedir.

Soru 10 : Müşterilerinizin yaş gruplarına göre dağılımını yüzde olarak belirtiniz ?

TABLO 15. İNCELENEN TESİSLERDE MÜŞTERİLERİN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Yaş Grupları (%) / Tesisler	1	2	3	4	5	6	7	8
0 - 19	5	1	10	15	--	--	--	15
20 - 34	10	10	10	20	5	--	15	40
35 - 49	75	25	26	30	15	60	70	30
50 - 64	5	54	40	30	60	20	15	10
65 ve üstü	5	10	14	5	20	20	--	5

Termal turizmine katılanların özellikle hangi yaş gruplarındaki kişilerden oluştuğunu belirlemek amacıyla hazırlanan bu soruda ; yaş grupları 0-19, 20-34, 34-49, 50-64 ve 65 ve üstü şeklinde oluşturulmuştur. İşletmelerden elde edilen bilgilere göre tesislere gelen müşteriler en çok 35-49 ve 50-64 yaşları arasındaki kişilerdir.

Gelen müşteriler içinde 35-49 yaş grubu, Oruçoğlu Thermal Resort' de %75, Turban Yalova Termal Tesislerinde %70, Hierapolis Tatil Köyünde %60, Kervansaray Termal Otel ve Çelik Palas Otelinde ise %30' luk oranlarla ilk sıralarda yer almaktadır. 50-64 yaş grubunun ise Termal Yeni Otelde %60, Balçova Termal Tesislerinde %54, Gönen Kaplıcalarında %40 ve yine Kervansaray Otelde %30' luk oranlarla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 65 ve üstü yaş grubu ile 20-34 yaş gruplarındaki müşterilerin tesislerdeki oranı ise daha düşük seviyelerde kalmaktadır. Termal tesislere giden müşteriler içinde yaş gruplarına göre en düşük orana sahip grup 0-19 yaş grubudur. Termal Yeni Otel ve Hierapolis Tatil Köyü ve Çelik Palas Otelinde bu yaş grubunda müşteri olmadığı belirtilirken Balçova Termal Tesisleri için bu oran sadece %1'dir. Diğer tesislerde ise %5-15 arasında değiştiği görülmektedir.

Sonuç olarak, termal turizmine katılanların büyük bir çoğunluğunu 35-64 yaş grubu kişiler oluşturmaktadır. Özellikle 50 ve üzeri yaş gruplarının termal turizm olayına fazlaca katılmasıyla bu turizm türünün 3. yaş turizmi ile kolayca entegre olabileceğini ve böylece daha da gelişebileceğini söyleyebiliriz.

Soru 11 : Müşterilerin tesislerde ortalama kalış sürelerini yüzde olarak belirtiniz ?

TABLO 16. İNCELENEN TESİSLERDE MÜŞTERİLERİN ORTALAMA KALIŞ SÜRELERİ

Ortalama Kalış Süreleri	1	2	3	4	5	6	7	8
1 Hafta	60	10	60	10	45	3	20	20
2 Hafta	10	20	30	10	40	2	--	10
3 Hafta ve üstü	5	65	8	30	10	--	--	10
Hafta sonları ve günübirlikçiler	25	5	2	50	5	95	80	60

Termal kür merkezlerinden müşterilerin ne kadar süreyle yararlandıklarını belirlemek amacıyla hazırlanan bu soru için tesislerdeki kalış süreleri 1 Hafta, 2Hafta, 3 Hafta ve üstü, Haftasonları ve günübirlikçiler olarak belirlenmiştir.

Anket sonuçlarına göre müşterilerin tesislerdeki kalış sürelerine bakıldığında hafta sonları ve günübirlikçiler ile 1 hafta yapılan konaklamaların en fazla olduğu görülmektedir. Müşterilerin tesislerde kalış süreleri içinde hafta sonu ve günübirlikçilerin oransal dağılımı şöyledir ; Hierapolis Tatil Köyünde bu oran %95, Turban Yalova Termal Tesislerinde %80, Çelik Palas Termal Otel' de %60, Kervansaray Termal Otel' de %50 ve Oruçoğlu Thermal

Resort' de %25' dir. Diğer tesislerde ise %2-5 arasında gerçekleşmektedir. Tesislerde 1 hafta yapılan konaklamaların oransal dağılımı ise, Gönen Kaplıcaları ve Oruçoğlu Thermal Resort' de %60, Termal Yeni Otel'de %45, Turban Yalova Termal ve Çelik Palas Otelinde %20 iken diğer tesislerde bu oran %3-10 arasında olmaktadır.

3 hafta ve üstü konaklamaların en fazla yapıldığı tesis %65 ile Balçova Termal tesisleri olup onu %30 ile Kervansaray Termal Otel izlemektedir. Diğer tesislerde ise bu oran oldukça düşük kalmaktadır. 2 hafta süreli yapılan konaklamaların en yoğun olduğu tesis %40 ile Termal Yeni Otel ve ardından %30 ile Gönen Kaplıcaları ve %20 ile de Balçova Termal Tesisleri.'dir. Diğer tesislerde ise bu süredeki kalış oranının %10 ve altında gerçekleştiği görülmektedir.

Bu bilgiler ışığında kısa süreli konaklamaların fazla olmasında tesislerin buldukları konumların etkili olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle şehir merkezlerinde bulunan veya İstanbul gibi bir mega kente yakın olan termal tesislerde rekreatif amaçlı olarak gerçekleştirilen termal turizm hareketleri sonunda kısa süreli konaklamalar daha fazla olabilmektedir. Turban Yalova Termal Tesisleri buna iyi bir örnek olmaktadır.

Diğer taraftan öncelikle sağlık amaçlı yapılan termal turizm hareketlerinde konaklamaların daha uzun süreli olduğunu dolayısıyla modern termal merkezlerinde bu tür konaklamaların daha fazla olduğunu görebiliriz. Bu duruma ise iyi bir örnek olarak modern anlamda faaliyet gösteren Balçova Termal Tesislerini gösterebiliriz. Burada 3 hafta ve üstü konaklamalar %65 gibi büyük bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Sonuçta modern termal turizm tesislerindeki konaklamaların uzun süreli olduğu söylenebilir.

Soru 12 : İşletmenize sürekli gelen müşterilerinizin toplam müşteriler içindeki oranı nedir?

TABLO 17. İNCELENEN TESİSLERDE SÜREKLİ MÜŞTERİLERİN TOPLAM MÜŞTERİLER İÇİNDEKİ ORANI (%)

Tesisler	1	2	3	4	5	6	7	8
Sürekli Müşterilerin Oranı	40	60	40	20	15	--	5	25

Anketin uygulandığı tesislerden Hierapolis Tatil Köyünde sürekli gelen müşterilerin olmadığı belirtilmiştir. Diğer tesislere ise sürekli gelen müşterilerin oranları, Balçova Termal Tesislerinde %60, Oruçoğlu Thermal Resort ve Gönen Kaplıcalarında %40, Çelik Palas Otelinde %25, Kervansaray Termal Otelde %15 ve Turban Yalova Termal Tesislerinde ise %5 olarak ifade edilmiştir.

Çalışmanın teori kısmında da belirtildiği gibi, termal turizmine katılanların sağlıklarına kavuşup memnun olarak tesislerden ayrıldıklarında tekrar bu tesisleri tercih ettikleri şeklindeki görüşler bu sonuçlarla desteklenmiş olmaktadır. Müşterilerine kaliteli hizmet sunan modern termal kür merkezlerine sürekli gelen müşterilerin oranının daha da arttığı görülmektedir.

Soru 13 : Müşterilerinize uygulanan tedavi programları ile ilgili bilgiler kayıt ediliyor mu ?

Anketin uygulandığı işletmelerden Turban Yalova Termal Tesisleri, Çelik Palas Oteli, Hierapolis Tatil Köyü bu soruya “hayır” şeklinde yanıt verirken, diğer tesisler “evet” cevabını vermişlerdir. Olumsuz yanıt veren işletmelerin kür merkezi birimlerinin olmaması yanında uzman sağlık personelinin de çok yetersiz olduğu görülmektedir. Olumlu yanıt veren işletmeler ise uzman personel gözetiminde müşterilerine çeşitli tedavi programları tatbik etmekte ve bunların sonuçlarını kaydetmektedirler.

Soru 14 : Giderleri bağlı buldukları sosyal güvenlik birimleri tarafından karşılanan müşterilerin toplam müşteriler içindeki oranı nedir ?

Sosyal termalizm olayının uygulama yapılan tesislerde ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini görmek amacıyla hazırlanan bu soruya verilen yanıtlar şöyledir ; Hierapolis Tatil Köyü ve Termal Yeni Otele, giderleri sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılanan müşterilerin gelmediği görülmüştür. Diğer tesislerdeki bu müşterilerin oranları Çelik Palas Oteli %40, Kervansaray Termal Otel %15, Oruçoğlu Thermal Resort %10, Gönen Kaplıcaları %10, Turban Yalova Termalde ise %2 olarak belirlenmiştir.

Balçova Termal Tesislerinde ise bu müşteriler için bir oran belirtilmemiş olup, giderleri sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanan yabancı müşterilerin giderlerinin %100'ünün bu kurumlarca karşılandığı, yerli müşterilerin ise Emekli Sandığı tarafından ancak banyonun %30 'unun karşılandığı belirtilmiştir.

Elde edilen sonuçlardan da görüldüğü gibi ülkemizde sosyal termalizm olayı son derece sınırlı kalmaktadır. Yabancı ülke vatandaşlarının tüm giderleri bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanırken bizde ise sadece banyo ve tedavi giderlerinin bir kısmı sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanmakta bu da yerli turizm talebini niteliksiz tesislere yöneltmektedir.

Soru 15 : İşletmenize gelen termal turist tiplerini belirtiniz ?

TABLO 18. İNCELENEN TESİSLERE GELEN TERMAL TURİST TİPLERİ

Termal Turist Tipleri / Tesisler	1	2	3	4	5	6	7	8
Tedavi amacıyla gelenler	80	70	75	80	80	5	60	20
Fiziki-ruhsal sağlıklarını koruyup geliştirme amacıyla gelenler	15	10	10	10	15	--	15	60
Tatil amaçlı (eğlence, dinlence, spor) gelip kür yapanlar	3	10	5	5	3	70	15	15
Rekreatif amaçlı gelen günübirlikçiler	2	10	10	5	2	25	10	5

Anket uygulanan termal tesislere gelen müşteri tiplerine baktığımızda; tedavi amacıyla gelenlerin Oruçoğlu Termal Resort, Kervansaray Termal Otel ve Termal Yeni Otelde %80, Gönen Kaplıcalarında %75, Balçova Termal Tesislerinde %70, Yalova Termal Tesisleri' nde %60, Çelik Palas Otelinde %20 ve Hierapolis Tatil Köyünde ise %5' lik bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Fiziksel ve ruhsal sağlıklarını koruma ve geliştirme amacıyla gelenlerin tesislerdeki oranının Çelik Palas Otelinde %60 olduğu ve diğer tesislerde ise %10-15 arasında değiştiği görülmektedir. Tatil amaçlı gelip kür yapanların tesislerdeki oranının Hierapolis Tatil Köyünde %70 olduğu, diğer tesislerde ise %3-15 arasında değiştiği belirtilmiştir. Rekreatif amaçlı faaliyetlerden yararlanmak isteyen günübirlikçilerin oranı ise Hierapolis Tatil Köyünde %25 iken, diğer tesislerde %2-10 arasında gösterilmiştir.

İşletmelerdeki termal turist tiplerinin belirlenmesine yönelik olan bu sorudan elde edilen bilgiler termal tesislere gelen turistlerin öncelikle hastalıktan kurtulma (tedavi) amacıyla geldiklerini ortaya koymaktadır. Fiziksel ve ruhsal sağlıklarını geliştirme amacıyla gelenlerin, tatil amaçlı gelip kür yapanların ve rekreatif faaliyetlerden faydalanmak isteyen günübirlikçilerin ise tesislerdeki oranının düşük olduğu görülmektedir.

Soru 16 : İşletmenizi tercih eden müşterilerizin bu seçiminde etkili olan faktörlerin dercelerini gösteriniz ?

TABLO 19. İNCELENEN TESİSLERDE MÜŞTERİLERİN İŞLETMEYİ TERCİH SEBEBLERİ

<u>Etkenlik Faktörleri</u>	<u>Çok Etkili</u>	<u>Etkili</u>	<u>Kısmen Etkili</u>	<u>Etkisiz</u>
Termal kaynağın özelliği	6	2	-	-
Doktor tavsiyesi	1	4	2	1
İşletmenin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri	1	7	-	-
Daha önce konaklayanların tavsiyeleri	4	3	-	1
İşletmenin imajı	3	5	-	-
Aynı standartlarda hizmet verecek tesislerin olmayışı yada az oluşu	1	2	5	-
Altyapı (Ulaştırma, iletişim v.b.)	-	6	1	1
İşletmenin fiyat politikası	2	6	-	-
Müşterilerin gelenek, görenek, tutum ve inançları	1	3	3	1
Yaşam tarzı ve sosyal statü	1	2	4	1
Yaş	1	2	3	2
Cinsiyet	-	1	1	6
Eğitim ve kültürü	1	3	3	2

Uygulama yapılan tesislerde müşterilerin bu tesisleri tercih sebebi olarak en etkili faktörlerin başında 6 tesis için termal kaynağın özelliği , 4 tesis için daha önce konaklayanların tavsiyeleri gelmektedir. 6 işletme cinsiyeti etkisiz bir faktör olarak ilk sırada belirtmişlerdir. Diğer faktörlerin etkenlik dereceleri Tablo 19 ' da görülmektedir.

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesislerindeki yan hizmet üniteleri, tesis numaralarına göre Tablo 21'de belirtilmiştir. Burada Kervansaray Termal Otel ve Yalova Termal Otel dışındaki işletmelerde yukarıda belirtilen hemen her faaliyetin olduğu görülmektedir. Bu durum tesise gelen müşterilere sunulabilecek rekreatif faaliyetlerin çeşitliliği açısından önemlidir.

Soru 19 : İşletmenizdeki konaklama birimi ve tedavi hizmetlerinin yanında sunulabilen rekreasyon hizmetlerini belirtiniz ?

TABLO 22. İNCELENEN İŞLETMELERDEKİ REKREASYON HİZMETLERİ

Yan hizmet üniteleri / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
Kültür, sanat ve folklor gösterilerini izleme.		x						x
Çevre ve doğa gezileri.	x	x	x		x			x
Yöre halkının örf -adet ve yaşam tarzlarını öğrenme.		x						
Kumda (havuzda) güneşlenme, yüzme.	x	x	x		x	x	x	x
Yöreye özgü faaliyetlere (el sanatları, festival v.b.) özel ilgi ve aktif katılım.		x			x			
Tarihi, arkeolojik değerleri ve kutsal yerleri ziyaret etme.	x	x	x		x	x		
Alış-veriş yapmak (hediyelik eşya, deri, halı v.b.).	x	x	x		x			x
Çeşitli animasyon faaliyetlerine (eğlence, spor v.b.) pasif veya aktif katılım.	x	x	x	x		x		

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesislerindeki rekreasyon hizmetlerinin dağılımı Tablo 22' de belirtilmiştir. Burada Balçova Termal Tesislerinin belirtilen her rekreasyon faaliyetine sahip olduğu, en az rekreasyon faaliyetinin ise Yalova Termal Tesislerinde olduğu görülmektedir. .

Soru 20 : Modern kür merkezlerinde sunulan hizmetlerden işletmenizde uygulananları belirtiniz ?

Modern termal kür merkezlerinde olması gereken hizmet standartlarının inceleme yaptığımız tesislerde ne ölçüde bulunduğu tesbiti amacıyla hazırlanan bu sorudan alınan cevaplara göre ; modern anlamda hizmet veren en gelişmiş kür merkezi Oruçoğlu Thermal Resort' de bulunmaktadır. Bu tesisde çağdaş bir kür merkezinde olması gereken hemen hemen tüm hizmetlerin bulunduğu belirlenmiştir. Bu hizmet birimleri şunlardır ;

A) Fizik Tedavi Üniteleri

1. Mekanoterapi üniteleri
2. Elektro-fizik tedavi üniteleri
3. Işınli fizik tedavi (aktinoterapi)
4. Solaryum

B) Balneoterapi Üniteleri

1. Duşla masaj
2. Çamur banyoso

C) Hidroterapi (tatlı su tedavisi)

D) Diğer Hizmetler

1. Cilt bakımı ve güzellik üniteleri
2. Yosun ve bitkilerle maske uygulamaları
3. Aromaterapi
4. Zayıflama ve diyet programları
5. Akupunktur ve bio-enerji üniteleri
6. Psikoterapi ve rehabilitasyon ünitesi
7. Üroloji (böbrek taşı kırma ve terapi merkezi)

Balçova Termal Tesisleri, Gönen Kaplıcaları, Kervansaray Termal Otel ve Termal Yeni Otel' deki kür merkezlerinde de modern anlamda hizmet veren birimler bulunmaktadır. Buna karşın Turban Yalova Termal Tesisleri, Çelik Palas Oteli ve Hierapolis Tatil Köyünde ise kür merkezi birimlerinin olmadığı, dolayısıyla modern termal kür merkezlerinde uzman hekimler nazaretinde verilen hizmetlerden yoksun oldukları görülmüştür.

Soru 21 : İşletmenizde pazarlama departmanı varmı ?

Uygulama yapılan tesisler içinde Termal Yeni Otel, Oruçoğlu Thermal Resort ve Kervansaray Termal Otel' de pazarlama departmanının olmadığı diğer tesislerde ise bulunduğu belirlenmiştir.

Soru 22 : Rezervasyonlarda, dağıtım kanallarından hangisi ya da hangilerini kullanıyorsunuz?

TABLO 23. İNCELENEN İŞLETMELERDEKİ REZERVASYON DAĞITIM KANALLARI

Rezervasyon Dağıtım Kanalları / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
Doğrudan	x	x	x	x	x		x	
Seyahat Acentaları	x	x	x	x	x	x		x
Tur Operatörleri		x	x		x			
Diğer Ülkelerdeki Sağlık Bakanlıkları, Hasta dernekleri vb.		x						

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesisinin kullandığı rezervasyon dağıtım kanalları Tablo 23' de görülmektedir. Burada işletmelerin çoğu doğrudan ve seyahat acentaları tarafından yapılan dağıtım kanallarını kullanmaktadırlar.

Soru 23 : İşletmenizin fiyat politikası nedir ?

TABLO 24. İNCELENEN İŞLETMELERDE UYGULANAN FİYAT POLİTİKALARI

Fiyat Politikaları / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
Maliyet + Kar durumuna göre fiyat tesbiti	x			x	x		x	x
Sezonluk fiyat tesbiti	x	x			x			x
Talebin durumuna göre fiyat tesbiti			x		x			
İşletmeler arasındaki rekabete göre			x			x		
Diğer								

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesislerindeki fiyat politikaları Tablo 24' de görülmektedir. Buna göre işletmeler öncelikle maliyet-kar durumuna göre ve sezonluk fiyat uygulamalarını tercih etmektedirler.

Soru 24 : İşletmenizde uyguladığınız satış geliştirme - promosyon faaliyetleri nelerdir ?

TABLO 25. İNCELENEN İŞLETMELERDE UYGULANAN SATIŞ GELİŞTİRME-PROMOSYON FAALİYETLERİ

Satış geliştirme ve promosyon faaliyetleri / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
Seyahat acentaları için seminerler	x					x		
Hekimlere yönelik seminerler	x							
Tur operatörlerinin kataloglarında yer alma	x	x	x	x		x		
Fuar ve sergilere katılma		x		x				x
Yabancı basın ve seyahat acentalarını davet ederek kaynakta bilgi verme		x	x	x	x	x		
Yerel yönetimler ve seyahat acentalarıyla ortaklaşa yapılan tanıtım faaliyetleri		x	x			x	x	

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesisinin uyguladığı satış geliştirme - promosyon faaliyetleri Tablo 25' de görülmektedir. Burada işletmeler en çok tur operatörlerinin kataloglarında yer alma, yabancı basın ve acentaları davet edip kaynakta bilgi verme ve yerel yönetimler ve seyahat acentalarının ortaklaşa yaptıkları tanıtımlar şeklindeki satış geliştirme - promosyon faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler.

Soru 25 : Hangi tür reklam faaliyetlerinden yararlanıyorsunuz ?

TABLO 26. İNCELENEN İŞLETMELERDE UYGULANAN REKLAM FAALİYETLERİ

Reklam Faaliyetleri / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
T.V. ve radyo aracılığı ile kitlesel reklam	x	x	x	x				x
Günlük gazetede ilan	x	x		x		x		x
Haftalık dergilerde reklam	x			x				
Müşteri, acenta, yerli-yabancı sağlık kuruluşları ve hekimlere broşür gönderme	x	x	x	x	x			x
Mesleki (turizm, tıp, ulaştırma) yayın organlarında reklam	x	x		x				
Broşür, bülten, afiş ve kataloglarda yer alma	x	x		x	x	x	x	x

Araştırma yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesisinde uygulanan reklam faaliyetleri Tablo 26' da görülmektedir. Buna göre işletmelerin en çok tercih ettikleri reklam faaliyetleri ; broşür, bülten, afiş ve katoloklarda yer alma, TV ve radyo ile kitlesel reklam, çeşitli acenta, müşteri ve hekimlere broşür göndermedir.

Soru 26 : Termal turizm, kür merkezleri ve rekreasyon konularında uzmanlık düzeyinde danışmanlık hizmetinden yararlandığınız kurum-kuruluşlar varsa belirtiniz ?

Uygulama yapılan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli sekiz adet termal turizm tesislerinin hiçbirinin termal turizm, kür merkezleri ve rekreasyon konularında uzmanlık düzeyinde danışmanlık hizmetinden yararlanmadığı görülmüştür.

Soru 27 : İşletmenizin karşılaştığı sorunları önem derecesine göre 1, 2, 3... şeklinde sıralayınız.

TABLO 27. İNCELENEN İŞLETMELERDE KARŞILAŞILAN SORUNLARIN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

İşletmelerin karşılaştığı sorunlar/Tesis No	Verilen yanıtların toplam puanı								Toplam puan	yüzde (%)
	8	7	6	5	4	3	2	1		
Alt yapı			1	1			1		13	7.6
Nitelikli eleman	1	2	1		1	1			35	20.6
Talep yetersizliği		1	1						13	7.6
Kapasite yetersizliği	3	2				1			41	24.2
Yasal sınırlamalar			2	1			1		19	11.2
Yabancı pazarlara girme güçlüğü ve tanıtım eksikliği	3		1						30	17.6
Kredi kaynaklarının az oluşu		1			1				11	6.5
Diğer	1								8	4.7
TOPLAM	8	6	6	2	2	2	2		170	100.0

NOT : Tabloda işletmelerin karşılaştığı sorunları önem derecelerine göre belirtmek için 1' den 8' e kadar katsayılar kullanılmış olup 1. dercede önemli olan sorun 8 ile en az dercede önemli olan sorun 1 ile çarpılmıştır. Sonuçta sorunlar önem derecelerine göre yüzde olarak ifade edilmiştir.

Tablo 27' de görüldüğü gibi işletmelerin karşılaştığı en önemli sorun, %24.2 ile kapasite yetersizliğidir. Bunu %20.6 ile nitelikli eleman sorunu, %17.6 ile yabancı pazarlara

girme ve tanıtım eksikliği takip etmektedir. %4.7 ile belirtilmiş olan diğer sorunlar içinde Oruçoğlu Thermal Resort' da tatlı su yetersizliği ifade edilmiştir.

Soru 28 : İşletmenizde termal su müşteri odalarına (banyolara) veriliyor mu ?

TABLO 28. İNCELENEN İŞLETMELERDEKİ TERMAL SUYUN ODALARA DAĞILIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Termal su odalara veriliyor mu? / Tesis No	1	2	3	4	5	6	7	8
Evet	x	x	x		x			
Hayır				x		x	x	x

Modern termal turizm tesislerindeki Avrupa Standartları ilgili teorik bölümde açıklanırken termal suyun müşteri odalarına verilmemesi durumu da standartlar içinde belirtilmiştir. Bu durum göz önüne alındığında Tablo 28' de uygulama yapılan 8 tesisimizin 4' ünde müşteri odalarına termal suyun verildiği görülmektedir. Tablodan da görülebileceği gibi termal suyun odalara verildiği tesisler ülkemizin en modern termal tesisleridir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemiz termal turizm için gerekli olan kaynakların zenginliği ve üstün nitelikli olması açısından şanslı konumdadır. Bu olumlu şartlara rağmen ülke turizmine büyük bir dinamizm kazandırabilecek olan termal turizmimiz yeterince gelişmemiştir. Oysa ki bu turizm türü kongre, golf, rekreasyon, üçüncü yaş turizmi gibi diğer turizm türleriyle de kolayca entegre olabilecek bir yapıda olup, ülke turizmine büyük katkılar sağlayabilecek kapasitededir.

Yaptığımız çalışma termal turizmimizin rekreatif imkanlarla bütünleştirilebilmesine yönelik olmuştur. Rekreasyon olayı sağlık turizmi, dolayısıyla termalizmin için de büyük önem taşımaktadır. Fakat ülkemizde termal turizm arzımızın son derece kısıtlı olduğu göz önüne alındığında, rekreatif imkanların termalizm olayı içinde değerlendirilebilmesi, ancak termal turizm olayının gelişmesi ile mümkün olabilecektir. Rekreatif faaliyetlerin yoğun olarak sunulabildiği tesisler modern anlamda hizmet verebilen nitelikli tesislerdir. Bu nedenle çalışmamızın uygulama kısmı Turizm Bakanlığı'ndan belgeli olan ve modern anlamda hizmet verebilecek tesisler üzerinde yapılmıştır.

Tez çalışmasının uygulama bölümünde elde edilen sonuçlar genel olarak şu şekilde değerlendirilebilir; Turizm Bakanlığı'ndan belgeli 8 adet termal turizm işletmesinde yapılan anket çalışmasında, bu tesislerdeki toplam yatak kapasitesinin Türkiye genelinde Turizm Bakanlığı'ndan belgeli termal tesislerdeki toplam yatak arzının % 41.2' sini oluşturduğu görülmektedir. Bu durum elde edilen sonuçların termal turizminin Türkiye'deki genel durumu hakkında fikir vermesi açısından önemlidir. İşletmelerin kuruluş tarihlerine bakılarak hizmet kalitesi yüksek olan tesislerimizin 1980' li yıllardan sonra faaliyete geçmeye başladığı söylenebilir. Tesislerde çalışan personelle ilgili elde edilen sonuçlar şunlardır;

İşletmelerde çalışan toplam personelin % 88.6 gibi büyük bir oranı sürekli, % 11.4' ü ise geçici olarak istihdam edilmektedir. Personelin öğrenim durumlarında % 78.8' inin orta öğretim, % 22.2' sinin ise meslek yüksek okulu, yüksek okul ve fakülte mezunu olduğu görülmüştür. İlgili fakülte ve yüksek okullardan mezun olan sağlık personeli de yüksek öğretim kurumlarından mezun olanların içinde gösterilmiştir. Tesislerdeki toplam sağlık personeli sayısı 157 iken sadece Balçova Termal Tesisleri, Oruçoğlu Thermal Resort ve Kervansaray Termal Otel' de çalışan toplam sağlık personeli sayısı 139 olarak belirlenmiştir. Bu durum işletmelerin kür merkezlerinde sunulan hizmetlerin kalitesi ve çeşitliliğinin artması ile sağlık personeli sayılarının da arttığını göstermektedir. İşletmeler sağlık personeli ihtiyaçlarını % 55.6' lık bir oranla mevcut uzman personel tarafından düzenlenen eğitim

faaliyetleri ile, % 22.2' lik oranlarla da üniversitelerin ilgili bölümlerinden ve Devlet Hastaneleri v.b. kuruluşlar tarafından karşıladıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin üç yıllık doluluk oranlarının (1993-1995) genel ortalaması, % 69 oda ve % 67 yatak olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç termal tesislerin yıllık doluluk oranlarının yüksek olduğu görüşünü desteklemektedir. Tesislere gelen müşterilerin milliyetlerine göre dağılımında, 5 tesisin % 60 ve üzerindeki oranlarda yerli müşterilere, Kervansaray Termal Otel % 50, Balçova Termal Tesisleri % 75 ve Hierapolis Tatil Köyü' nün ise % 95 gibi yüksek oranlarda yabancı turistlere hizmet ettiği görülmektedir. Sonuç olarak tesislerimiz ağırlıklı olarak iç turizme hizmet vermektedir. Müşterilerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında, 35-64 yaş grubunun tesislerdeki genel ortalamasının ilk sırada yer alması 3. yaş turizminin, termal turizm için önemli bir talep oluşturduğunu göstermektedir.

Müşterilerin tesislerde kalış süreleri şu şekilde gerçekleşmiştir; Sağlıklarına yeniden kavuşmak amacıyla kür programlarından yararlanmak için tesislere gelen müşterilerin kalış süreleri 21 gün olarak belirlenmiştir. Bu durum modern kür merkezi birimlerine ve uzman personele sahip olan Balçova Termal Tesislerinde görülmektedir. Özellikle yabancı müşterilere hizmet veren bu tesislerimizdeki 21 gün ve üstü yapılan konaklamaların % 65 gibi yüksek bir oranda olduğu belirlenmiştir. Diğer modern bir tesisimiz olan Oruçoğlu Thermal Resort' de 21 gün ve üstü konaklamaların % 5 gibi düşük bir oranda olması dikkat çekicidir. Bu tesisimizde en uzun konaklama süresi % 60 ile 1 hafta süreli olarak yapılmaktadır. % 95 oranında iç turizme hitap eden bu tesisimizde 21 gün uygulanması gereken kür programlarına katılanların sayısının az olduğu görülmektedir. Hafta sonu ve gününbirlikçiler Hierapolis Tatil Köyü % 95, Turban Yalova Termal % 80 ve Çelik Palas Otel'i' nden % 60 gibi yüksek oranlarda yararlanmaktadırlar. Bu durumun gerçekleşmesinde tesislerin büyük şehirlere yakın olması, dolayısıyla müşterilerin kısa süreli tatil ve rekreatif amaçlı olarak bu tesislerden yararlanmak istemeleri etkili olmaktadır Genel olarak termal turizm işletmelerinde konaklamaların uzun süreli olduğu söylenebilir.

İşletmelere sürekli gelen müşterilerin toplam müşteriler içindeki oranı, Balçova Termal Tesislerinde % 60, Oruçoğlu Thermal Resort ve Gönen Kaplıcalarında % 40 olarak belirlenmiştir. Diğer tesislerde bu oran oldukça düşüktür. Burada tesislerdeki hizmet kalitesinin artmasıyla müşterilerin tekrar aynı tesise gelme isteği arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu görebiliriz. Kür merkezi birimleri olan tesislerde müşterilere uygulanan kür programları ile ilgili bilgilerin kayıt edildiği, diğerlerinde ise böyle bir uygulamanın yapılmadığı görülmüştür. Tedavi giderleri sosyal güvenlik kurumlarınca karşılanan müşteri oranlarının en yüksek olduğu tesis % 40 ile Çelik Palas Otel ve % 15 ile Kervansaray Termal Otel olarak belirtilmiştir. Diğer tesislerde ise bu oranın % 10 ve altında olduğu

öğrenilmiştir. Balçova Termal Tesislerinde bu oran belirtilmemiş fakat yabancı müşterilerin tedavi giderlerinin % 100' ünün bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumlarınca ödendiği ifade edilmiştir.

İşletmelere gelen termal turist tipleri içinde kür merkezi birimleri olan tesisler içinde ilk sırayı tedavi amacıyla gelen müşterilerin oluşturduğu, buna karşın uzman hekimlerin nezaretinde kür programlarının uygulanmadığı işletmelere ise yoğun olarak tatil, rekreatif amaçlı müşterilerin geldiği görülmüştür. Müşterilerin işletmeleri tercih etmelerindeki en etkili faktörlerin termal kaynağın özelliği, daha önce konaklayanların tavsiyeleri, işletmelerin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, alt yapı ve işletmenin fiyat politikası olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin çevresinde bulunan dağ, yayla, ören yerleri, milli park gibi çekim yerleri açısından genelde iyi konumda olduğu söylenebilir. Bu termal turizm içinde rekreatif faaliyetlerin yapılabilmesini olumlu yönde etkileyen bir durumdur. Yine işletmelerde bulunan eğlence yerleri, spor tesisleri gibi yan hizmet üniteleri genelde yeterli sayılabilecek düzeydedir. Fakat müşterilere sunulan rekreasyon hizmetlerinin bir kaç tesis dışında yeterli olmadığı görülmüştür. Modern bir kür merkezinde olması gereken donanımlar açısından Oruçoğlu Thermal Resort ve Balçova Termal Tesislerinde hemen herünün bulunduğu diğer tesislerde ise yeterli sayılabilecek seviyede olduğu fakat Turban Yalova Termal, Çelik Palas Oteli ve Hierapolis Tatil Köyü' nde ise kür merkezi birimlerinin olmadığı belirtilmiştir.

İncelenen işletmelerin 3' ü pazarlama departmanına sahip iken diğerlerinde pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin halkla ilişkiler müdürü, otel müdürü v.b. yönetim kademelerince gerçekleştirildiği görülmüştür. İşletmelerin genelde seyahat acentaları ve doğrudan rezervasyon şeklindeki dağıtım kanallarını tercih ettiği, en çok yerli ve yabancı seyahat acentalarına bilgi verme, kataloglarında yer alma gibi satış geliştirme ve promosyon faaliyetlerini gerçekleştirdiği, t.v., radyo, gazete, dergi aracılığıyla kitlesel reklam, broşür, afiş, bülten v.b. reklam faaliyetlerini uyguladıkları görülmüştür. İşletmeler uyguladıkları fiyat politikalarında öncelikle maliyet+kar ve sezonluk fiyat tesbiti yöntemlerini kullanmaktadırlar.

İşletmeler termal turizmi, kür merkezleri, rekreasyon gibi konularda uzmanlık düzeyinde bir danışmanlık hizmetinden yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin karşılaştıkları sorunlar önem derecesine göre; kapasite yetersizliği % 24.2, nitelikli eleman % 20.6, yabancı pazarlara girme güçlüğü ve tanıtım eksikliği % 17.6 şeklinde belirtilmiştir.

Anket uygulanan işletmelerin 6' sında ısınma ve kullanım amaçlı jeotermal su kullanımının tamolarak uygulandığı, termal turizm ürününün çeşitlendirilmesiyle sezonun uzatılması, rekreatif faaliyetler için gerekli tesis ve imkanlarla bütünleşme gibi uygulamaları tesislerin yarısının yaptığı, diğerlerinin ise kısmen uyguladığı ya da uygulamadığı

görülmüştür. Ayrıca 4 tesiste termal suyun direkt olarak müşteri odalarına (banyolara) verildiği ifade edilmiştir.

Anket sonuçlarının genel olarak değerlendirilmesinden sonra ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri şu şekilde belirtilebilir; İncelenen tesislerden bir kaçı dışında diğerlerinin modern termal turizm işletmeciliğinden uzak olarak faaliyet gösterdikleri söylenebilir. Ülkemizde en gelişmiş termal tesislerimizde dahi rekreatif imkanlarla tam bir bütünleşme sağlanamamıştır. Ülkemizdeki termal turizminin günümüz koşullarında öncelikle belirtilmesi gereken önemli sorunları arasında termal turizm arzının az olması gelmektedir. Mevcut tesislerin de çok azı nitelikli olup modern anlamda faaliyet gösteren tesis sayısı çok azdır. Bu sorun dış turizme açılmamıza ve sosyal termalizm olayının sağlıklı bir şekilde gelişmesine engel olmaktadır.

Mevcut tesisler ancak yoğun iç talebi karşılamaya çalışmakta dolayısıyla sosyal termalizmden yararlanmak isteyenler niteliksiz tesislere yönelmektedirler. Bu durum toplum sağlığı açısından da olumsuz durumlar yaratmaktadır. Uygulama yapılan tesislerde sosyal termalizm amacıyla gelenlerin oranının düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca sosyal güvenlik kurumları tarafından yapılan masrafların az bir kısmı ödenmektedir. Bu şartlar altında sosyal termalizm olayının gelişmesi oldukça zor olmaktadır. Buna karşın Balçova Termal Tesisleri' ne gelen Norveç' li turistlerin masraflarının %100' ü sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılanabilmektedir.

Ülkemizde rekreatif amaçlı termal kür merkezlerinin gelişebilmesi için öncelikle yapılması gereken, nitelikli tesislerin yapılmasını ve işletilmesini sağlamaktır. Tesislerin yapılmasında özel sektörün termal turizm işletmeciliğine öncelikle girmesi gerekmektedir. Boşa akıp giden kaynaklarımız bir an önce değerlendirilmeli ve ülkemize gelen turizm gelirlerimiz arttırılmalıdır. Bu konuda Turizm Bakanlığı gerekli kolaylıkları sağlamalı ve özel sektörü termal turizm işletmeciliğinin içine çekmeye çalışmalıdır. Tesislerin yapılmasının yanında mevcutlarının iyileştirilmesi ve çağın gereklerine göre donatılarak modern anlamda işletilmesi gerekmektedir.

Buradaki diğer önemli bir husus özellikle termal turizmimiz için büyük bir potansiyel olan üçüncü yaş grubudur. Avrupa' da ve Dünya' da nüfus giderek yaşlanmakta ve üçüncü yaş grubuna dahil olan kişilerin sayıları giderek artmaktadır. Bu durum ülkemiz için önemli bir pazar yaratmaktadır. Avrupa' da termal turizmden çok büyük gelirler elde eden ülkeleri göz önüne alarak kendimizi yoğun iç taleple birlikte, yoğun dış turizm talebine de hazırlamamız kaçınılmaz olmaktadır.

Termal turizm tesislerimizdeki hizmet standartlarının arttırılması için öncelikle uzman personelin yetiştirilmesi konularında gerekli çalışmalar yapılmalı, bu alanlarda eğitim veren ilgili bölümler Üniversitelerimizde kurulmalıdır. Gelişen teknoloji ile birlikte termal turizm alanında meydana gelen değişiklikler yakından takip edilmelidir.

Turizm Bakanlığı tarafından termal turizmi ile ilgili yürütülen projelerin gerçekleştirilmesinde ilgili kurum ve kuruluşlarla gerekli yardım ve koordinasyon sağlanmalıdır. Termal turizm konusunda gerekli tanıtım faaliyetleri de yapılmalı, bu iş sadece devlete bırakılmadan ilgili kişi ve kurumlarında desteğiyle sürdürülmelidir. Termal turizm yatırımlarının yapılmasında öncelikle sağlığı tedavi amacıyla ilgili birimler oluşturulmalı fakat bu tesisler rekreasyon imkanlarıyla donatılmalıdır. Böylece sadece hasta kişiler değil sağlıklarını korumak ve geliştirmek amacıyla olan sağlıklı kişiler de bu tesislerden rahatca faydalanma imkanı bulacaklardır. Termal turizm olayının planlı bir şekilde geliştirilip, iç taleple birlikte dış talebe de cevap vermeye başlamasıyla ülke turizmimizin bundan büyük fayda sağlayacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

1. Aslan, Zeynep. " Türkiye'deki Termal Turizmi Arz ve Talebi ", Turizm Yıllığı 1993, T.C. Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ağustos 1993
2. Aygen, Temuçin. "Şifalı Sular ve Speleoterapi", Türsab Dergisi, Temmuz 1990, Sayı.93
3. Aygen, Temuçin. " Türkiye Modern Termal Tesislere Kavuşuyor " , Avrupa Postası , Avrupa Havayolları Yayın Organı , 1995 / I
4. Birleşmiş Milletler İstatistikleri, 1990
5. Çavuş, Şenol. " Termal Turizmi ve Sandıklı Termal Turizm Potansiyeli ", Turizm Yıllığı 1994, T.C. Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Haziran 1994
6. Çoruh, Selahattin. "Şifalı Sularımız ve Tıbbi Turizm Sorunumuz", Turizm Yıllığı 1986, T.C. Turizm Bankası A.Ş., Ankara, 1986
7. Badelon, Bernard F. "Deniz Tedavisi", Fransız-Türk Turizmi Geliştirme Kolokiyumu, Düzenleyen; A.C.T.I.M., Teknik, Sınai ve İktisadi İşbirliği Kurumu Türkiye'deki Fransız Ticaret Müşavirliği, İstanbul,1990
8. Bayer, Zekai. Turizme Giriş, İşletme Fakültesi Yayını, No : 253, İstanbul, 1992
9. Burkart, J.A. - Medlik, S. Tourism Past, Present and Future, William Heinemann Ltd, London, 1980
10. Boyacı, Cemil ve Diğerleri, " Antalya Yöresine Gelen Turistlerin Profilini Belirleme Araştırması ", Anatolia, Dergisi, Yıl.7, Sayı.1-2, Mart-Haziran 1996
11. Congress Report, " From Traditional Spa Tourism To Modern Forms of Health Tourism", Journal of Travel Research, Vol.28, Num.3, Winter 1990
12. Çekirge, Nevin. "Kaplıca Mimarlığı ve Kaplıcalarımız ", Anatolia, Yıl.2, Sayı.17-18, Mayıs-Haziran 1991
13. Çekirge, Nevin. Kaplıcalardaki Kür ve Rekreasyon Birimlerinin Planlanması ve Tasarımı İçin Bir Metod: Türkiye'ye Yönelik Bir Uygulama, Kent Matbaası, Ankara, 1982
14. Dinçer, (İstanbullu) Füsun. " Turizm ve Turist Tanımlarındaki Gelişmeler ", Turizm Yıllığı 1993, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ağustos 1993
15. Durukal, Haluk. "Şifalı Sularımız Artık Boşa Akmayacak mı?", Turizm Dünyası Dergisi, Yıl.5, Sayı 42, Mart 1993
16. Ebrard, Guy. "Fransa'da Kaplıca İşletmeciliği", Fransız-Türk Turizmi Geliştirme Kolokiyumu, Düzenleyen;A.C.T.I.M., Teknik, Sınai ve İktisadi İşbirliği Kurumu Türkiye'deki Fransız Ticaret Müşavirliği İstanbul, 1990
17. Ersoy, Abdi. " Şifalı Sular " , Skylife Dergisi, Yıl.11 , Sayı.127 , Kasım 1993
18. Gee, Chuck Y. Resort Development and Management, Copyright By the Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1981

19. Goodrich, Jonathan N. "Socialist Cuba : A Study of Health Tourism", Journal Of Travel Research, V. 32, N. 1, Summer 1993
20. Gökdeniz, Ayhan. " Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi ve Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizminin Yapısal Analizi ve Geliştirilmesi Örnek Bir Uygulama ", Basılmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 1994
21. Hacıoğlu, Necdet. Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, Teksir, Balıkesir, 1989
22. Hazar, Atilla. Konaklama Tesislerinde Animasyon Hizmetlerinin Yönetimi, Turizmi Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, 1993
23. "Her Derde Deva Kaplıca ve Termallerimiz " İpek Yolu Dergisi ,Turizm Bakanlığı Yayın Organı , Sayı.2 , Kış 1993
24. Himmetoğlu, Bülent A. "Leadership in Recreation: Its Role and Importance", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, 1.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992
25. Holdsworth, Bill. " Budapeşte'de Hamam Keyfi ", Skylife Dergisi , Yıl.12, Sayı.140, 1994
26. Kahraman, Nüzhet. " Sağlık Turizmi Kapsamında Kaplıcalarımızın Yeri ve Önemi ", Anatolia Dergisi, Yıl.2, Sayı.15-16, Mart-Nisan 1991
27. Kahraman, Nüzhet. Türkiye'de Sağlık Turizmi, T.C. Turizm Bankası A.Ş. Matbaası, Ankara, 1978
28. Karagülle, M. Zeki. " Kür Merkezleri", Söyleşi, Amfora Dergisi, Yıl.1, Sayı.2, Temmuz 1992
29. Kaya, Bayram. Türkiye Termal Turizmi, Arz Potansiyeli ve Öngörülen Yatırımları, Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1983
30. Kozak, Nazmi. " Termal Turizm İşletmeciliği ve Önemi " , Anatolia Dergisi , Yıl.3 , Sayı.29 - 30 , Mayıs - Haziran 1992
31. "Kurşun Madeninde Astım Tedavisi", Takvim Gazetesi, 23.02.1996
32. Leisure - Recreation - Tourism, Editions AIEST, Vol.22, Switzerland, 1981
33. Mannell, Roger C. - Seppo E. Iso-Ahola, " Psychological Nature of Leisure and Tourism Experience. ", Annals of Tourism Research, Pergamon Press Ltd. Vol.14,Num.3, New York, 1987
34. Martin, Bill - Mason, Sandra " Boş Zamanların Değerlendirilmesi Açısından Geleceğin Turizmi ve Toplumsal Yönelişler ", Çev. Uğur Demiray, Anatolia Dergisi, Yıl. 1, Sayı. 5, Mayıs 1990
35. Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi Tıp Sözlüğü, Cilt No. 12, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1993
36. Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi Tedavi Önerileri, Cilt No.9, Ana Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1993

37. Mertoğlu, Orhan - Mertoğlu, Fatih Murat " Uluslararası Standartlarda Kurulan Oruçoğlu Termal Resort Tesisleri Jeotermal Isıtma ve termal Su Sistemi " , Turizm Dünyası Dergisi , Yıl.5 , Sayı.42 , Mart 1993
38. Mieczkowski, Zbigniev. World Trends in and Recreation, the Canadian Geographer, 1981
39. Mill, Robert Christie - Morrison, Alastair M. The Tourism System, A Simon and Schuster Company, U.S.A., 1992
40. Milman, Ady - Pizam, Abraham " The U.S. Health Resort Industry From Therapy To Hedony ", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B. , Boğaziçi Üniversitesi Matbaası , İstanbul, 1992
41. Monteson, Patricia A. - Singer, Judith "Turn Your Spa Into a Winner, "The Cornell H.R.A. Quarterly, Vol..33, Num. 3 June 1992
42. Olalı, Hasan - Timur, Alp. Turizm Ekonomisi, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1988
43. Özel Projeler Turizm 1994, T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994
44. Özer, Nurten. " Türkiye Kaplıcaları " , Turizm Dünyası Dergisi " , Yıl.5 , Sayı.42 , Mart 1993
45. Özkan, Bülent ve Kaplan, Adnan. " İzmir Kuş Cennetinin Rekreatif Turizm Yönünden Önemi " , Turizm Yıllığı 1992, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, Ekim 1992
46. Özbek, Toros. " Dünya'da ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi", Anatolia Dergisi, Yıl.2, Sayı.17-18, Mayıs-Haziran 1991
47. Pehlivan, Yasemin. " Üçüncü Yaş Turizmi ve Türkiye Açısından Önemi " , Anatolia Dergisi, Yıl..4, Sayı.4, Temmuz- Ağustos 1993
48. Pınar, İge. "Turizmde Kaplıcaların Yeri ve Önemi", Amfora Dergisi, Yıl.1, Sayı.7, Aralık 1992
49. Resmi Gazete, 31.12.1993 Tarih ve 21805 Sayılı.
50. Sağcan, Mustafa. Rekreatif ve Turizm, Cumhuriyet Basımevi, 1986, İzmir
51. Sağcan, Mustafa. " Boş Zaman, Rekreatif ve Turizm", Turizm İşletmeciliği Dergisi, Yıl.2, Sayı.7-8, Aralık 1980-Mart 1981
52. "Sağlık Turizmi " , İpek Yolu Dergisi, T.C. Turizm Bakanlığı Yayın Organı , Sayı.4, 1994
53. Smith, Stephen L. J. - Godbey, Geoffrey C., " Leisure, Recreation And Tourism", Annals of Tourism Research, Pergamon Press Ltd, Vol.18, Num.1, New York, 1991
54. Stetic, Snezana "Health Tourism and Recreation-Reality and Perspectives", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992

55. Stein , Timoty J. - Dev, Chekitan S. - Tabacchi, Mary H. " Spas: Redifining the Market " , The Cornell H.R.A. Quartely , Vol.30, Num.4, February 1990
56. " Termal Turizme Destek ", Tatil Dergisi, Yıl.4, Sayı.22, Temmuz - Ağustos 1994
57. "Thermal-Tourism In Turkey", New Focus Turkey, Sayı 29, İstanbul, 1996
58. Timur, Alp ve Diğerleri, Ege Bölgesi Turizminin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri, ESİAD Yayınları, No.94/ESA-7, İzmir,1994
59. Topuzlu, Faik Küçük. " Turizm ve Rekreasyon Olgusunun Geleceği ", Anatolia Dergisi, Yıl.1, Sayı.8-9, Ağustos-Eylül 1990
60. Turizm Bakanlığı, Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, Yayın No.1993/8, Ankara, 1993
61. " Türkiye İçin Yeni Bir Gelir Kaynağı Güzellik Turizmi ", Takvim Gazetesi , 11.08.1996
62. Türkiye'de Turizm Yatırım Olanakları ve Yatırım Süreci, T.C. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yatırımları Yönlendirme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1995
63. Ülker, İsmet "Health and Recreation in Turkey", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992
64. Ülker, İsmet. "Deniz Termal Turizmi Thalossotherapi" TYD Dergisi, Sayı.20-21, Mart-Haziran 1995
65. Ülker, İsmet. Sağlık Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü, Ankara, 1994
66. "Who Goes to Spas", The Cornell H.R.A. Quartely, Vol. 34, Num. 5, October 1993
67. Wightman, Deborah - Wall, Geoffrey " The Spa Experience At Radium Hot Springs ", Annals of Tourism Research , Pergamon Press Ltd, Vol.12, Num.3, New York, 1985
68. Wolfvierich and Stephen Calver, " Hotels and the Leisure Sector: A Product Differentiation Strategy for the 1990 s ", International Journal of Contemporary Hospitality Management, MCB University Press, Vol.3, No.3, 1991
69. Yenen, Zekeriya ve Öztürk, Funda. " Relations Among Recreation Tourism Development and Management", Proceedings of International Congress on Health and Recreation Management, I.B., Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1992

EKLER

EKLER LİSTESİ

1. Turizm Alan ve Merkezlerinde Yeralan Termal Suların Kullanma Hakkı ve İşletilme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
2. Türkiye’deki Kaplıca ve Termaller / Thermal Springs in Turkey
3. Turizm Bakanlığı - Yerel Yönetim Belgeli Tesislerin Bazı Özelliklerine Göre Özeti
4. Termal Yatak Arzının Bölgesel Dağılımı
5. Avrupa’da Yıllar İtibariyle Nüfus Gruplarının Eğilimi (1950 - 2010)
6. Yaş Gruplarına Göre Avrupa Nüfus Oranı
7. Termal Turizmi ve Termal Kür Merkezlerinde Sunulan Rekreatif Faaliyetlere İlişkin Anket Formu

EK -1 Turizm Alan ve Merkezlerinde Yeralan Termal Suların Kullanma Hakkı ve İşletilme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 1-4./..

R.Gazete No.21805
R.G. Tarihi: 31.12.1993

Turizm Bakanlığından :

Turizm Alan ve Merkezlerinde Yeralan Termal Suların Kullanma Hakkı ve İşletilme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Yasal Dayanak

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı : turizm alan ve merkezlerinde yer alan termal suların; değerlendirilmesi, bu özellikteki suları kullanan ve kullanacak olan tesis ve işletmelerin nitelik ve niceliklerinin belirlenerek iyileştirilmesi, projelerin onaylanması, mevcut ve kullanılmayan veya artan termal sular ile yeniden bulunacak olan termal suların işletilmesi, kullanılan bu nitelikte suların diğer hak sahipleri ile olan ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik; turizm alan ve merkezlerinde yer alan yıkanmaya mahsus şıfalı sıcak maden sularının (mineralize termal sular) kullanma hakkını almış gerçek ve tüzel kişilerin kullandıkları termal sular ile kullanılmayan veya ihtiyaç fazlası termal suların işletilme şekil ve şartları ile termal alanlarda bulunmuş ve bulunacak termal suların aranmasını, çıkarılmasını, işletilmesini, termal suları kullanan ve kullanacak olan tesis ve işletmelerin niteliklerini, bu tesis ve işletmelere ilişkin plan ve projelerin onaylanmasını, tesis ve işletmelerin belgelendirilmesini, hak sahiplerinin bu özellikteki sular ve bu suların kullanıldığı tesis ve işletmelerle olan ilişkilerini ve yapurumları düzenleyen hükümleri kapsamaktadır.

Sofra suları ile içilen maden suları bu Yönetmeliğin kapsamı dışındadır. Ancak, turizm alan ve merkezlerinde yer alan termal sular ile bunlara ait çamurların yanısıra içilmek suretiyle içmece şeklinde ve soluma sureti ile tedavide kullanıma elverişliliklerinin Sağlık Bakanlığı'na belirlenmesi ve kullanılmasına izin verilmesi halinde bu nitelikteki sular da bu Yönetmelik kapsamında değerlendirilir.

Yasal Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik 12/3/1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa 27/10/1988 tarih ve 3487 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde 1 hükmüne dayanılarak hazırlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte anılan;

Kanun : 12/3/1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununu,
Bakanlık : Turizm Bakanlığını,

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 4./..

T. Y.İ.N. Yönetmeliği : 6/9/1993 gün ve 93/4811 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konan Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'ni,

Toplam Yatırım Tutarı : Termal suyun kullanıldığı termal otel, termal kür merkezi, açık-kapalı termal havuzlar gibi termal kompleksi oluşturan tesislerin donanımlı maliyet tutarı,

Termal Su : Sıcaklığı (20 C) üstünde olan, yer kabuğunun çeşitli derinliklerinde doğal olarak birikmiş ısı ile ısınan, diğer sulara nazaran içerisinde daha fazla erimiş mineral, tuzlar, gazlar ve nadir elementler bulunan, yararlı radyoaktivite sınırında olabilen, şifa niteliği Sağlık Bakanlığı'nca ve tıbbi araştırmalarla belirlenmiş olan, yer üstüne doğal olarak çıkan veya çeşitli tekniklerle yer altından çıkarılan sıcak mineralize suları,

Termal Kaynak : Termal suların doğal olarak yeryüzüne çıktığı noktayı,

Termal Kaynak Debişi : Termal kaynaktan çıkan termal suların lt/sn., ton/saat ve benzeri gibi birimler ile ifade edilen boşalım miktarını,

Kaptaj : Termal suların doğal olarak veya mekanik yolla yeryüzüne çıkması esnasında yeraltı ve yerüstü suları ile karışmaması, kirlenmemesi, debi ve sıcaklıkları ile kimyasal bileşimlerinin değişmemesini sağlamak, sudaki gazların kaçmasını önlemek ve termal suları en iyi şekilde toplamak amacı ile özel teknikle yapılan toplama havuzu, kuyu, galeri, sondaj kuyusu ve benzeri tesisler ile bunların karışımından oluşan tesisleri,

Jeolojik-Hidrojeolojik Etüd : Termal suların oluşumu, ısınması, çıkış mekanizması, rezervuar (akifer) formasyon veya kayaçlar, jeolojik yapı ve tektonik, suların fiziksel ve kimyasal özellikleri ile analizleri, korunma alanları, termal suların sıcaklık ve debi arttırım imkan ve şekilleri, rezervuar potansiyeli, emniyetli üretim şekil ve miktarı gibi araştırma konusu ile ilgili diğer hususların açıklandığı ve ilgili bilim dallarının da yardımı ile konuya ilişkin olarak bilgi, teknik, uygulama, görüş ve önerilerin yer aldığı jeolojik harita, kesit, diyagram ve benzeri ekleri de içeren araştırma raporunu,

Termal Su Sondajı : Yapılan jeoloji-hidrojeoloji ve jeofizik etüdlere sonunda yeraltında varlığı saptanan termal suların sondaj yapılarak yeraltından yer yüzüne çıkarılmasını,

Koruma/Alanları : Termal suların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin, debi ve sıcaklıklarının çeşitli etkenlerle değişmesini önlemek ve her türlü kirlenmeye karşı korunması amacı ile termal kaynak, kuyu ve sondaj kuyusu çevresinde jeolojik, hidrojeolojik verilere göre belirlenen alanları,

Rezervuar Akifer : Yeraltında ısınan termal suların ve/veya jeotermal akışkanların içinde toplandığı formasyon veya kayaca,

Sondaj Kuyusu : Yeraltında varlığı bilinen veya tespit edilmiş olan termal suyu yeryüzüne çıkarmak ve üretim yapmak için sondaj makineleri ile çeşitli çaplarda açılan kuyuları,

Sondaj Kuyusu Teçhizi : Sondaj yöntemi ile açılan sondaj kuyusunun emniyete alınması ve suyun kapte edilmesi için kuyu içine indirilen projelendirilmiş boru sistemi ile çimentolama ve çakılamayı,

Artezyen : Yeraltındaki termal suyun; hidrolik sistem, rezervuar basıncı, gazların etkisi ile basınçla doğal olarak yeryüzüne fışkırtma olayını veya termal suyun kuyulardan doğal olarak çıkışını,

Kuyu Üretimi : Kuyunun artezyen miktarı debisini veya çeşitli pompalar vasıtası ile kuyulardan teknik şartlara uygun biçimde çekilen termal suyun lt/sn., ton/saat gibi birimlerle ifade edilen miktar ve değerini,

Kuyu Verimi : Hidrodinamik dengeyi bozmadan devamlı olarak alınabilecek termal su miktarını,

Pompa Testi : Kuyuya indirilen pompalar yardımı ile çeşitli yöntemlerle yapılan pompalama denemeleri ile akifer ve kuyu parametrelerinin maksimum emniyetli üretim miktarları, kaynak ve kuyular ile yeraltı-yerüstü suları arasındaki ilişkinin, teknik verilerin testler ile belirlenmesini,

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 4,5./..

Günlük Toplam Termal Su Miktarı : Termal kaynak, kuyu ve sondaj kuyularından bir günde üretilen toplam termal su miktarını, lt/sn., t/b, değerlerini,

Sahanın Termal Su Potansiyeli : Yapılan kuyu testleri sonunda yeraltındaki rezervuar formasyon veya fay zonundaki termal su sisteminden dengeyi bozmadan alınabilecek en fazla termal su miktarını,

Termal Kür Merkezi : İçinde tedavi amaçlı termal suyun kullanıldığı; sıra banyo, havuz banyosu, basınçlı duş, çamur banyosu, masaj, beden eğitimi, fizik tedavi ve uygun görülen diğer destek tedavi uygulamalarının yapıldığı, konaklama tesisine ısıtılmış kapalı bir geçitle bağlı olan, T.Y.İ.N. Yönetmeliği, diğer ilgili kanun ve bağlı yönetmeliklere uygun olarak yapılmış ve Sağlık Bakanlığınca uygun görülmüş, belgelendirilmiş, kaplıca ismi ile de anılan tesisleri,

Yararlanılan Termal Su : Hak sahiplerinin yararlanmakta oldukları termal kaynak, kuyu ve sondaj kuyusundan sağlanan ve tedavi ve benzeri amaçlarla projesine uygun olarak kür merkezinde Bakanlık izni ile kullanılan termal su miktarını,

Yararlanılmayan Termal Su : Bakanlığın hak sahiplerine tedavi amacı ile kullanmasına izin verdiği termal su miktarından artan ve kullanılmayan, bu nedenle de başka yatırımcılara tahsis edilebilecek su miktarını,

Sıra Banyo : İçerisine bir insanı alabilecek büyüklükte küveti bulunan banyo uygulama mekanını,

Tedavi Havuzu : Yalnız tedavi amaçlı termal su kullanılan havuzları,

Termal Havuz : Serbest kür veya rekreatif amaçlı termal suyun kullanıldığı havuzları, tanımlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Genel Hükümler

Bakanlığın Yetki Alanı

Madde 5 — İlan edilen turizm alan ve merkezlerinde yer alan ve menfaatleri kamuya ait oldukları için Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki termal sular ile bu özellikteki termal suları kullanan hak sahibi tesis ve işletmelerde 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" ve bu Kanuna ek madde olarak eklenen 3487 sayılı Kanuna göre; 927 sayılı "Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstisnaları ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun", 6977 sayılı "Madenlerin Arama ve İşletilmesi Hakkında Kanun'un İkinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun" hükümleri doğrultusunda belirtilen kurumların yetkileri Bakanlığa aittir. Ancak, özel idarelerin rüsum ve temettü hakları saklıdır. Bakanlık;

a) Termal suları araştırarak sağlık ve termal turizm ile ilgili potansiyel alanları belirler. Potansiyel artırımı çalışmalarını yapar.

b) Sağlık Bakanlığınca nitelik ve nicelikleri belirlenmiş olan termal suların, Bakanlıkça belgelendirilen tesis ve işletmelerde, sağlık ve termal amaçlı olarak kullanımını sağlar.

c) Kullanılmayan, artan termal suları yatırımcı ve işletmecilere tahsis eder.

d) Termal kaynakların boşalım debilerini, kuyuların pompasız ve pompalı olarak emniyetli üretim debileri ile maksimum-imumum üretim debilerini kuyu testleri ve ölçümlerle belirler.

e) Termal kaynak ve sondaj kuyularından üretilen günlük toplam emniyetli üretim miktarları ile toplam debinin belirlenmesi, tesiste kullanılan ve kullanılması gerekli olan termal su miktarlarının belirlenmesi ile kullanılmayan, artan su miktarlarını saptar.

f) Tedavi amacı dışındaki amaçlar için termal suyun jeotermal enerjisinden entegre olarak; ısıtma, aircondition, soğutma gibi uygulamalarda kullanımına gerektiğinde izin verir.

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 5-8./..

Bu amaçlarla yapılan kullanımlarda aşırı üretim ve tekniğe aykırı uygulamalarla termal su rezervuarının olumsuz yönde etkilenmesinin önlenmesi (rezervuar beslenmesi için geribasım-reenjeksiyon ve benzeri uygulamalar) ile ilgili tedbirleri aldırır. Geribasımda; kapalı ısı transferi sisteminden geçen ve ısı alımı dışında kullanılmamış, bakteriyolojik olarak kirlenmemiş termal su kullanımını sağlar.

g) Termal suyun kaynak ve kuyularda yeraltı ve yerüstü etkilerle kirlenmesinin önlenmesi, kaynak koruma alanlarının belirlenmesi, çeşitli amaçlarla kullanıldıktan sonra atık termal suların çevre kirliliğine neden olmasının önlenmesi gibi gerekli teknik tedbirlerin alınmasını sağlar.

h) 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 10 uncu maddesi hükmü uyarınca fiyat tarifelerini belirler.

Bakanlık, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Sağlık ve Çevre Bakanlıklarının da görüşlerini alarak bu konuda gerekli çalışmaları yapar veya ilgili Bakanlıklarca ve/veya meslek odalarının ehil oldukları kabul edilen uzman kuruluşlar ve idarelere yaparır.

Amaç Dışı Çalışmalarda Termal Su Çıkması

Madde 6 — Turizm alan ve merkezlerinde yapılan;

a) Kullanmaya yönelik soğuk yeraltı sularının aranması veya diğer amaçlara yönelik her türlü sondajlı çalışmalarda,

b) Tünel, galeri, kuyu, yarma, kanal, temel açma gibi her türlü yeraltı ve yerüstü faaliyetlerinde termal sulara rastlanması veya su çıkması halinde ilgililer en geç 3 gün içerisinde durumu Bakanlığa ve en yakın mülki idare amirine bildirmek zorundadır.

Gerekli teknik tedbirler alınarak çıkan termal su kontrol altına alınıp, bu suyun diğer termal kaynak ve kuyuları etkilemesi, çevre kirliliği yaratması gibi olumsuz etkileri çalışmaları yapanlarca önlenir. Termal suyun temiz olarak akışı zaman analiz için yeterli miktarda termal su numunesi usulüne göre alınarak Sağlık Bakanlığınca uygun görülecek kurum ve kuruluşlara komple kimyasal analizi yaptırılır ve sonuç en kısa sürede Bakanlığa bildirilir. Konuya ilişkin kesin uygulamalar Bakanlıkça belirlenecek esaslara göre ilgili mülki amir tarafından yaptırılır.

Termal turizm alan ve merkezlerinde daha önce maden işletme ruhsatı alan maden işletmeleriyle termal su kullanım hakkını almış olan işletmelerin hak ve yükümlülükleri 3213 sayılı Maden Kanunu ve bağlı yönetmelikleri ile bu Yönetmelik hükümleriyle düzenlenir. Üretime yönelik uygulamalar sonunda oluşacak olan sorunlar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi ile Bakanlığın ortak kararına göre sonuçlandırılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Termal Su Miktarı ve İhtivaçının Belirlenmesi Esasları

Termal Su Miktarının Belirlenmesi

Madde 7 — Turizm alan ve merkezlerinde yer alan termal suların; mevcut, kullanılan, kullanılmayan ve/veya artan termal su miktarlarının tespiti 5 inci maddede belirtildiği şekilde Bakanlıkça yapılır veya yaptırılır.

Bu tesbitler Yönetmeliğin yürürlük tarihini izleyen 12 ay içinde, daha sonra ilan edilen turizm merkez ve alanlarında ise ilan tarihinden itibaren en geç 12 aylık süre içerisinde yapılır.

Termal Su Miktarları ile Sıcaklıklarının Belirlenmesi

Madde 8 — Termal tesislerin bulunduğu termal alandaki termal kaynak veya sondaj kuyularından çıkan ve üretilen termal su miktarları ile tesislerde halihazırda kullanılan, mevcut projelere göre kullanılması gereken, kullanılmayan, kullanılan miktardan artan termal su miktarlarının tespitinde bir günlük toplam üretim ve tüketim miktarları ile bu belirlemeye esas olacak diğer parametreler birlikte dikkate alınır.

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 8-10

a) Termal su, kaynaklardan elde ediliyorsa; termal kaynağın boşalım debisi (lt/sn. veya ton/gün) ve sıcaklığı (C) termal kaynağın bir günlük toplam boşalım miktarı,

b) Termal su kuyulardan elde ediliyorsa; kuyu ve sondaj kuyusundan pompasız olarak artezyen şeklinde üretilen termal suyun debisi, kuyu içi ve kuyu dışı pompalar ile yapılan üretim debisi (lt/sn) ve sıcaklıkları (C),

c) Mevcut kuyulara ek olarak yeni kuyular açılması sureti ile sahada arttırılabilecek muhtemel termal su miktarının belirlenmesine ilişkin olarak da; sondaj kuyularının birbirini ve termal kaynağı etkileyip etkilemeyeceği, termal suların yeraltı suları ile olan ilişkilerinin kuyu testleri ile belirlenmesi, kuyuların toplam emniyetli maksimum verimlilikleri,

gözönünde bulundurulacak parametrelerdendir.

Termal Su Miktarlarının Belirlenmesinde İhtilafların Çözümü

Madde 9 — Bakanlıkça mevcut belge ve veriler termal su miktarlarının belirlenmesine yetmiyor ise, termal su ölçümü, test ve belirleme çalışmaları Bakanlıkça yapılır veya ilgili Bakanlıklar ve meslek odalarının ehil oldukları kabul edilen uzman kuruluş ve idarelere yaptırılır.

Uyuşmazlık halinde; Bakanlıkça uygun görülecek uzman veya uzman kuruluşların katılımı ile ilgili Valiliğin başkanlığında kurulacak bir komisyon tesbitleri yapar. Komisyon raporu en geç bir ayda Bakanlığa verilir. Ancak nihai ve kesin karar verme ve uygulama yetkisi Bakanlığa aittir.

Termal Tesislerin Termal Su İhtiyacının Belirlenmesi

Madde 10 — Termal tesislerin ihtiyaç duyduğu termal su miktarları;

a) Bir kişinin günde bir kez banyo yapacağı var sayılarak sıra banyo tedavisinde yaklaşık 400 lt/gün/kişi termal su kullanılacağı,

b) Grup-terapi havuzu ile rekreatif amaçlı havuzların büyüklük ve derinliğinin belirlenmesinde asgari olarak kişi başına 4 m² havuz alanı ile 1,5 m. havuz derinliğinin oluşturacağı 6 m³ su hacmine gerek olduğu,

c) Tüm termal havuzlarda termal suyun havuz tabanından verilerek havuzun doldurulacağı ve havuz suyunun yüzeyden taşırılacağı, havuz suyunun en geç 6 saat içinde tamamen değişeceği,

d) Grup terapi havuzları ile termal su veya normal su karışımının kullanıldığı rekreatif amaçlı havuzlarda özel filtre ve dezenfeksiyon sistemi yanında hijyenik tedbirler alınacağı, havuz suyunun en geç 24 saatde bir değiştirileceği,

e) Termal suyun amaca uygun ve ekonomik biçimde kullanımının sağlanacağı,

f) Özel banyolarda ve özel tedavi havuzlarında en fazla 45 dakikada bir banyo değişimi olacağı ve çalışma süresinin maksimum 12 saat süreceğinin (en az 15 banyo) kabul edileceği, termal suyun kullanılacağı tesisin tedavi amaçlı faaliyet süresinin günde 12 saat olacağı,

g) Açık ve kapalı termal havuzlar ile tedavi havuzları, banyolara, çeşitli duşlar, tedavi ve rekreatif amaçlı kullanılan ve kullanılacak olan tüm tesisler ve bağlı işletmelerin termal su ihtiyacının mevcut tesis ve projelerine göre hesaplanacağı,

h) Projesine ve teknik raporuna göre termal suyun jeotermal enerjisi ile termal kür oteli ve ona bağlı kür merkezi ile diğer eklentilerin termal su (jeotermal akışkan) ile ısıtılması ve soğutulması için gerekli ısı ihtiyacının karşılanmasında kullanılacak olan termal su miktarının belirlenmesinde ısıtma projesinin esas alınacağı, jeotermal ısıtma için yapılan ısı transferinden sonra termal suyun özelliği değiştirilmeden 35-40 C derecedeki tedavi sıcaklığına düşürülerek kullanılacağı,

i) Rezervuarın geri beslenmesi amacıyla sulama suyu, kanalizasyon, göl, deniz ve nehirlerle verilemeyen kimyasal ve bakteriyolojik olarak kirlenmemiş, temiz mineralize termal suların gerektiğinde tekrar rezervuara geri basılacağı (reenjekt edileceği),

hususları gözönünde bulundurularak belirlenir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Termal Suların Üretimi, Kullanımı, Tesislere Ait Şartlar

Termal Suların Üretim Şekli ve Miktarı

Madde 11 — Termal su ihtiyaçları belirlenerek kullanım izni verilen işletmeciler, Bakanlıkça belirlenen miktardan fazla üretim yapamazlar. Ferdi ve ortak kullanımlarda kaynak veya kuyudan çıkan termal su otomatik sayaçdan geçirilerek ortak kullanım miktarı devamlı olarak belirlenir.

Bakanlıkça belirlenen miktardan fazla termal su üretimi yaparak diğer kaynak ve kuyuların etkilenmesine, termal suyun debisinin azalmasına neden olan işletmeler neden oldukları zararları karşılarlar.

Aynı yerde ve aynı amaçla birden fazla sondaj kuyusundan termal su üretiliyorsa ortak etkilenmeler kuyu testleri ile önceden saptanır ve kuyuların aynı anda üretim yapmasına göre kullanılabilir emniyetli üretim miktarları belirlenerek emniyetli termal su kullanım ve üretim izni Bakanlıkça verilir. Meydana gelecek olumsuzlukları gidermek amacı ile gerekli araştırma ve iyileştirme çalışmaları ile alınacak teknik önlemler ve bununla ilgili donanım, araç ve gereç kullanımını Bakanlığın görüş ve iznine göre yatırımcı kendisi sağlar. Ortak üretimden yararlanan yatırımcı ve işletmeciler bu önlemleri birlikte alırlar ve her türlü masrafları kullandıkları termal su miktarına göre ortak olarak kendileri karşılarlar. Bu konuda karar verme ve gerekli önlemleri almaya Bakanlık yetkilidir.

Doğal afetler, jeolojik olaylar, kuyu donanımı bozukluğu, kabuklaşma ile tıkanma gibi kimyasal etkenler yanında rezervuar basıncının doğal olarak azalması gibi nedenler ile artzejen miktarı ve termal suyun azalması halinde Bakanlık yeniden düzenleme yapmaya yetkilidir.

Termal Suların Aranması; Çıkarılması, Kullanılması

Madde 12 — Bakanlıktan izin alınmak koşulu ile; turizm alan ve merkezlerinde yer alan termal suların çıktığı termal alanların jeolojik ve hidrojeolojik etüdüleri, kaynak koruma alanları etüdü, termal suların aranması, termal su sondajları, termal su üretimi, kuyu donanım projeleri, kuyularla ilgili testler ve kuyu parametrelerinin saptanması, mevcut termal su miktarı ile potansiyelinin belirlenmesi, gerekli diğer teknik çalışmalar ve bu çalışmalara ait raporların jeoloji mühendislerince düzenlenmesi esastır. Özel çalışanlarca hazırlanan bu raporlar Jeoloji Mühendisleri Odasınınca onaylanır. Kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanan raporlarda bu koşullar aranmaz.

Termal suların; fizikokimyasal özelliklerinin korunarak taşınması, dağıtımı, termal suların kullanım sıcaklığına getirilmesi için gerekli sistemler ile termal tesislerin ve diğer yerlerin jeotermal enerji ile ısıtılması ve soğutulmasıyla ilgili proje ve uygulamalar jeotermal konusundaki uzmanlaşmış mühendisler tarafından yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirilir.

Termal Su Kullanımı ve İlgili Tesislere Ait Şartlar

Madde 13 — Turizm alan ve merkezlerinde yer alan termal suyun ve bu suyun kullandığı tesislerdeki işletilme usul ve esasları aşağıda belirtilmiştir :

a) Sağlık Bakanlığı veyahut onun uygun gördüğü uzman kurum ve kuruluşlar tarafından mineralize termal suların fiziksel-kimyasal analizi yapılarak belirlenen sonuçlara ve yapılan araştırmalara göre insan sağlığına olan olumlu etkinlikleri, endikasyon özellikleri saptanarak bir raporla belgelendirildikten sonra ancak 8-10 uncu maddelerde belirtilen esaslara göre Bakanlıkça öngörülecek miktarlarda ve Bakanlığın onayı ile sağlık ve tedavi amaçlı olarak termal tesislerde kullanılır.

b) Termal kaynak ve kuyular ve termal kür (kaplıca) çevresinin uygulama imar planı; termal kür merkezlerinde ve ilgili tesislerde yararlanılan termal suyun günlük toplam miktarı, banyo ve tedavi kapasitesi, kaynak koruma alanları gözönüne alınarak; Turizmi Teşvik Ka-

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 13,14

nunu'nun 7 nci maddesi, Turizm Alanlarında ve Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik ile Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak hazırlanır ve Bakanlıkça onaylanır.

c) Sağlık ve tedavi amaçlı olarak termal sulardan yararlanılarak onaylı uygulama imar planı kapsamında yer alan termal kür üniteleri sağlık tesisleri olmakla Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümleri uyarınca Sağlık Bakanlığının görüşüne uygun bir şekilde projelendirilerek belgeli bir konaklama tesisinin tamamlayıcı bölümü olarak yapılabilmektedir. Bakanlık bu tür işletmeleri ilgili mevzuattaki esas ve usullere göre belgelendirir.

Tedavi (kür) üniteleri konaklama tesisinden ayrı binalarda ve kapalı geçitlerle bağlantılı olarak düzenlenir.

d) Bağımsız konaklama tesislerine kapalı bir geçitle bağlanan termal kür tesislerinin mimari, mühendislik, su dağıtım ve nakil, termal su ile ısıtma projeleri bu Yönetmelik yanında ilgili kanun ve yönetmelikler ile Bakanlık ve Sağlık Bakanlığının belirlemiş olduğu esaslar ve gerekli teknik koşullara uygun olarak hazırlanır.

e) Sağlık Bakanlığınca şifa özellikleri belgelenen termal suyun kullanılacağı termal kür merkezi tesislerine (kaplıcaya) ait projelerin Bakanlık ile Sağlık Bakanlığınca birlikte belirlenmiş olan teknik koşullara uygunluğu Sağlık Bakanlığınca da onaylandıktan sonra kür merkezleri ile konaklama tesisi ve diğer birimlere ait projeler birlikte incelenerek belgelendirilmek üzere Bakanlığın görüş ve onayına sunulur. Projelerin Bakanlıkça 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile bağlı yönetmelikleri hükümlerine uygun bulunması halinde projeler onaylanarak tesise "Turizm Yatırım Belgesi" verilir.

Yatırımın tamamlandığının belirlenmesi halinde konaklama ve sağlık tesislerine; Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği hükümlerine göre Bakanlıkça "Turizm İşletme Belgesi" verilir.

Tedavi amaçlı olarak termal tesisin işletmeye açılabilmesi için Sağlık Bakanlığından kaplıca izni alınması zorunludur.

ñ) İmar planında yer alan ve (c) bendinde belirtilen tesisler dışında kalan ve termal suyu sadece banyo-hamamda veya rekreatif amaçla kullanacak olan turizm belgeli konaklama tesisleri ile diğer turizm belgeli tesislere ancak 14 üncü maddede açıklanan şartlar ve Yönetmelik hükümlerine uymak kaydıyla Bakanlıkça termal su kullanım izni verilir.

Önceden yapılmış tesisler ile termal suyun konaklama tesisi içinde ihtiyaç ve tıbbi uygulama gereği kullanıma zorunluluğunun doğması ve bu tür özel uygulamaların gerekli ve yararlı olduğunun anlaşılması halinde termal suyun kullanılabilmesi için özelliğinin bozulmaması, uygun havalandırma ve hijyenik tedbirlerin alınması, suların periyodik olarak bakteriyolojik analizlerin yapılması ve diğer tüm tıbbi ve teknik önlemlerin alınması gereklidir.

Halen mevcut konaklama ve diğer tesislerinde termal su kullanan işletmeciler bu Yönetmeliğin yürürlüğe girişi ile birlikte Yönetmelikte yer alan usul ve esaslara uymak zorundadır.

ALTINCI BÖLÜM

Termal Suları Kullanım Hakkı, Su Talebi ve Başvuru Esasları

Termal Suları Kullanma Hakkı

Madde 14 — Termal suları kullanma hakkı, gerçek kişiler yanında esas mukavelesinde belirlenen iştiğal konuları içerisinde sağlık ve termal, turizm yatırım ve işletmeciliği de yer alan ve Türk kanunlarına göre kurulmuş bulunan şirketler ile kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, yerel yönetimler ve yatırımcı sermaye ortaklı veya yabancı şirketlere tanınır.

Termal Suyun Kullanılması

Madde 15 — Turizm alan ve merkezlerinde bulunduğu halde kullanılmayan, tam olarak değerlendirilmediği için artan ve yeni bulunacak olan termal sular, ilgili valilik, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Çevre Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının görüşleri de alınarak bu Yönetmelikte belirlenen koşullara göre yatırımcı ve işletmecilere Bakanlıkça kullanılır.

Termal Su Talebi

Madde 16 — Turizm alan ve merkezlerinde termal suları kendisine ait veya kiradıkları termal tesislerde kullanacak olan yatırımcılar ile termal su sağlayarak mevcut tesislerini standartlara uygun hale getirecek ve geliştirecek olan işletmeciler bu Yönetmelik esaslarına uygun olarak Bakanlığa müracaat ederek termal su talebinde bulunmak zorundadır.

Bakanlıkça gerekli görülmesi halinde turizm alan ve merkezlerinde bulunan termal suların dağıtımı ve kullanımına ilişkin usul ve esaslar ilanen de duyurulur.

Kamu Arazileri ile Birlikte Termal Su Talebi

Madde 17 — Turizm alan ve merkezleri içerisinde imar planları ile turizme ayrılarak Bakanlık tasarrufuna alınmış olan kamu arazilerinden yatırımcılara ilanen tahsisi uygun görülenlerin bulunduğu yerlerde termal suların da bulunması halinde bu sular, kullanılacak arazi ile birlikte yatırımcılara Bakanlıkça verilir. Uygulamalar bu Yönetmelik yanında Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği ile Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yürütülür.

Yatırımcıya tahsis edilecek kamu arazileri ile bu arazilerde bulunan ve yatırımcının kullanımına verilecek olan termal sular Bakanlık tarafından kamu arazisi ile birlikte ilan edilir.

Müracaat şekil ve süresi, gerekli diğer bilgiler ile koşullar hazırlanacak şartnamede belirlenir.

Aynı turizm alan ve merkezlerinde birden fazla kamu arazisi ile birlikte termal su kullanımını veya ilanı söz konusu olduğunda termal suyun ortak kullanım amacıyla tesislere taksimi; arazi tesis özelliği, potansiyeli ve turizmdeki etkinliği dikkate alınarak gerçekleştirilir.

Termal Su Talebi Başvuru Şekli

Madde 18 — Yönetmelik esaslarına göre termal su talebinde bulunacak olan yatırımcı aşağıdaki bilgi ve belgelerle Bakanlığa başvurur.

a) Dilekçe,

b) Talep edilen termal suyun; yeri, adı, sıcaklığı, debisi, çıkış ve üretim şekli, miktarı, varsa konu ile ilgili olarak 12 nci maddede belirtilen ve uzmanlarca hazırlanan jeoloji-hidrojeoloji etüd raporu, sondaj ve kaynak koruma alanları raporu,

c) Sağlık Bakanlığı'na uzmanlığı kabul olunan kişi ve kurumlarca termal suyun analizinin yapılarak fiziko kimyasal özelliklerinin belirlenmiş olduğu komple analiz raporu ile bu rapora göre Sağlık Bakanlığı'na uzmanlığı kabul olunan kişi ve kurumlarca termal suyun belirlenmiş olan endikasyon (şifa) özelliğini gösteren rapor,

d) Termal su ile kullanılacak tesisin bulunduğu arazinin mülkiyet durumuna ait bilgi ve belgeler (tapu senedi, kira sözleşmesi, izin, irtifak hakkı ve benzeri tasdikli suretleri), imar planı, alt-üst yapı durumu,

e) Termal suyun kullanılacağı tesisin; türü, sınıfı, kapasitesi, yan üniteleri, işletme şekli, düşünülen işletmecisi kuruluş, pazarlanmasına ilişkin düşünceler, iç ve dış turizme yararı, tesisin yaklaşık maliyeti, yatırım zamanlama tablosu, planlanan finans kaynağı, öz kaynak ve kredi miktarı, şirketin nakit akışı, kullanılan ve artan termal suyun çevre kirliliğini önlemesi ve rezervuarın geri beslenmesi ile ilgili ve yatırımcı ve/veya işletmecinin taahhüdünü de içeren ön fizibilite raporu,

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 18-21./..

f) Yabancı veya Türk yatırımcıların kurdukları sermaye şirketinin; isim, ünvan, adres, faaliyet alanları, iştirakleri, menkul-gayrimenkul mal varlıklarına ilişkin belgelerin onaylı ekleri, şirketin son 3 yıllık kâr-zarar cetvelleri, konu ile ilgili deneyimlerini gösteren referansları ile Ticaret Sicili Gazetesi;

g) Gerçek kişi müteşebbislerin bu maddelere ek olarak menkul, gayrimenkul mal varlıkları (belgelerin onaylı örnekleri), nakit durumu (Bankaca onaylı), son 3 yıllık vergi ödeme belgesi, iştiraki olduğu şirket veya şirketlerle hisse miktarı ile şirketlerin istigal konularını içeren bilgiler.

Yatırımcılar termal su talebinde bulunmadan önce Bakanlıktan ön bilgi isteyebilirler.

Bakanlık talepleri değerlendirerek kullanımına izin vereceği termal suyun miktarını ve ya talebin olumsuz bulunduğunu en geç 3 ay zarfında belirleyerek yatırımcıya duvurur.

İşlerin Takibi

Madde 19 — Termal su talebinde bulunan yatırımcı ve işletmecilerin termal su kullanma izni ve belgesi ile diğer belgeleri alabilmek için Bakanlığa sundukları evrakın aslına uygunluğu noterlik veya ilgili kamu kurumlarınca onaylanır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Termal Su Talebi Değerlendirilmesi, Belgelendirilmesi,
Sözleşmeler ile Bedel ve Teminatlar

Başvuruların Değerlendirme ve Belgelendirmesi

Madde 20 — 19 uncu maddede belirtilen şekilde tüm belge ve bilgilerin tamam olarak Bakanlığa teslim tarihinden itibaren Bakanlık; yatırımcının önerileri, finansman gücü, turizm ve termalizm konularındaki işletme deneyimi ile pazarlamaya ilişkin özel avantajlarını üç ay içinde değerlendirerek ön izin verilip verilmeyeceğini kararlaştırır ve yatırımcıya kararını yazılı olarak bildirir.

Yatırımcıya iletilecek ön izin kararında ayrıca yatırımcının kullanımına verilen su miktarı da belirlenerek yatırımcının bu tebligatı aldığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde;

— Tutarı Bakanlıkça belirlenecek olan Teminat Mektubunu,

— Yatırımın, ön izin sağlamak için yatırımcı tarafından Bakanlığa verilen ön fizibilite raporuna uygun olarak gerçekleştirileceğine dair noterden onaylı taahhütnameyi,

Bakanlığa vermesi gerekir.

Bakanlık yukarıda anılan belgelerin kendisine ulaştırıldığı tarihten itibaren en geç 30 gün içerisinde yatırımcıya termal su kullanım ön iznini verir. Ön izin süresi en fazla 12 aydır.

Yatırımcı ön izin süresi içerisinde yatırım ilişkin uygulama projelerini Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliğine uygun bir şekilde hazırlayarak Bakanlığa verir.

Bakanlık uygulama projelerini uygun gördüğü takdirde yatırımcıya Turizm Yatırım Belgesi verir. Yatırımcının işletme belgesi alması için gerekli olan süre ayrıca yatırım belgesi üzerine Bakanlıkça yazılır.

Termal Suyun Kiralanması, Bedeller ve Teminatlar

Madde 21 — Kendisine Turizm Yatırım Belgesi verilen yatırımcı ile Bakanlık arasında termal suyun kullanımına ilişkin sözleşme imzalanır. Bu sözleşmede yatırımcıya kullanılacak termal su miktarı, kullanım süre ve şartları ile yatırımcıdan alınacak rüsum tutarı ve ödeme şartları gösterilir.

Rüsum tutarı; ilgili valiliğin de görüşü alınarak yatırımcının başvuru tarihinde yürürlükte olan inşaat birim maliyeti esas alınmak suretiyle hesaplanacak toplam yatırım maliyet tutarının % 01'i ile % 03'ü arasında Bakanlıkça belirlenir.

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md: 21-24

Yatırımcı ile Bakanlık arasında aktedilecek sözleşmenin düzenlenmesi ile birlikte daha önce Bakanlıkça verilen ön izin kesin izne dönüşür.

Yatırımcıya verilen kesin izin tarihi aynı zamanda kira aktinin başlangıç tarihi olup ödenmesi gereken rüsumlar da bu tarihten itibaren en geç 30 gün içinde il özel idaresine peşinen ödenir.

Rüsum tutarları toptan eşya fiyat indeksleri dikkate alınarak her yıl yeniden Bakanlıkça belirlenir.

Yatırımın, projesine uygun olarak subasman seviyesinin üzerine çıktığı Bakanlıkça belirlendiğinde teminat mektubu yatırımcıya geri verilir.

Belgeli termal turizm yatırımı Bakanlıkça onaylanan projelere uygun olarak tamamlandığında Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliğinde belirlenen esaslara göre yatırıma Turizm İşletme Belgesi verilir.

Yatırımcının sözleşme hükümlerine aykırı davrandığının belirlenmesi halinde ayrıca ihbar ve ihtara gerek olmaksızın sözleşmesi iptal edilerek rüsum tutarı özel idareye irad olarak kaydedilir.

Yatırımcının kusuru olmaksızın, yatırımın gerçekleşmemesi ya da su kullanım hakkının kullanılmasını engelleyen nedenlerin varlığı halinde teminat yatırımcıya iade edilir. Yatırımcı ayrıca herhangi bir hak talep veya iddia edemez. Ancak, aynı yerde veya başka bir alanda müsait ve tahsis edilememiş termal su kullanım imkânı varsa, dağıtımında, yukarıda anılan şekilde kendi kusurları dışındaki haklarını yitiren yatırımcılara Bakanlıkça termal su kullanım hakkı tanınır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Hakların Sona Ermesi, Sözleşmelerin Feshi

Hakların Devri

Madde 22 — Yatırımcı ve işletmeciler; termal su kullanım haklarını ve sözleşme ile kullandıkları termal suların tamamını veya bir kısmını başka bir şahıs veya tüzel kişilere devredermez, kiralayamaz ve başka amaçlarla üçüncü şahısların yararına sunamazlar. Aksinin Bakanlıkça veya valilikçe belirlenmesi halinde verilen izin ve sözleşme feshedilerek alınan teminat ve rüsum özel idare tarafından irad kaydedilir.

Fesih ve Sonuçları

Madde 23 — Bakanlıkla yapmış oldukları sözleşme hükümlerine uymayan, Yönetmelikte anılan şartları yerine getirmeyen ve belirlenmiş süreler içerisinde yatırım ve işletme belgelerini almayan, yatırımı gerçekleştirmeyen veya yatırımı onaylı plan, projelerinden farklı olarak gerçekleştiren, rüsum ödemede temerrüde düşen, tesisleri Turizmi Teşvik Kanunu'nun 6 ncı maddesinde belirlenmiş olan kurallara aykırı olarak kullanan ve 34 üncü maddesinde belirlenen şartların oluşumuna neden olan yatırımcı ve işletmecilerin belgeleri ve sözleşmeleri fesh edilir. İlgili kanunlarda yer alan ceza hükümleri uygulanır ve alınan teminat yanında muaccel kira parası tutarı da irad kaydedilir. Hakkın feshi, ödenmemiş borçları terkin etmez.

Yatırımcı ve işletmeci bu konuda herhangi bir tazminat ve bedel talebinde bulunamaz. Bu durumda termal sular tespit edilecek yeni şartlara göre Bakanlıkça başka yatırımcı ve işletmecilere kullanmak üzere verilir.

Hak Süresinin Bitimi

Madde 24 — Termal su izni kullanımına ilişkin sözleşme süresinin bitmesi ile yatırımcı ve işletmecinin tüm hakları sona erer. Bakanlık, amaca ve güncel şartlara uygun olarak termal su kullanım ve kira sözleşmesinin süresini gerekli ve uygun gördüğü takdirde uzatır.

Sözleşmelerin sona ermesi ile kuyu ve kaynak emniyeti bakımından; termal su kaptaj ve kuyu başı donanımları, aletleri ile teknik malzemeleri olduğu gibi ve hazırlanacak bir tutanakla Bakanlığa bırakılır. Kuyu ve kaynaklara verilecek zararlar kiracı tarafından tazmin edilir.

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Md:25-30; Gç.Md:1,2

Madde 25 — Termal su kullanım hakkının sona ermesi halinde tapu sicilleri üzerine termal su ile ilgili olarak konulmuş olan kısıtlayıcı kayıtlar Bakanlığın talebi üzerine terkin edilir.

Madde 26 — Termal su kullanımına ilişkin sözleşme sona ermeden veya yatırımcının kusuru olmaksızın haktan yararlanma olanağının ortadan kalkması halinde teminatı yatırımcıya iade edilir. Yatırımcı bunun dışında Bakanlıktan herhangi bir hak ve bedel talep edemez.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Denetleme, Cezalandırma ve Koordinasyon

Denetleme ve Cezalandırma

Madde 27 — Bu Yönetmelik hükümlerine göre termal su kullanım hakkını edinmiş bulunan turizm belgeli yatırım ve işletmeler; diğer mevzuattaki ceza hükümleri saklı kalmak kaydıyla 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36 ncı maddelerinde belirtilen esaslara göre denetlenir ve cezalandırılır.

Madde 28 — Turizm alan ve merkezlerinde bulunan belgeli termal turizm yatırım ve işletmeleri ile termal suların üretildiği ve kullanıldığı termal kaynak ve kuyuların koordinasyon ve denetim yetkisi münhasıran Bakanlığa aittir. Bakanlık bu yetkisini kullanırken gerektiğinde ihtisas sahibi kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili valilik ve yerel yönetimlerin yardım ve katkılarını ister.

Sağlık ve çevre kirliliği ile ilgili denetim ve yaptırımlar ilgili kanunlar ile yetkili kılınan kamu kuruluşlarınca uygulanır.

ONUNCU BÖLÜM

Son Hükümler

Madde 29 — Uygulamaya ilişkin olarak bu Yönetmelikte yer almayan hususlarla ilgili olarak Bakanlık tebliğ ve genelgelerle düzenleme yapmaya yetkilidir.

Madde 30 — 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkındaki 3487 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra turizm alan ve merkezlerindeki termal suların turizm amaçlı kullanıma ek olarak çeşitli yöntemlerle elde edilebilecek; mineral, tuz, radyoaktif elementler, gaz ile benzerlerinin üretilmesi, satılması ve ihracı 3213 sayılı Maden Kanunu ile yürürlükteki diğer ilgili mevzuat ile belirlenir.

Geçici Madde 1 — Turizm alan ve merkezi içerisinde yer alan ve kendilerine 927, 6977 sayılı Kanunlar, eski fermanlar, Bakanlar Kurulu kararları ile tesislerinde termal suları kullanma hakkı daha önce kendilerine vermiş olan ancak mevcut suyu tam olarak kullanmayan hak sahipleri, bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç 1 yıl içerisinde termal su kullanım hakkını tam olarak kullanacaklarını bildirmeleri ve taahhüt etmeleri koşulu ile uygulama ve işletmeye yönelik plan ve projelerini Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği ve 2634 sayılı Kanun ve bağlı yönetmeliklerinde belirlenen usul ve esaslara göre hazırlayacakları projelerini Bakanlığa vermeleri ve bu projelerin Bakanlıkça uygun görülmesi şartıyla mevcut termal sudan, Bakanlıkça projeye göre belirlenecek miktar kadar termal su kullanım hakkından yararlanmaya devam ederler.

Yukarıda açıklanan şekilde projelerini hazırlayarak belirlenen sürede Bakanlığa vermeyen hak sahiplerinin mevcut termal tesislerinin ihtiyacı olan termal su miktarı Bakanlıkça re'sen tesbit edilir. Hak sahibi Bakanlıkça belirlenecek miktarda termal suyu tesisinde kullanır.

Geçici Madde 2 — Geçici 1 inci maddede anılan tesislerin termal su kullanım hakkının devam edebilmesi için bu Yönetmelikte belirlenen esaslara göre Bakanlıktan Turizm İşletme- si Belgesi ve Su Kullanma İzni almaları zorunludur.

EK -1 (devam)

Yönetmelik
R.G. 31.12.1993

(a)
Gç.Md:3; Md:31,32

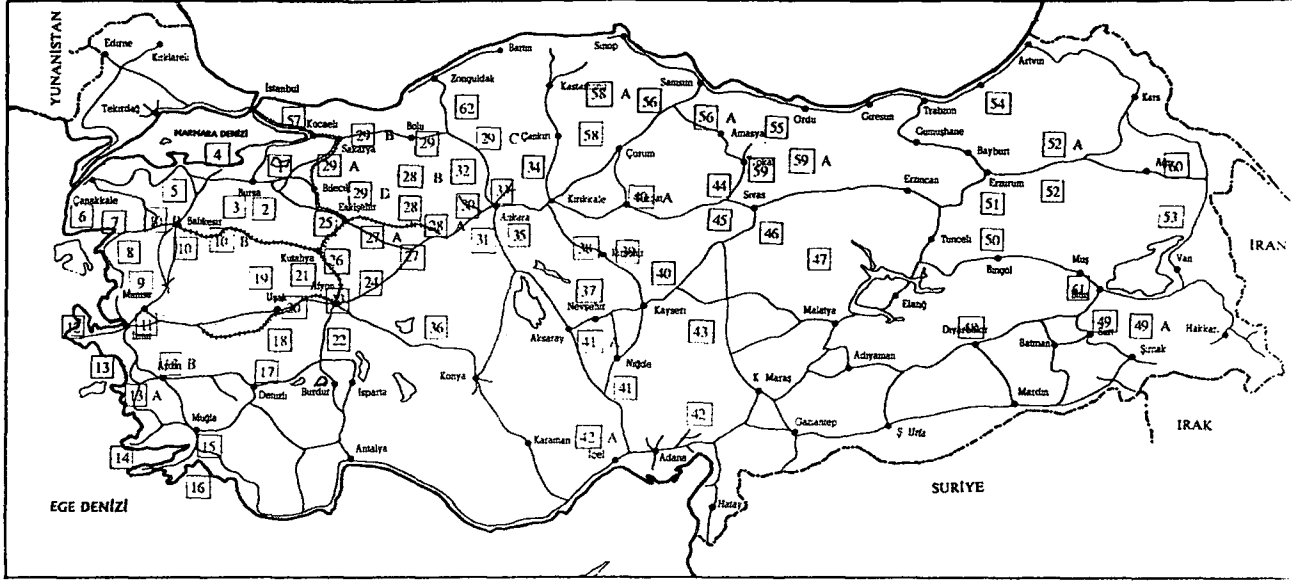
Geçici Madde 3 — İl özel idaresi, belediye ve köy tüzel kişiliklerince işletilen veya kiraya verilen ve termal su kullanan tesis ve işletmelerin iş bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bu Yönetmeliğin Geçici 1 inci maddesinde belirlenen esaslara göre Bakanlığa müracaat ederek termal su kullanım izni almaları zorunludur. Aksi halde Bakanlık Geçici 1 inci maddede belirlenen esasa göre işletmenin kullanacağı termal su miktarını re'sen belirler.

Yürürlük

Madde 31 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 32 — Bu Yönetmeliği Turizm Bakanı yürütür.

TÜRKİYE'NİN BAZI ÖNEMLİ KAPLICALARINDAKİ TERMAL SULARIN İNSAN SAĞLIĞINA OLUMLU ETKİLİ POSITIVE EFFECTS OF SOME IMPORTANT THERMAL SPRINGS IN TURKEY OVER PEOPLE'S HEALTH

1- İSTANBUL Yalova Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	21- KÜTAHYA Gediz KMuratdağı Kaplıcası (B+I) (1,5,7,8,9)	39- NEVŞEHİR Kozaklı Kaplıcası (B+I) (1,2,7,8,9,13)
2- BURSA Kültürlü Kaplıcası	22- AFYON Sandıklı Hüddai Kaplıcası (B+I+Ç) (1,5,6,7,8,9,12,13)	40- YOZGAT Cavlak Kaplıcası (B+I) (1,3,6,7,8,9,13)
2/A BURSA Oylat Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	23- AFYON Ömer Gökç Kaplıcası (B) (1,2,3,4,5)	40/A YOZGAT Sankaya (B+I) (1,3,8,13)
3- BURSA Eski Kaplıca (B) (1,3,5,6,8,11,13)	24- AFYON Gazlıgöl Kaplıcası (B+I) (1,2,3,4,5,13)	41- NİĞDE Çiftlik Kaplıcası (B+I) (1,2,8,9,13)
4- BURSA Anıtlı Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	25- KÜTAHYA Harlek Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	41/A NİĞDE Zığa Kaplıcası (B+I) (1,2,5,8,9,13)
5- BALIKESİR Günen Kaplıcası (B+I) (1,2,8,9,13)	26- KÜTAHYA Yönealı Kaplıcası (B+I+Ç) (1,7,8,9,13)	42- ADANA Haruniye Kaplıcası (B+I) (1,2,8,9,13)
6- ÇANAKKALE Kestanbol Kaplıcası (B+I) (1,2,4,8,11)	27- ESKİŞEHİR Sıcaksuları (B) (1,7,11,13)	42/A MERSİN Mersin (B+I+Ç) (1,2,5,7,8,9,13)
7- EDREMIT Güre Kaplıcası (B+DK) (1,2,5,8,9,13)	27/A HASIRCI İnceci (B) (1,3,7,13)	43- KAYSERİ Bayramhacı Kaplıcası (B+I) (1,2,5,7,8,9,19)
8- BALIKESİR Edremit Derman Kaplıcası (1,3,4,7,13)	28- ESKİŞEHİR Sancakaya Kaplıcası (B+I) (1,7,11,6,9,13)	44- AMASYA Gözdek Kaplıcası (B+I) (1,9,13)
9- İZMİR Dikili Kaplıcası (B) (1,8,9,13)	28/A ESKİŞEHİR Yankçı Kaplıcası (B) (1,3,9,13)	45- AMASYA Terziköy Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)
10- BALIKESİR Hisaralan Kaplıcası (1,5,11,13)	28/B ESKİŞEHİR Harnamkarahisar (Çardak) Kaplıcası (B+I) (1,7,8,9,13)	46- SİVAS Sıcakçermik Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)
10/A BALIKESİR Pamukçu Kaplıcası (B) (1,4,7,9,5,13)	29- BOLU Büyük Kaplıca (B+I) (1,8,9,13)	47- SİVAS Balıklıçennik Kaplıcası (B+I) (1,2,8,9,11,13)
10/B BALIKESİR Kepekler Kaplıcası (B+Ç+I) (1,2,3,4,7,8,13)	29/A SAKARYA Akyazı Kaplıcası	48- DİYARBAKIR Çermik Kaplıcası (B+I) (1,2,4,9,13)
11- İZMİR Balçova Kaplıcası (Agamemnon) (B) (1,8,9,13)	29/B BOLU Mudurnu Babas (B+I) (1,3,8,9,13)	49- SİRT Biliüris Kaplıcası (B+I) (1,2,5,10)
12- İZMİR Çeşme Kaplıcası (B+I+Ç+DK) (1,5,8,9,13)	29/C BOLU Yeniçağa	49/A İHİTA Kaplıcası (B) (1,4,5,2)
13/A İZMİR Kuşadası Davutlar Kaplıcası (B) (1,2,3,4,13)	29/D BOLU Derin	50- BİNGÖL Kös Kaplıcası (B+I) (1,3,5,7,8)
13/B AYDIN Alangüllü Kaplıcası (B) (1,2,3,4,13)	30- ANKARA Beypazarı Dutlu Kaplıcası (B+I) (1,2,5,7,8,9)	51- ERZURUM İlca Kaplıcası (B) (1,2,9,7,13)
14- MUĞLA Bodrum Karada Kaplıcası (B+I+DK) (1,2,8,9,13)	31- ANKARA Ayaş Kaplıcası ve İçmeleri (B+I) (1,5,7,8,13)	52- ERZURUM Pasinler Kaplıcası (B) (1,8,9,13)
15- MUĞLA Köyceğiz Saltaniye Kaplıcası (B+I+DK) (1,3,4,8,9,13)	32- ANKARA Ayaş Karakaya Kaplıcası (B) (1,3,6,8,13)	52/A ERZURUM Köprüköy (B) (1,4,8,9,13)
16- MUĞLA Köyceğiz Küçükağaç Kaplıcası (B) (1,3,4,8,9,13)	33- ANKARA Kızılcahamam Kaplıcası (B) (1,3,6,8,13)	53- VAN Erciş Yılanlı Kaplıcası
17- DENİZLİ Pamukkale Ecirli Kaplıcası (B) (1,3,4,8,9,13)	34- ANKARA Seyhanlı Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	54- RİZE Ayder Kaplıcası (B) (1,2,5,7)
18- DENİZLİ Pamukkale Karahayıt Kaplıcası (B+I) (1,3,4,8,9,13)	35- ANKARA Haymana Kaplıcaları (B+I) (1,3,4,8,9,13)	55- ORDU Fatsa Kaplıcası (B+I) (1,9,11)
19- KÜTAHYA Simav Enyal Kaplıcası (B) (1,3,5,7,13)	36- KONYA Iğın Kaplıcası (B+I) (1,7,9,13)	56- SAMSUN Havza Kaplıcası (B) (1,5,8,9)
20- KÜTAHYA Simav Gediz Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	37- KİRŞEHİR Terme Kaplıcası (B+I) (1,8,9,13)	56/A SAMSUN Ladik (B+I) (1,6,9,13)
	38- KİRŞEHİR Çiçekdağı Kaplıcası (B+I) (1,3,6,7,8,13)	57- İSTANBUL Tuzla İçmeleri (I) (6,8,13)
		58- ÇANKIRI Çavundur Kaplıcaları (B+I) (1,3,8,9,13)
		58/A ÇORUM Figani (B+I) (1,9,13)
		59- TOKAT Reşadiye Kaplıcaları
		59/A TOKAT Sulusaray
		60- AĞRI Diyadin (B+I) (1,2,3,4,8,9,13)
		61- BİTLİS Çukur (B+Ç) (1,4,8,9,13)
		62- ZONGULDAK A. Çayır (B+I) (1,5,7,8,9,13)

B=Banyo/Bath I=İçmece/Mineral Springs Ç=Çamur/Mud DK=Deniz Kürü/Marine cure + Yapımı devam eden tesisler/Facilities under construction

Mineralize Termal Suların ve Bunlara Ait Çamurların Olumlu Etki Yaptığı Başlıca Hastalıklar Major Illnesses Which are Positively Influenced by Thermal Mineral Springs and Their Mud Therapy

1- Romatizmal Hastalıklar/Rheumatic illnesses	5- Kadın Hastalıkları/Gynecological diseases	9- Göz Hastalıkları/Ophthalmic diseases
2- Deri Hastalıkları/Dermal illnesses	6- İç Salgı Sistemi Hastalıkları/Internal secretional diseases	11- Hastalık ve Ameliyat Sonrası Rahatsızlıklar/Complications after illnesses and surgery
3- Dolaşım ve Kalp/Blood circulation and heart diseases	7- Sinir Sisteminin Uyarılması/Stimulation of Nerve System	12- Kemik ve Kireçlenme/Osteological and calcification
4- Solunum Yolu Hastalıkları/Respiratory illnesses	8- Sindirim Sistemi Hastalıkları/Digestive system diseases	13- Metabolizma Bozuklukları/Metabolism deficiency

Turizm Bakanlığı - Yerel Yönetim Belgesi Tesislerin Bazı Özelliklerine Göre Özeti

EK -3

	ARAZİNİN MÜLKİYET DURUMU										TESİSLERİN İŞLETİLMESİ ŞEKLİ			
	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI	TÜM YIL AÇIK OLAN TESİS SAYISI	FİZİKİ KİMYASAL RAPORU OLAN KAYNAK SAYISI	HİDRO-JEolojİK VE JEolojİK ETÜDÜ OLAN KAYNAK SAYISI	TESİSLERDE İSTİHDAM EDİLEN PERSONEL SAYISI	TESİSLERDE ÇALIŞAN SAĞLIK PERSONELİ SAYISI	KAMU İDARE	BELEDİYE	KÖY TÜZEL KİŞİLİĞİ	ÖZEL MÜLKİYET	MÜLK SAHİBİ	KİRAÇI
TURİZM	24	2930	5804	23									13	12
BAKANLIĞI	10	539	2092	6									7	2
BELGELİ	34	3469	7896	29	28	22	2119	122	3	4	9	17	20	14
YEREL	113	3025	6621	53									45	38
YÖNETİM	40	1914	4895	23									5	31
BELGELİ	153	4939	11516	76	91	35	1143	59	7	38	48	30	50	69
T. BAKANLIĞI-Y. YÖNETİM														
BELGELİ TESİSLER TOPLAMI	187	8408	19412	105	119	57	3262	181	10	42	57	31	70	83

Kaynak : Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı a.g.e., s.39

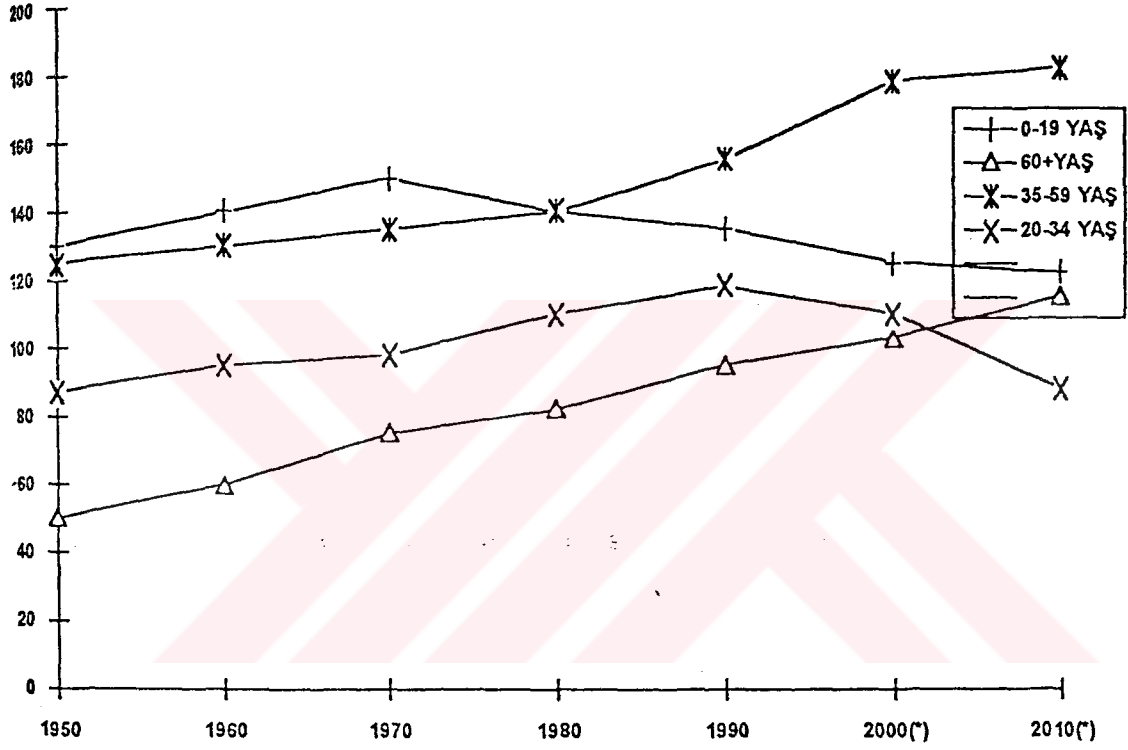
EK -4 Termal Yatak Arzının Bölgesel Dağılımı

EK-4 - TERMAL YATAK ARZININ BÖLGESEL DAĞILIMI

BÖLGELER	BELGELİ	BELGESİZ	TOPLAM
MARMARA BÖLGESİ	2 782	1 862	4 644
Balıkesir	949	445	1 394
Bursa	1 631	1 028	2 659
Çanakkale	-	259	259
İstanbul	202	116	318
Sakarya	-	14	14
EGE BÖLGESİ	3 382	4 297	7 679
Afyon	1 186	2 964	4 150
Aydın	-	92	92
Denizli	796	174	970
İzmir	800	216	1 016
Kütahya	600	502	1 102
Manisa	-	349	349
AKDENİZ BÖLGESİ	-	200	200
Adana	-	150	150
Hatay	-	14	14
K. Maraş	-	36	36
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1 592	3 706	5 298
Ankara	806	958	1 764
Eskişehir	302	114	416
Kayseri	-	597	597
Kırşehir	274	250	524
Konya	-	604	604
Nevşehir	-	309	309
Niğde	-	10	10
Sivas	210	170	380
Yozgat	-	444	444
Aksaray	-	250	250

EK -4 (devam)

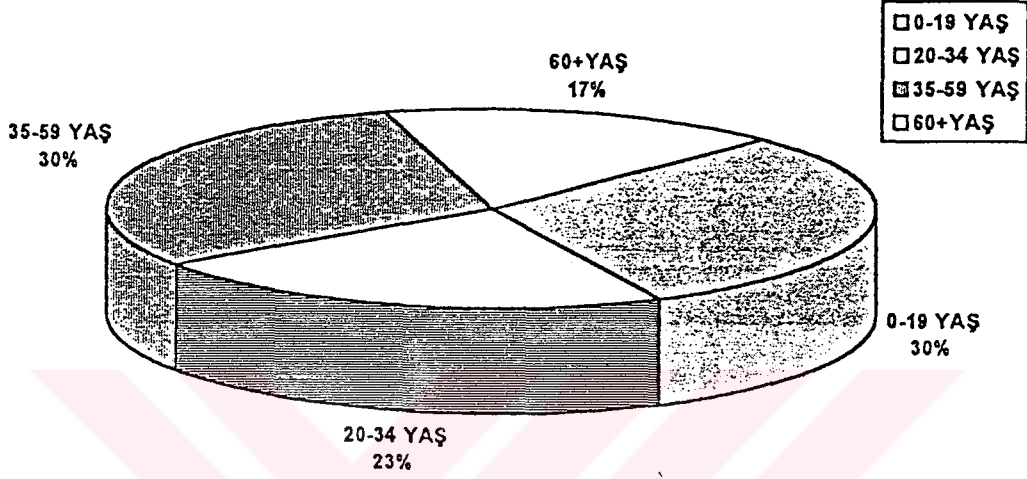
BÖLGELER	BELGELİ	BELGESİZ	TOPLAM
KARADENİZ BÖLGESİ	140	1 125	1 265
Amasya	-	90	90
Artvin	-	20	20
Bolu	140	442	582
Çorum	-	40	40
Ordu	-	142	142
Samsun	-	200	200
Tokat	-	171	171
Trabzon	-	20	20
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	-	306	306
Bingöl	-	70	70
Diyarbakır	-	56	56
Elazığ	-	26	26
Erzurum	-	100	100
Malatya	-	50	50
Van	-	4	4
G.DOGU ANADOLU BÖLGESİ	-	20	20
Şırnak	-	20	20
T O P L A M	7 896	11 511	19 412

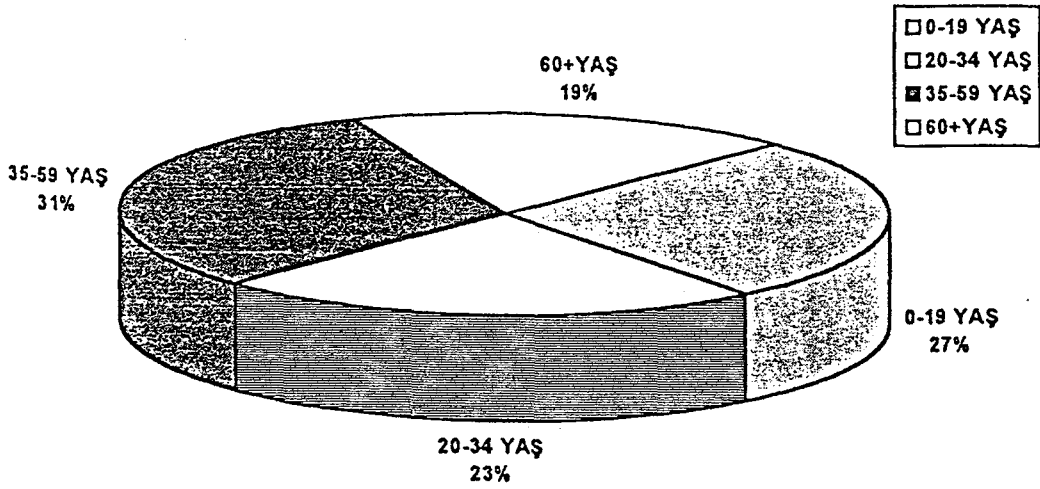
EK -6

Yaş Gruplarına Göre Avrupa Nufus Oranı

1980 YILI

1990 YILI

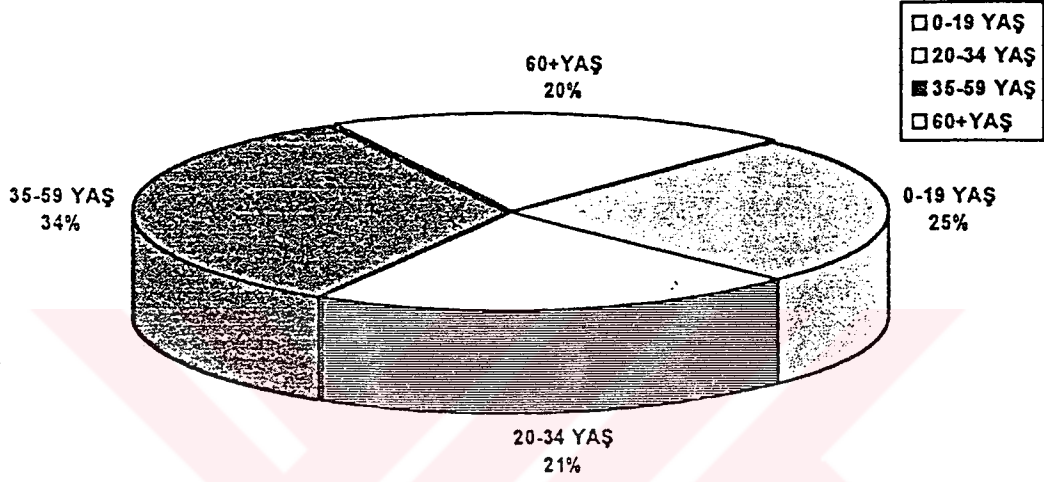

EK -6 (devam)

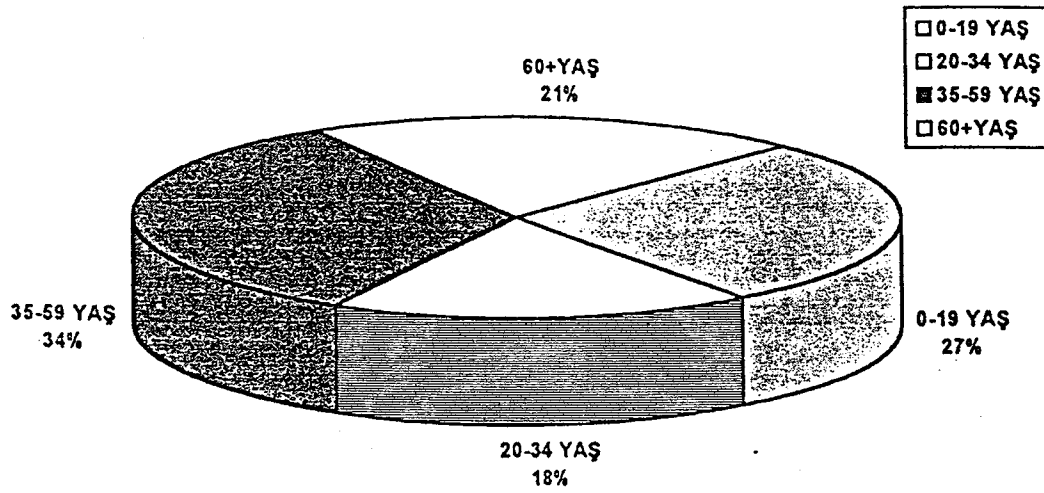
AVRUPA'DA YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS ORANI-PROJEKSİYON

(2000-2010)

2000 YILI

2010 YILI

EK -7

TERMAL TURİZMİ ve TERMAL KÜR MERKEZLERİNDE SUNULAN REKREATİF FAALİYETLERE İLİŞKİN ANKET FORMU

1. İşletme Hakkında Genel Bilgiler :

Adı :
Adresi :
Türü ve Sınıfı :
İşletmeye Açılış Tarihi :
Oda Sayısı :
Yatak Sayısı :

* Kür Merkezi veya Sağlıklı Yaşam Merkezi sonradan faaliyete geçmiş ise bu tarihi belirtiniz.

.....

2. İşletmenizde Çalışan Toplam Personel Sayısı

Sürekli..... Geçici..... Toplam.....

3. Sağlık Personeli Sayısı :

a) Hemşire :
b) Fizyoterapist :
c) Ortopedist :
d) Psikolog :
e) Güzellik Uzmanı :
f) Jimnastik Uzmanı :
g) Masör-Masöz :
h) Diyetisyen :
i) Laborant :
i) Akupunktur ve Bioenerji Uzmanı :
j) Diğer :

4. Personelin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımını Belirtiniz.

a) İlkokul :
b) Ortaokul :
c) Lise :
* Klasik Lise :
* Meslek Lisesi Turizm ve Otelcilik Bölümü :
d) Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Bölümü :
e) Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu :
f) Diğer Yüksekokul veya Fakülteler :

EK -7 (devam)

5. İşletmenizin termal kür merkezlerinde çalışabilecek uzman ve yardımcı sağlık personeli ihtiyacı nasıl karşılanmaktadır.

- () Üniversitelerimizin bu alanda çalışabilecek personeli yetiştiren ilgili bölümlerinden.
() Mevcut uzman personelin deneyim ve bilgilerinden yararlanılarak düzenlenen eğitim faaliyetleriyle.
() Personelin bu alanda gelişmiş ülkelerdeki uzman kuruluşlara belirli dönemlerde kurslara gönderilmesi.
() Termal turizm alanında gelişmiş ülkelerden nitelikli personel getirilmesi.
() Diğer.....

6. Tesisinizin Faaliyet Süresi :

- () Tam yıl () Sezonluk

7. Tesisleriniz yıl boyu faaliyet gösteriyorsa aşağıdaki uygulamaların yapılış şeklini (x) ile işaretleyiniz.

<u>Uygulamalar</u>	<u>Tam Uygulanıyor</u>	<u>Kısmen</u>	<u>Uygulanmıyor</u>
a) Isınma ve kullanım amaçlı sıcak su ihtiyacı için jeotermal su kullanımı.	()	()	()
b) Açık kür ve rekreasyon imkanlarının tesisin kapalı mekanlarında da sunulması.	()	()	()
c) Termal Turizmini tamamlayıcı faaliyet olarak kür ve rekreasyon turizminin geliştirilmesi.	()	()	()
d) Diğer turistik kaynaklarla (doğal güzellikler, dağ, deniz turizmi vb.) ve rekreatif faaliyetler için gerekli tesis ve imkanlarla bütünleşme	()	()	()
e) Termal turizm ürününün çeşitlendirilmesini sağlayıp sezonun uzatılması ve daha uzun konaklamaların teşvik edilmesi	()	()	()

EK -7 (devam)

8. İşletmenizin yıllık ortalama doluluk oranını belirtiniz.

1993 Yılı	Oda : %....	Yatak : %....
1994 Yılı	Oda : %....	Yatak : % ...
1995 Yılı	Oda : %....	Yatak : %.....

9. Gelen müşterileri milliyetlerine göre sıralayıp, toplam müşteriler içindeki payını % olarak belirtiniz

() yerli müşteriler % ...	()..... % ...
() % ...	()..... % ...
()..... % ...	()..... % ...

10. Gelen müşterilerin yaş gruplarına göre dağılımını % olarak belirtiniz.

0 - 19 %	50 - 64 %
20 - 34 % ...	65 ve üstü %.....
35 - 49 % ...	

11. Müşterilerinizin tesiste ortalama kalış sürelerini % olarak belirtiniz ?

a) 1 Hafta % ...	c) 3 Hafta ve üstü %...
b) 2 Hafta % ..	d) Haftasonları ve günübirlikçiler %...

12. İşletmenize sürekli gelen müşterileriniz varsa bunların toplam müşteriler içindeki oranı nedir?

() Evet %	() Hayır % ...
------------------	-----------------

13. Müşterilerinize uygulanan tedavi (kür) programları ile ilgili bilgiler kayıt ediliyor mu?

() Evet	() Hayır
----------	-----------

14. Giderleri bağlı buldukları Sosyal Güvenlik Kurumlarınca (SSK, bağkur, Emekli Sandığı vb.) karşılanan müşterilerin (termal turistlerin), işletmenize gelen toplam müşterilerinizin içindeki oranı % kaçtır?

%.....

15. İşletmenize gelen aşağıdaki termal turist (kürist) tiplerinin oranı % kaçtır?

a) Tedavi (hastalıktan kurtulmak) amacıyla gelenler
b) Fiziki ve ruhsal sağlıklarını koruma ve geliştirme amacıyla gelenler %.....
c) Tatil amaçlı gelip eğlence, dinlence ve sportif aktivitelerle birlikte kür yapanlar % ..
d) Daha çok rekreatif amaçlı faaliyetlerden yararlanmak isteyen günübirlikçiler % ...

EK -7 (devam)

16. İşletmenizi tercih eden müşterilerinizin bu seçiminde etkili olan faktörlerin derecelerini (X) ile işaretleyip gösteriniz.

<u>Etkenlik Faktörleri</u>	<u>Çok Etkili</u>	<u>Etkili</u>	<u>Kısmen Etkili</u>	<u>Etkisiz</u>
a) Termal kaynağın özelliği	()	()	()	()
b) Doktor tavsiyesi	()	()	()	()
c) İşletmenin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri	()	()	()	()
d) Daha önce konaklayanların tavsiyeleri	()	()	()	()
e) İşletmenin imajı	()	()	()	()
f) Aynı standartlarda hizmet verecek tesislerin olmayışı ya da az oluşu	()	()	()	()
g) Altyapı (Ulaştırma, iletişim vb.)	()	()	()	()
h) İşletmenin fiyat politikası	()	()	()	()
ı) Müşterilerin gelenek, görenek, tutum ve inançları	()	()	()	()
i) Yaşam tarzı ve sosyal statü	()	()	()	()
j) Yaş	()	()	()	()
k) Cinsiyet	()	()	()	()
l) Eğitim ve kültürü	()	()	()	()

17. İşletme çevresindeki çekim yerlerini belirtiniz.

() Deniz	() Dağ	() Ören Yerleri
() Göl	() Milli Park	
() Akarsu	() Av Sahaları	
() Yayla	() Alışveriş Merkezleri	

18. İşletmenizde temel konaklama birimi ve kür merkezleri dışındaki yan hizmet ünitelerini (x) ile işaretleyiniz.

- () Tedavi dışı, spor amaçlı termal havuzlar,
- () Normal diyet ve menüler sunan restoranlar
- () Oturma salonları, kütüphane
- () Tenis kortları, mini golf, jimnastik salonu vb. spor tesisleri
- () Eğlence tesisleri (disco, bar vb.)
- () Yürüyüş, koşu, bisiklet yolları
- () Dinlenme, oturma tv., sinema salonları
- () Bilardo, masa tenisi vb. oyunlar için oyun salonu
- () Konferans salonu

EK -7 (devam)

19. İşletmenizde konaklama ve tedavi hizmetlerinin yanında sunulabilen rekreasyon hizmetlerini işaretleyiniz.

- () Kültür, sanat ve folklor gösterilerini izleme.
- () Çevre ve doğa gezileri.
- () Yöre halkının örf -adet ve yaşam tarzlarını öğrenme.
- () Kumda (havuzda) güneşlenme, yüzme.
- () Yöreye özgü faaliyetlere (el sanatları, festival v.b.) özel ilgi ve aktif katılım.
- () Tarihi, arkeolojik değerleri ve kutsal yerleri ziyaret etme.
- () Alış-veriş yapmak (hediyeleşme, deri, halı v.b.).
- () Çeşitli animasyon faaliyetlerine (eğlence, spor v.b.) pasif veya aktif katılım.

20. Modern kür merkezlerinde sunulan aşağıdaki hizmetlerden işletmenizde uygulananları (X) ile belirtiniz.

A. Fizik Tedavi Üniteleri .

a. Mekonoterapi Üniteleri.

- () Jimnastik Salonu.
- () Aletli jimnastik araçları (bisikletler, sabit kürek makinaları).
- () Aletli vücut geliştirme merkezi.

b. Elektro- Fizik Tedavi (Elektroterapi) Üniteleri.

- () Servikal (boyun) traksiyon cihazları.
- () Lombar (bel) traksiyon cihazları.
- () Ultrason cihazları.
- () Alçak, orta ve yüksek frekanslı elektrik akım cihazları.
- () Tek yönlü akım cihazları.

c. Işıklı Fizik Tedavi (Aktinoterapi).

- () İnfraruj cihazları.
- () Ultraviyole ' B ' ışık banyosu cihazları.

d. () Solaryum.

B. Balneoterapi Üniteleri.

- () Genel yüzme havuzu (banyo + hareketli havuz.)
- () Ekipmanlı tedavi havuzu.
- () Özel tedavi banyoları. (havuzlu, küvetli)
- () Genel banyo havuzları.
- () Buhar banyosu.
- () Gaz banyosu.
- () Ozon banyosu.
- () İnhalasyon - aerosol (Solunum yolu ile kür.).
- () İçme kürleri.
- () Sauna.
- () Türk hamamı.

EK -7 (devam)

*** Duşla Masaj**

- Normal duşlar.
- Jet duşlar.
- Yatay basıçlı duşlar.
- Su altı masajı.

*** Çamur Banyosu.**

- Parafin banyosu üniteleri.
- Banyo küvetinde genel çamur banyosu.
- Sıvama çamur uygulaması.
- Doğal (kaynakta) çamur banyosu.

C. Hidroterapi (Tatlı su tedavisi).

- Su altı masaj makinaları.
- Su altı traksiyon cihazları.
- Tazyikli duş cihazları.

D. Diğer Hizmetler.

- Cilt bakımı ve güzellik üniteleri.
- Yosunla ve çeşitli bitkilerle yapılan maske uygulamaları.
- Epilasyon.
- Aromaterapi.
- Zayıflama ve diet programları.
- Akupunktur ve bioenerji üniteleri.
- Masaj ünitelerinde uygulanan değişik masaj şekilleri.
- Helioterapi (Güneş tedavisi.).
- Klimaterapi (İklim tedavi.).
- Röntgen, idrar, kan,EKG laboratuvar üniteleri.
- Psikoterapi ve rehabilitasyon ünitesi.
- Ambulans.

21. İşletmenizde pazarlama departmanı var mı?

- Evet Hayır

22. Rezarvasyonlarda dağıtım kanallarından hangisi ya da hangilerini kullanıyorsunuz.?

- Doğrudan.
- Seyahat Acentaları.
- Tur Operatörleri.
- Diğer ülkelerdeki Sağlık Bakanlıkları, hasta dernekleri v.b.

EK -7 (devam)

23. İşletmenizde aşağıdaki fiyat politikalarından hangisi ya da hangileri uygulanmaktadır.?
- Maliyet + Kar durumuna göre fiyat tesbiti.
 - Sezonluk fiyat tesbiti.
 - Talebin durumuna göre fiyat tesbiti.
 - İşletmeler arasındaki rekabete göre fiyat tesbiti.
 - Diğer.....
24. İşletmenizde uyguladığınız satış geliştirme - promosyon faaliyetleri nelerdir ?
- Seyahat acentaları için seminerler.
 - Hekimlere yönelik seminerler.
 - Tur Operatörlerinin kataloglarında yer alma.
 - Fuar ve sergilere katılma.
 - Yabancı basın ve seyahat acentalarını davet ederek kaynakta bilgi verme.
 - Yerel yönetimler ve seyahat acentalarıyla ortaklaşa yapılan tanıtım faaliyetleri.
25. Hangi tür reklam faaliyetlerinden yararlanıyorsunuz?
- T.V. ve radyo aracılığıyla kitlesel reklam.
 - Günlük gazetede ilan.
 - Haftalık dergilerde reklam.
 - Müşteri, acenta, yerli - yabancı sağlık kuruluşları ve hekimlere broşür gönderme.
 - Mesleki (Turizm, tıp, ulaştırma) yayın organlarında reklam.
 - Broşür, bülten, afiş ve kataloglarda yer alma.
26. Termal Turizm, Kür Merkezleri ve Rekreasyon konularında uzmanlık düzeyinde danışmanlık hizmetinden yararlandığınız kurum-kuruluşlar varsa belirtiniz.
- Evet Hayır
27. İşletmenizin karşılaştığı sorunları önem derecesine göre 1,2,3, şeklinde sıralayınız.
- Alt yapı (Ulaştırma, enerji, iletişim, kanalizasyon v. b.)
 - Nitelikli eleman.
 - Talep yetersizliği .
 - Kapasite yetersizliği.
 - Yasal sınırlamalar.
 - Yabancı pazarlara girme gücü ve tanıtım eksikliği.
 - Kredi kaynaklarının az oluşu.
 - Diğer.....

EK -7 (devam)

28. İşletmenizde termal su müşteri odalarına (banyolara) veriliyor mu ?
() Evet () Hayır

İşletmede Görüşme Yapılan Kişi ya da Kişilerin ;

Adı Soyadı :
İşletmedeki Görevi ;
İmzası ;